

1129-V
1
Борісов М., Чеусова А.-да

ШОНЫ-ЛУГÖР

лыддöгпаныс

Комі-кыга-лэзан-ін

Сыктывдін-кар

1928-во

Коми-3

4-83

БОРИСОВ, М. ЧЕУСОВА, А.-da

3574.

Г. П. Б. в. А. Г. Р.
ОБЩ. Б. Л. С.
1928.

Ш О Н а І - Ј У Г Ö Р

ЛЫд-д-ÖГПАНЫС

(Букварь „Солнечный луч“, II-е издание, переработанное)

Ичöт-школажасын-велöдчыны лезöма Государственней-Учоней-
-Совет Научно-Педагогическей-Сектсijaйн.

1928-во

Сыктывдин-кар

Коми-ныга-лезан-ин

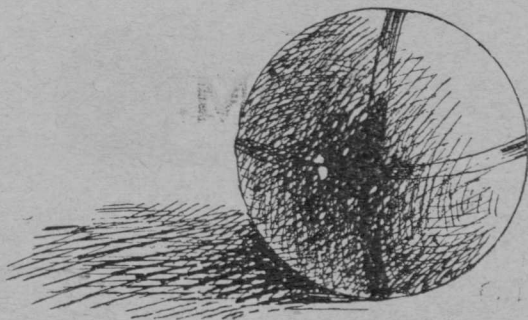

Главлит № А-16902
Тираж 7.000 экз.

Зак. 1371

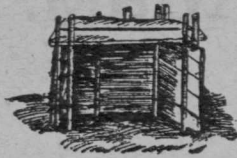
Мам.

Мач.

Ош.

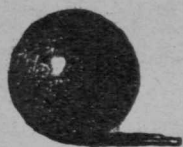

Чом.

Ош-Чом.

Ш

Мам. Мач. Маш.

I мач.

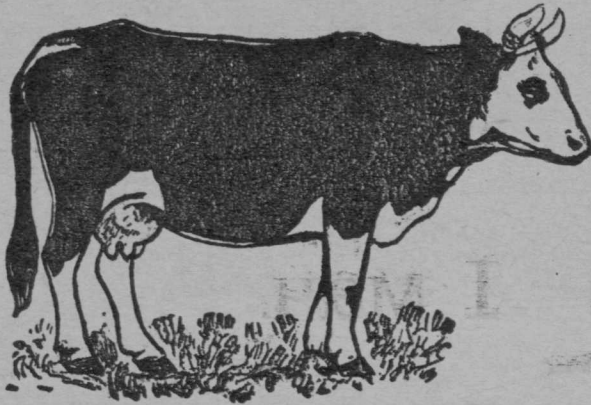
II мач.

I + II = III

Ош.

Öш.

Мөс.

Мам. Маш. Саш.

Мамö Машö Сашö

Ö

Шу-шун.

Шу ун. Шу уна.

I мөс

II мөс

III мөс

III мөс

Уна мөс.

Ур.

Ус.

Ар. Ур уна. Уна ош.

Уна мөс.

Шор.

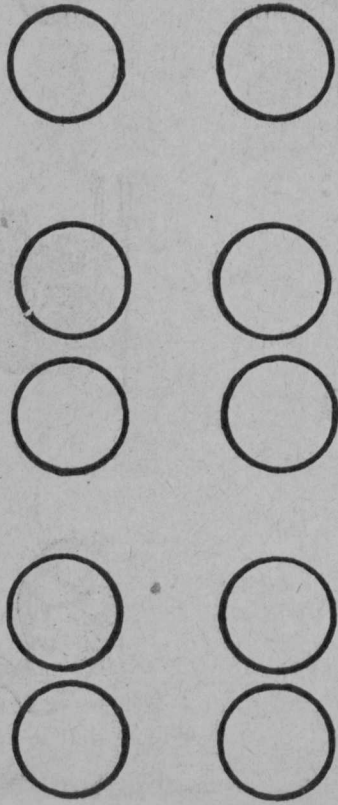
Шор-шөр. Ар-шөр.

II ур —

III ур —

Ур уса. Ар муса.

Уна-ö ур?

Уна-ö ош?

Уна-ö көч?

А

Рак.

Рака.

Рака нуö рак.

Рака шуö кар кар.

Көн олö рак?

Көн олö рака?

Көн олö ур?

Көн олö öш?

Көн олö ош?

Кок.

Кöm.

О

Ар. Колö Кöm.

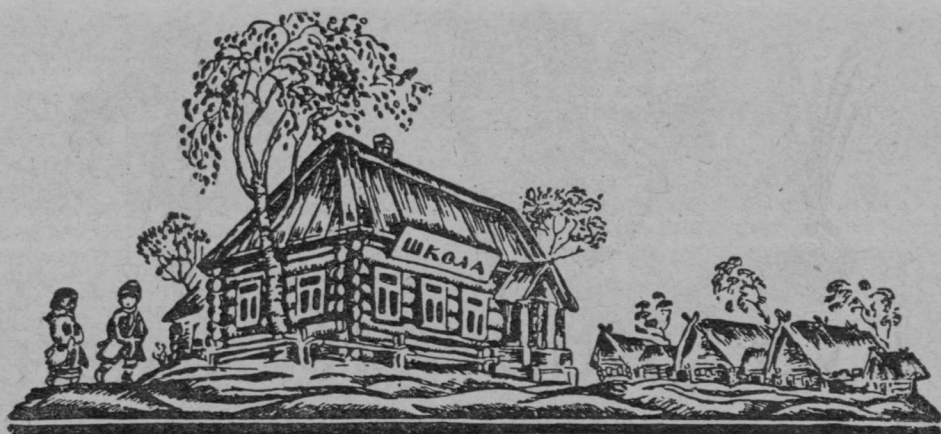
Мамö Кöма.

Машö Кöма.

Сашö Кöма.

Ра-ка. Ко-ка. Кö-ма.

Ма-мö о-лö Кö-мөн.

Колö школа.

Лоö школа.

Шко-ла ко-лö.

Шко-ла ло-ö.

А	Школа	Рама	Рака
О	Ош	Шор	Кор
У	Ур	Ус	Руч

Лук. Кор. Кушман.

Лук-кор. Кушман-кор.

Ар. Лоо лук.

Лоо куш-ман.

Колө лук.

Колө куш-ман.

Ко-лө у-на

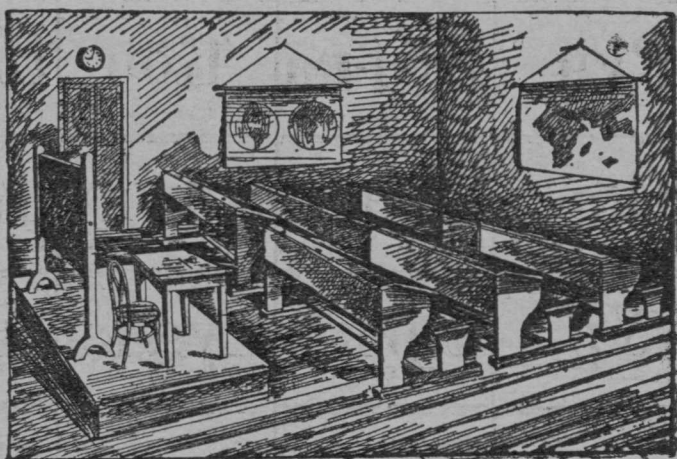

Ко-лө у-на

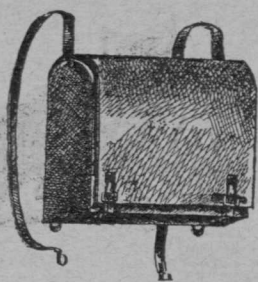
Ко-лө у-на

Колö, колö муса школа.

Олөм лоö, лоö школа.

Сумка.

Ручка.

Сашö муно.

Муно школа-ö.

Сашö нуö. Нуö сумка.

Ч	Руч	Руч-ка	Көч	Көч-кок
Р	Көр	Көч	Көр-ку	Көч-ку
Ру	Ур	Ур-ку	Руч-ка	Рум-ка
Чур	Чур-ка	Чу-көр	Руч-ку	Ку-мач

Уна-ө руч?

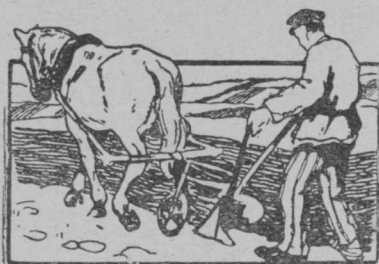

Уна-ө көр?

Уна-ө руч-ку?

Уна-ө көр-ку?

Ки. Чарла. Коса.

Сашö мунö. Нуö чарла.
Машö мунö. Нуö коса.
Комі-му муса-му.

Комі морт.

Мамö комі. Мішö комі.
Машö комі. Мі комі.
Сашö комі. Школа комі.

Комі-муö комі-школа.

Ко-мі му-ö ко-мі шко-ла.

I	Комі	Ком	Көм	Кі
С	Кор	Кос	Коса	Көса
М	Шор	Шом	Чом	Мач
Ар. Сак. Кар.	Ар	Сак	Кар	Са-кар

Көні уна ур? Көні олө рак?

Көні уна кор? Көні олө рака?

Көні уна рак? Көні олө мөс?

Шыр.

Мыр.

Көні шыр?

Көні мыр?

Ныр.

Көні ныр?

Ры-ны-шын у-на шыр.

Мыр у-лын шыр.

Ко-лө ры-ныш.

Ко-лө у-на ры-ныш.

Ры вө-лі ы-лын.

Ку-лі у-на шыр.

Шыр-ныр.

ЛЫ.

ЛЫС.

Лыс улын шыр. Көні шыр?
Рос улын лы. Көні лы?

Ма-шө-лы ко-лө лыс.

Ма-шө му-ніс лыс-ла.

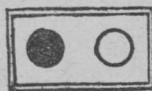
Лоо лым. Лоо кыр.

Мі-шө-лы ко-лө лым.

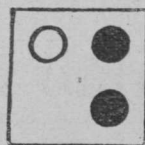
Машөлы колө кыр.

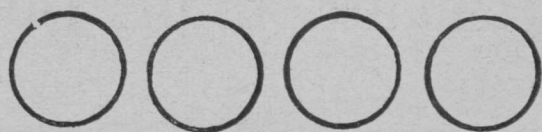
Кымын?

Кымын?

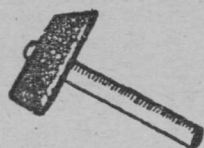
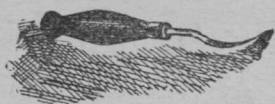
Кымын?

Кымын?

Лым у-лын му.

Лым.	Лы.	М	Мыр.
Лыс.	Лы.	С	Сур.
Му.	Мун.	Н	Ныр.
Кор.	Кыр.	Ы	Ырөш.
Шыр.	Шы.	Р	Ру.

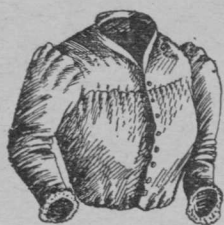
Шыла. Мөлөт.

Мішө шуө: школаө колө шыла,
колө мөлөт. Мі шуам: школаын
лоө шыла, мөлөт, пурт. Вөчам
чача.

Чувкі.

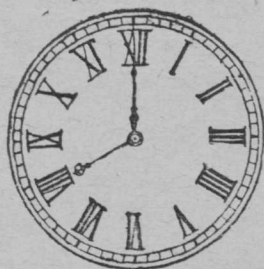
Машö кыö чувкі. Машöлы колö шöрт.
Мі-шö-лы ко-лö чув-кі. Лоö шöрт, лоö
чувкі.

Кымын ковта? Кымын морт?

Кымын кок кык мортлөн?

I II III IIII V

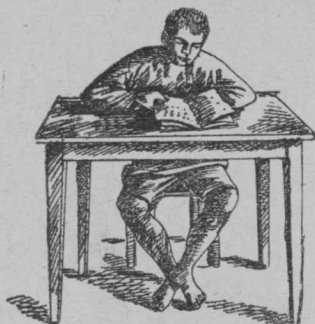
Коктöм, а муно.

Кымын час?

Мамö кыö.
Кыö шу-шун.
Шы кылö.
Кылö ылö.

Мішö

Машö

Мамö

Шөр
Шөрт
Көр
Көрт

Турун
Тыр
Ты
Рыт

Т

Көрт коса. Көрт чарла. Көрт машина.
Көрт тарантас. Көрт томан. Көрт колө
мортлы.

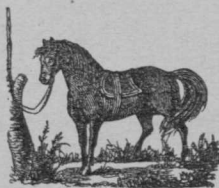
Ныв.

Ныв кыö чувкі.
Мам вурö ковта.
Вурöны кіön. Машінаön вурöны-і.
Мамö вурö кіön. Ныв вурö ма-ші-
на-ön.

Вок кыö тыв. Морт-лы ко-лö тыв.
Лоö-кö шöрт, лоас тыв.

Бөр.

Бөв.

Төлын.

Төлын уна лым. Төлын ва кын.

Көні олө төлын

Көні олө төлын

Көні олө

Вөрын төлын олөны: чукчі, тар, ур,
көч, руч.

Вок мунө вөрө. Вөрын уна чукчі,
уна тар, уна көч, уна руч.

— Машө, кытчө мунан?

Школаө муна.

— Мішө кытчө мунө?

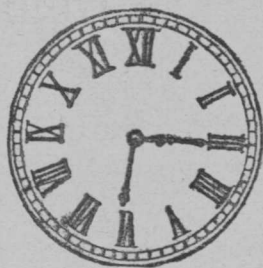
— Мішө мунө вөрө.

КЫМЫН ЧАС?

VIII час. Колө мун-ны школаө.

Часі мунө, кылө шы „тук-так, тук-так“.

I II III IIII V VI
VII VIII IX X

Кымын-часын Мiша мунө школаө?

Кымын-часын локтө?

Кымын-часын вокө мунө вөрө?

Кымын-часын локтө?

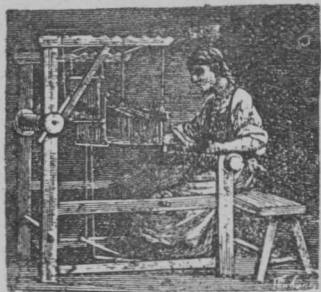
Мiша вөчiс ворсан-часi.

Вөч школын часi!

Вөч сумка, Вөч ручка.

/ час. / сумка. / ручка.

ТӨЛЫН ВӨЧӨМ.

Мөс-лы ко-лө ту-рун.

Вөв-лы ко-лө ту-рун.

Кор кыс-ка-лө-ны ту-рун?

Вөрын.

Комі-муын уна вөр.
Вөрын олө уна ур.
Көні уна вөр? Көні олө ур?

Көча, руча.

Оліс-выліс көч. Көч вөчіс чом.
Локтіс сетчө руч. Ручлы колө чом.
Руч вөтліс көчөс.

Ворсантор.

1 Вөв	2 Кок	4 Вөв	6 Кок	8 Мач
1 Вор	2 Кі	4 Руч	6 Кі	8 Ур
1 Вөр	2 Руч	4 Көч	6 Вор	8 Лун
1 Көр	2 Көч	4 Көр	6 Көм	8 Тар

Комі-муын вöралöны.

Ко-мі му-ын вö-ра-лö-ны.

Ко		кор, кок, кока, көм, көма.
----	--	----------------------------

Мі		Міша комі. Маша комі.
----	--	-----------------------

Шуан-кö кыв, кылö шы.

в		вөр, вор, вок, вом.
---	--	---------------------

к		көр, кор, кок, көм.
---	--	---------------------

Вöрын вöралöны.

Кымын-кыв кылö?

Тöлын лым.

Кымын-кыв кылö?

Кöч вöчiс чом.

Кымын-кыв кылö?

Кер.

Керка.

Вöрын кыскалöны кер.

Міша кыскалö кер.

Вöрын ем вөр-керка.

Керкаын олöны.

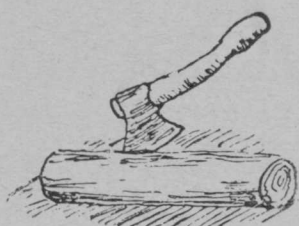
Ем вöv. Вöv кыскалö кер.

Карко кыскалö кер.

Вöрын уна-кер. Артмас уна-керка.

Вöчöны міча керка.

Мортлөн—керка. Скöтлөн—карта.

Чер.

Чері.

Чер колö Сашöлы.

Черөн кералöны кер. Чері олö ваын.

— Черыд ем?

— Ем.

— Мунам вöрö. Кутам лöсавны шпал.

Чер, чарла, коса да мөлöt вöчны колö кöрт.

Кöні вöчöны кöрт?

Мішалөн ем ічöt чер, ічöt мөлöt.

Міша вöчö ічöt үлös, ічöt куран.

Кор		О
Кер		Е

Чер		Е
Чур		У

Ныв		Н
Тыв		Т

döröm.

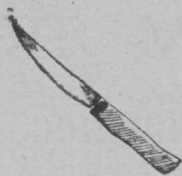
Мам кыö дөра. Маша вурö дөрөм.
Локтö тöv. Ковмас шоныд дөрөм.

Локтö тöv. Кынмас му. Ковмас дорны
вöv.

Кымын-вöv гортад?
Кымын-мөс гортад?
Кымын-ыж гортад?

1, 1, 1, 1.

Чер да

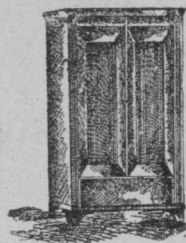
КЫК-ВОК.

Пурт да

2 ВОК.

Пі-ла-өн, че-рөн да пур-төн
вө-чі

Че-рөн пот-көд-лі

Черөн кералі пу. Пуыс пөрі.

Мунан вөрө, ковмас чер да пурт.

Ветлім песла.

Тöлын колö уна пес. Тöрыт мi вет-
лім песла. Мунім ылö вөрö.

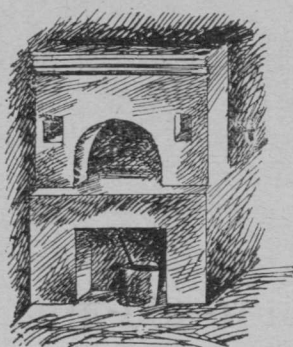
Кылам—увтö пон. Мунім сетчö.
Вөлöма, пу-вылын ур.

Пон.

Тöлын колö уна пес, уна турун.
Кор пуктöны турун? Кор кералöны
пес?

Ем-кö пачыд, пескыд лоö.

Пач.

Кымын пач школаын?
Кымын пес төрö пачö?

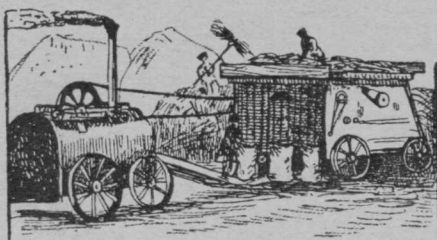
1 1 1 1

4

0000

Чап.

Вартан-машіна.

Вартёны арын. Тёлын вартёны-і.
Ылө кылө вартём-шы: чап-чуп, чап-
-чуп.

Мі вартам чапён. А ті?

Мі вартам машінаён.

Чапён вартім 1 лунё 1 рыныш.

Машінаён вартім 1 лунё 6 рыныш.

Кёні вёчёны машіна?

Кёні вёчёны кёрт?

000 000 6

Төлын колө

da

Төлын колө

da

Мам вурө көрку-шапка. Рөман нов-
лө шарп. Ем-кө көр, лоө пімі, лоө
парка.

Ем-
-кө

, лоө

da

Мам шырö ыж.
Ножіч (шыран) ныж.
Шырам-кö ыж, лоас вурун.
Печкам вурунсö, лоас шöрт.

Мамыс шуö Мішалы:

„Тöла тölөн
Мунö лым.
Мустöm, мустöm
Талун лун.
Пыр-жö, Мішö,
Керкаö,
Котöрт,
Піö, шоныдö“.

Міша шуö мамыслы:

„Колö, колö
Меным лым,
Колö меным
Ворсантор.
Вај-жö, мамö,
Ічöt-зыр,
Вöчам, течам
Міча-кыр“.

Школаын ем пурт, мөлөт, піла, но-
жіч (шыран) да өжын.

Мі вөчам пыж. Пыж

ічөт. Пыжөн вермас

кывтны сөмын шыр.

Пыж.

Шыр кывтө-катө
міча-міча-пыжөн,
руч-бөж пелысөн.

Ыжлы колө турун.				
Ыж-лы ко-лө ту-рун.				
ыж	пыж	рыж	ныж	ы, п, р, н.
жар	пар	кар	кар-жа	ж, п, к,
пач	мач	чеп	шеп	п, м, ч, ш.

У Ми Ми
Ми—Миша да Маша.

Пожом.

Коз.

Мунам ылө, пожом-вөрө.
Вөрын быдмөны пожом да коз.
Коз-пу-вылын пукалө ур.
Коз-пу-улын руч-поз.

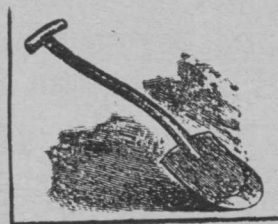
Мам вурө лаз.
Саша корө таз.
Паша вөчө зыр.
Ме керала зор.

Лаз.

Таз.

Зыр.

10, 10, 10.

Көза.

Пөчлөн ем көза.

Көза топка.

Көзалы колө турун.

Төлын колө вурун.

Вөрын ем уна коз, пожом, піпу да
лопу.

Комі-му вөра. Вөрыд—озырлун.

Мі вузалам кер, шпал-да.

Мі вузалам ур-ку, көр-ку, руч-ку.

Кытчө вузалам?

Кар.

7, 7, 7. 00 00 000

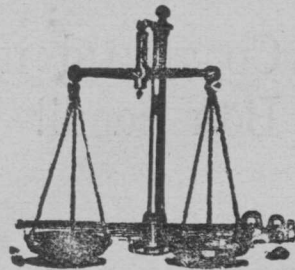

Лавка.

Тöрыт мi ветлiм лавкаö. Лавкаыс озыр.
Сенi уна вузöс: көрт, чер, пiла, көрттув, сов,
сакар, шыдöс, көлач, кампет да мукöд-тор.

Комi-морт вузалö лавкаö ур-ку, көч-ку,
руч-ку.

5. 5. 5.

Вескi.

1-кампет сулалө 2-ур.

Уна-ө сулалө 2-кампет?

2-көлач сулалө 2-ур.

Уна-ө сулалө 10-көлач?

$$1 + 1 =$$

$$3 + 3 =$$

$$2 + 2 =$$

$$4 + 4 =$$

$$2 + 3 =$$

$$5 + 5 =$$

$$3 + 4 =$$

$$4 + 5 =$$

Уна-ө сулалө лавкаын 1-кіло-көлач?

Уна-ө сулалө лавкаын 1-кіло-сов?

1-ур.

2-ур.

3-ур.

5-ур.

Со теныд пурт. Со теныд шыла.

Вөч вескі!

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Школа.

дона-школа,
Муса-шонди!
Кыпöд олөм,
Велöд овны.

Комі-мортлы,
Парма-пілы
Пемыд-вöрыс
Отсав петны.

Мі бырöдам пемыдлун.
Бырöд пемыдлун.
Бырö пемыдлун.
дорам бур-олөм.
дор бур-олөм.

Аа Аа Оö У
Аыр лоö дорны бур-олөм.
Мі дорам чер.

Школа-диньн.

Тані матын,	Лунтыр кылө
Школа-диньн,	Бура ылө
Быд-лун гажа,	Уна-пөлөс
Быд-лун гажа.	Налөн гөлөс.
Ныв-зон уна,	Бура-олөм,
Абу унма.	Гажа-ворсөм
Быдөн быдмө,	Пыр оз мун,
Быдөн быдмө.	дыр оз вун.

Школа-диньн төлын гажа.

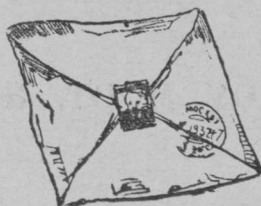
Уж: Төдмав, кымын велөдчөм-морт гортад.

Гріша да Міша велөдчöны.

Кыкнанныс быд-лун ветлöны школаö.

Талун налөн гажа лун. Школаö
чукöртчöны чукöртас-вылö. Сы-бöрын
лоö ворсöм.

Рöман-Паша олö ка-
рын. Öнi ме кужа гiжны.
Гiжа Пашалы. Гiжа ка-
рандашöн.

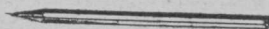

Пiсмö.

Гiжö.

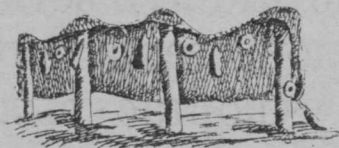
Ветлан-кö школаö,
велалан гiжны.

Карандаш.

Тп Тр Ту
Тiла нырö нуö.

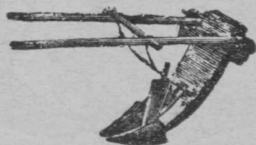
Міча-міча-ныв, а пырыс тыдалө.

Абу морт, а ветлөдлө

Көрт-морт му-пыр вет-
лөдлө

Арын новлөны кучік-сапөг, төлын—
гын-сапөг.

Арын гөр, а төлын чер.

Колө-кө шыд, вөч гыр.

Кк Мк Жн Гг Мт
Кужан-кө гөрны, лоан пөт.

Пас

Пас

Пелыс

Пелыс

Мөс

Поре

Поре.

Ус

Ус

С

С

Пон

Каң

Каң.

Кын

Кын

Вон

Вөң

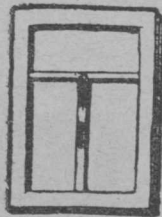
Паң, Һаң, шаң.

Н

Н

Өжын

Өшің

Лун

Луң

Өшің.

Пелъ.

Мел

Пелъ

Мікол

Колъ

Л

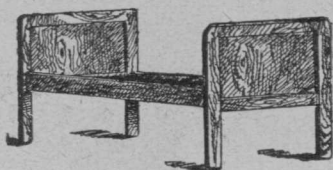
Лъ

Шалъ.

Кыномö-кө пелыд, колö

пелач, колö шалъ.

Крöватъ.

Мөлöt

Крöватъ

Вöt

Батъ

Пет

Петъ

Т

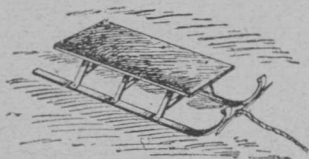
Тъ

Уѣугъ.

Туг

Уѣуг

dad.

Ööd

Bed

Cad

Cad

Гpad

dad

d

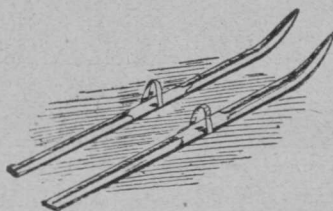
d

Bed.

Гyз.

Лыз.

Лаз

Лыз

Кыз

Кыз

Коз

Маз

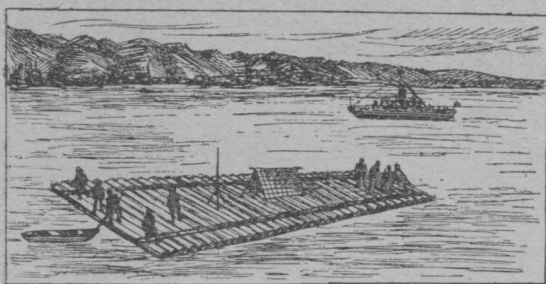
з

з

Сіз.

Мел	Мельніча	Л	Љ
Мөлөт	Крөват	Т	Ѣ
Обөд	Бед	д	ѣ
Пелыс	Пелыс	С	Ѣ
Кын	Кен	Н	Н
Лаз	Лыз	З	Ѣ

Нөдкыв. ді-бө-
-жын көч чет-
чалө, а ва-шө-
рын мельніча
бергалө.

Гідтыр ыж, а бөжыс өті.

Міча-міча-ныв, а быдөнөс бөрдөдө.

Ў ъ Ее Аа
Пікыд-кө ел, ыаныд лоө-нын.

Талун школао волис пелшөр. Тіма-
-Мішлөн вісө піңыс. Пелшөр сетіс
сылы лекарьство.

Піңнытө частө колө весавны.
Паскөмыд мед пыр сөстөм.
Бустө пыр колө чышкавны.
Көні бус, вісөмыд сені ем-нін.
Частө колө пывсыны.

Пывсан-бөрын кокні овны.

Vodigad мыскы чужөмтө, коктө,
весав піңтө. Сөстөма-кө олан, выныд
codac, ачыл быдман.

Тб Бв Оо Сс
Тура-кө мысхан, сөстөм
лоан.

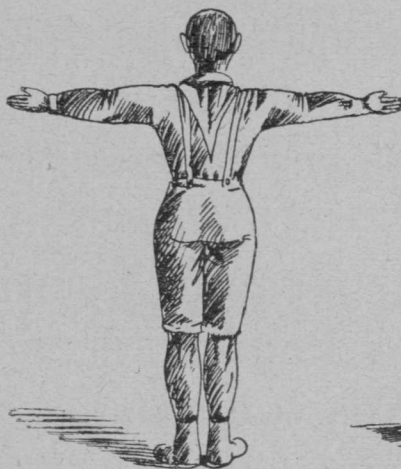
Рытнас ме вода 9-часын. Асылын
четча 7-часын. Көмаса-пастаса. Пиң ве-
сала. Мысса. Гимнастика вöча. Сесса
муна школаö.

Мыггö.

Чышкыгö.

Мыскы китö.

Мыскы чужöмтö.

Долав ныр-пырыд.

Ов сöстöм-dөрöм-гачöн.

Сөветын.

Талун ветлім Сөветө. Сөветын вөлі
чукөртас. Чукөртас-вылын шүісны вос-
тыны сіктө мөд-школа.

Комі-олөм.

Гөл-олөмьд сіјө лок-олөм. Бур-
-олөм колө лөсөдны. Бур-олөмтө лөсө-
дам артелөн. Воас кад, оз ло гөл-ні-
-озыр. Ставным кутам овны өтмоза, өтүв.
Леңін велөдіс овны өтүв.
Леңін індіс бур, выл-туј.

ВЫЛ-ОЛӨМ-ЛӨСӨДӨМ.

Мі талун кывзім віст важ-олөм-
-жылыс. Олөмаөс гөлјас да озырјас.
Гөлјас олөмаөс озыр-кіпод-улын. Озыр-
јаслөн вөлөма уна-му. Гөлјас озырјаслы
вүндөмаөс, гөрөмаөс, түрунсө пүктөмаөс.
Озырјас олөмаөс даc-вылас. Властыс
вөлөма озырјас кін. Октабр-төлысын
Јеңін - індөмөн ужалысјас влатсө
на-кіыс мырд-дөмаөс. даc-вылын-олыс-
јасөс бырөдөмаөс. Јеңін шүөма: „Коді-
-пө оз ужав, мед сіјө оз і сој“. Ужа-
лысјас влатсө бостөмаөс ас-кіас да
лөсөдөмаөс сөветјас. Сөветјасын ужа-
лөны ужалысјасыс асныс.

Міјан-празнік.

Локтө празнік — Октабрса-празнік-
-лунјас. Мі гажөдам ассыным класны-
мөс. Вөчалім плагјас, вөчалам чветјас.
Плагсө вүрім мі, піонер-чукөр. Плагас
гіжим:

„Коді оз ужав, сіјө мед оз і сој“.

Гажа лоі класным.

Бостөј јем, бостөј сүніс.

Бостөј пурт, бостөј ножіч.

Вөчөј чветјас, вөчөј плагјас.

Локтө празнік—Октабр-лунјас.

— Те піонер?

— Те піонер?

— Піонер.

— Абу.

— Отсав ужавны.

— Мунам ужавны?

— Пыр гөтов!

— Мем дыш.

Талун гумагаыс вөчім ыжыд-плаг.

Сетчө гіжім:

*Зонјас, нывјас, белөдрөј,
Камі-жөзөс јурдөдөј,
Аок-аләисө вунөдөј,
Пелмидлунсө бырөдөј.*

Плагсө өшөдім класс-стенө.

Піонерјас.

Мыј мі керам.

Ќтлаын мі ужалам.

Гөл-јөзлы мі отсасам.

Школаын мі велөдчам.

Выл-олөм мі лөсөдам.

Міјан классын 10-піонер да 20-окта-
бронок.

Кымын-піонер да октабронок ставыс
міјан классын?

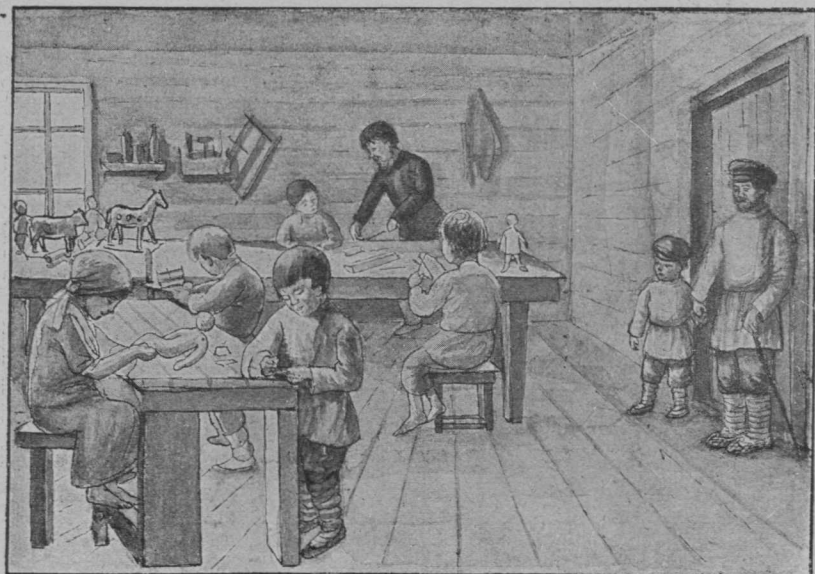
Кымын-велөдчыс тіјан-классын?

Кымын-піонер?

Кымын-ныв? Кымын-зон?

Вв Жж Тт
Жами-вожтыр, өтүвтүөй!

Міжан-уж.

Вістав, мыј тані керёны.

Календар.

1. Выльлун . .	☐	4. Чекверг . .	////	7. Вёскресеньна.
2. Воторнык . .	////	5. Пекныча . .	●●●	8. Выльлун . . .
3. Герёда . . .	●●●	6. Субёта . . .	■ ■ ■	9. Воторнык . .
Шондіа ☐ Зера //// Кымёра ●●● Тёла ■ ■ ■				
Колан-вежонын вёлі 2-лун шондіа, 2-лун кымёра, 2-лун зера да 1-лун тёла.				

Њігаё уна-тор гіжёны. Батё нёбёма 2-ніга: „Арталём“ да „Календар“. „Арталём“-ыс сулалё 30-ур, „Календар“-ыс 10-ур.

Код-нігаыс донажык?

Вёрын уж.

Вістав, мыј тани керёны.

Велöдчыслы.

Ужав бура.
Лыддыс јона.
Кыпöд олөм.
Бурмөд сөлөм.
Бырöд пемыд.

Радејт југыд.
Ыжыд лоан,
Секі шуан:
„Колö школа,
Колö нига“.

Уж: Төдмалөј, мыј ужалө комі-морт
тöлын. Мыј сіјө вузалө, мыј нөбө?

Төдмалөј, кымын грамотнеј-морт сік-
тын? Кымын школа сіктын? Кымын
лыддысан-керка?

ЫЖЫД ВЕЛӨДЫС.

Леңін—ыжыд-велөдыс мiжан. Леңi-
ныд кулі, но велөдөмыс сылөн некор
оз кув. Со-мыј шуавліс Леңін:

„Олөм кыптө ужалөмөн. Kodi оз
ужав, сiјө мед оз i сој.

Kodi оз ужав, а олө быдөныс
озыра, сiјө буржуј. Буржуј гөл-јө-
зөс ылөдлө. Поп ылөдлө пемыд-јөзөс.
Поп да буржуј—кык-вок. Колө став
-ужалыс-јөзлы өтүвтчыны да бур-
жујјасөс помавны. Колө велөдчы-
ны. Велөдчытөм-јөз овны оз кужны.

Јона велөдчөј, өтүв ужалөј, выл-
-олөм лөсөдөј!“

дыш-мортөс оз ков вердны.

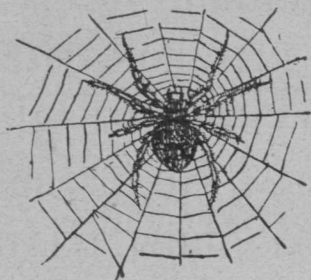
дышыд некор оз ешты.

дышөс колө велөдны ужавны.

Колі-јөзлы колі-грамота.

Чукөртас-вылын.

Талун-рыт ми чукөртчылим клубо.
Волісны зев унаон. Комсомолеч Па-
шо-Петыр висталис важ-олөм-жылыс.
Буржуид вөлөм жона нартито ужа-
лысто. Октабрса-револүтсїа пуктис бур-
жуїлы пом. Буржуїто нїмтөны чера-
нон. Черан гутлыс вїрсө жуо, буржуид—
ужалыслыс. Чукөртас-бөрын ми сылим
сыланкыс.

Черан.

Гут.

Черан.

Керка-дінын
Кїлчө улын
Олө черан.
Уна-кока.
Ачыс гөгрөс,
Зев-өд шан.
Чөв-чөв олө,
Бытө полө,
Оз сет шы.

Луныс-лунө
Төв вөрөдө
Черан-вез.
Гут-кө лебас,
Везjö сібдас,—
Черан пыр-жө
Гутөс кутас.
Сылі куртчас,
Вїрсө жуас.

Мі, піонерјас, Љенін-тујод мунам.

Піонер оз курітчы.

Піонер оз косас.

Піонер оз дышдчы.

Піонер олө сөстөма.

Піонер—уҗалыслөн-пі.

Піонер уҗ-вылө пыр гөтов.

Јона уҗав, секі бура сојсас.

Јо-на у-җав, се-кі бу-ра сој-сас.

Ворсантор.

Уж	Җож	Җаж	Вуж	Җ
Ыж	Гож	Гаж	Вуж	Ж
Туј	Сој	Мај	Клеј	Ј
Ју	Јорт	Јај	Јем	Ју, Јо, Ја, Је

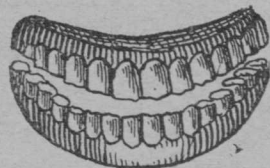
Гіжалөј тајө-кывјассө.

*Ль Мн до
Льенинлөн-велөдөли ыекор
оз вун.*

Төвса-рытја-гаж.

Ме нөда, те төдмав.

Поз-тыр жежыд-јус.

Нур-вылын ва-колода (Кыв).

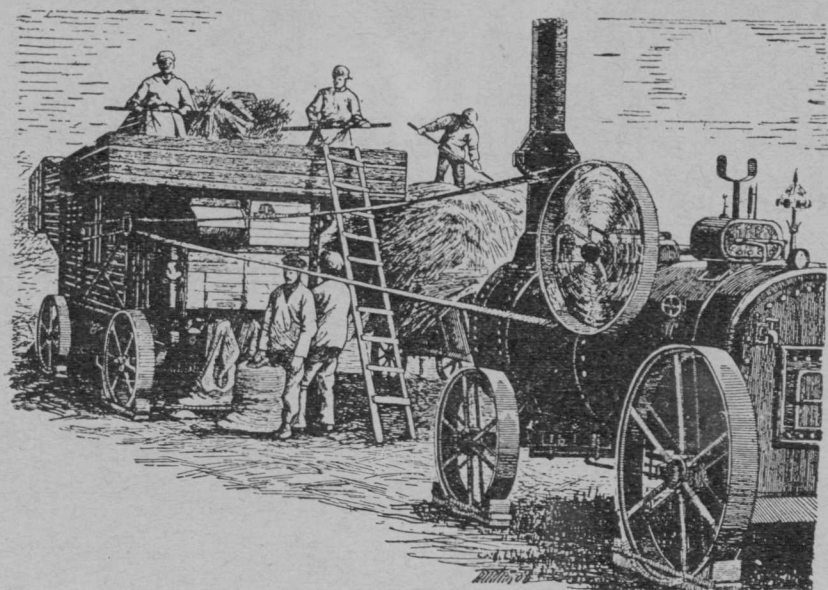
Бордја ескө-да, лебзыныс
оз вермы.

— „Чукла-муклен, кытчө мунан?“

— „Мыј теd могыс, ас тө шырөма і
тогналөма?“

Вартөм.

Сіктын чөв:
Некод абу.
Сөмын пөрыс,
Гортын-олыс.
Быдөн муні—
Гырыс, посні—
Гумладорө,
Выл-му-јөрө.
Kodi шөтө,
Kodi вартө,

Kodi чышкө,
Kodi новлө.
Кор-нын бара
Луныс колө?
Менам мамө
Кор-нын бара
Гортө локтас,
Бура вердас,
Ворсны ыстас?

Су вартөны. Су төлөдөны. Су ізөны.
Көні сусө ізөны?
Ем абу тіјан сіктын мелніча? Мыј
ем мелнічаын?
Ветламөј мелнічаө.

Мелнічаын.

Мі талун ветлім мелнічао. Мунім туј-куза. Туј-бокјасас вөр: быдмёны коз-пујас, пожөмјас да корја-пујас.

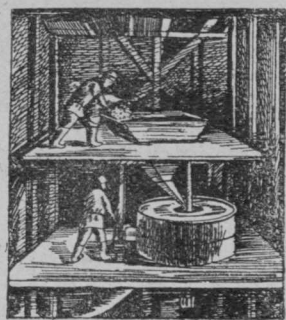
Воім шор-дорө. Сені мелніча. Мелнічаыс зев зыка, зев бүсөс. Мелнікыс—пöрыс-пöл, јежды-тоша.

— „Локтө, локтө, челаа!“ шүис сіјө міјанлы.

Мі пырім мелнічао. Мі відлалім ва-көләса, кос-көләса, ізкі. Кор ізкіыс терыба бергалө, секі пызыс ödjö петө. Відлім пызсө. Сіјө пөс.

Пызыс пөжалөны нан.

Ва вына. Ва-вынөн бергалө ізкі. Ва-вын ас-кіас бостөма морт.

Көш да ізкі.

*Ели-кө тырмөн нан, олөм
лоө ман.
Арын вундан, төлын сожан.*

Төвса-уж.

Олө сиктын Рөман-дад. Сіјө пöрыс-
-нін. Сылөн ем кык-ыжыд-пі: Іван да Пе-
тыр. Іваныс гортас омöла воывлө:
пыржык вöрын олө—вöралө. Сылөн ем
бур-пон—Буско.

Петыр луннас турун да пес кыска-
лө. Рытнас гортас ужалө. Кыз-пуыс
да пожöмыс аја-піја вöчалöны dodјас,
разја, гымга да мукöд-тор.

Празнікјасö Рөман-дад ветлө карö.
dodдалас Геркосö, сөвтас dod-тырыс
разја, пестерјас да мукöд-тор да лет-
чöдас најöс вузавны. Ачыс карыс нö-
бас: чер, пурт, ситеч, шыдöсјас да гөс-
неч гортасјасыслы: көлач да булкі.

Мыј вöчöны пожöм-пуыс? Коз-пуыс?
Кыз-пуыс?

Kodјас тіјан-сиктын вöчöны dod, те-
лега-да?

Kodјас вöчöны пельса, бöчка, шомöс,
мукöд-dozјас-і?

Бостөј пурт, піла да мөлөт.

Бостөј көв.

Вөчөј күд, көрөб, ленејка, жажд да му-
көд-тор.

Школаын ем пурт, піла, мөлөт.

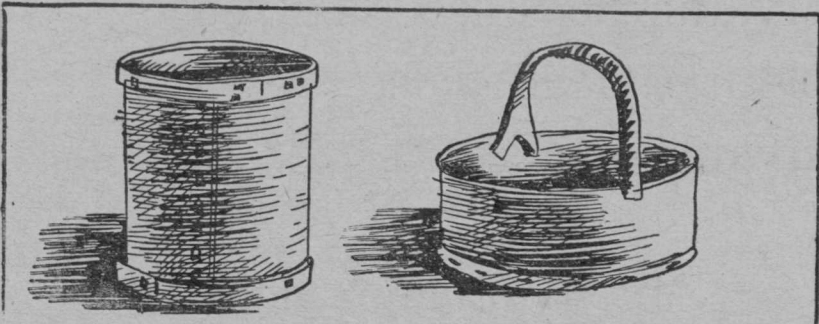
Мі ужалам зіла. Унатор мі кужам
вөчны.

Со теныд пурт, піла да чер.

Вөч аршын. Вөч метр.

Кі-кө ем, быдтор артмас.

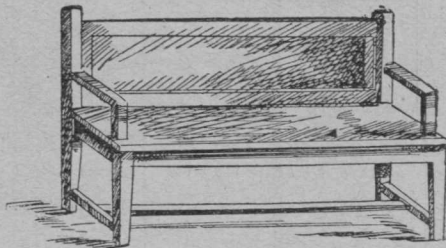
Пуыс позө вөчны уна-тор.

Пудовња (чекверік). Наберушка (падјан).

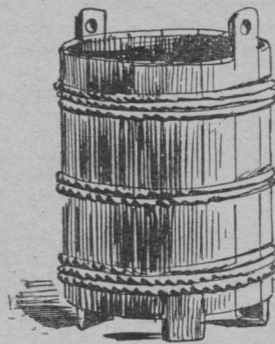
Пегѣер.

Џіван.

Њањшомѡс.

пелса.

Тѡдмалѡј, мыј ем гортад пуые-вѡчѡмтор.
Тѡдмалѡј, кущѡм-кѡлуј вѡчѡма кѡртые.

Муртав песчипас (пес течас).

Муртав класс-жоҗ.

Муртав шкап.

Му мурталёны чепён.

Ворсантор.

1+1	5+5	2	4	10	6	8
2+2	3+3	1	3	5	9	10
4+4	2+1	4	5	7	6	8
3+2	1					
6+3	5+2					

Міҗан гажөдчөм да ворсөм.

Школаын талун вөлі ворсан-рыт.

Волісны уна-том да пөрыс-воҗтыр.

Мі лыд-д-ім муртөса-лыд-д-өгҗас. Бөрын-

нас ставным сылім.

Ставным мі, челаѣ, уѣ-вылѡ
мунам.

(Сыланкыв).

Ставным мі, челаѣ, уѣ-вылѡ мунам,
Сыліг-тыр гажаѣык местаѡ воам.

Важ-олѡм, лок-олѡм колѡма-нѣн,
Бур-олѡм, выл-олѡм воссѡма-тај.

Ставным мі, челаѣ, уѣ-вылѡ мунам,
Сыліг-тыр гажаѣык местаѡ воам.

Ѡаѣушка Леѣн буржужѡс вѡтліс,
Комі-челаѣ-котырлы гажа-саѣ востіс.

Ставным мі, челаѣ, уѣ-вылѡ мунам,
Сыліг-тыр гажаѣык местаѡ воам.

Леѣнлыс уѣсѡ мі воѣѡ нуам,
Шудлун ѡа ѡолыѣлун ѡтвыв ѡорам.

Ставным мі, челаѣ, уѣ-вылѡ мунам,
Сыліг-тыр гажаѣык местаѡ воам.

Лымчірјас.

(Сыланкыв).

Мі—посні-јежыд-лымчірјас,
Мі лебалам-нін дыр.
Зев кокнідөс мі, гөн-кодөс,
Зев көзүдөс мі пыр.
То тајө рүдов-кымөрыс
Пыр вөлі міјан горт.
Сес летчім мі му-вылө,
Мед шөйтчас музөм борд.
Тан водны көсјам ұзны,
да зүтө злөдөј-төв:
Пыр шувгө сіјө, шүтлалө,
Оз некор овлы чөв.
Кыз міјанөс-тај чукөртлас,
Кыз паскөдас-тај бөр,
Кыз кыпөдлас да гартыштас!..
Со кущөм сіјө скөр.
Велөдөј тајө-сыланкывјассө!

— „Мішө, лыдпасјас төдан?“

— „Төда“.

— „Гіжны кужан?“

— „Кужа“.

Төдмав, кымын-лун вежонын.

Кушчөн-поводда вөлі тајө-вежонын?

Лөсөдөј дневник.

Міјан дневник.

В.	Лунтыр кымөра. Лым уеіс.	дежурнеј Панов Міша.
Вт.	Зев төла. Турөб. Тујјас тыртіс лымјөн.	дежурнеј Панов Івө.
С.	Сеғ. Міча. Зев көзид.	Ганов Паша.
Ч.	Асывнас вөлі руа. Рытнас шондөдіс.	Жданова Маша.
П.	Шондіа, міча-лун. Ветлім вөрө.	Некрасов Васа.
С.	Лун-төв. Шоныд. Рытнас лымјаліс.	Петруш Паша.
В.	Уеіс уна-лым. Шоныд. Вөчім кыр.	Макар-Олга.

Гіжөј ассыныд нім-овтө.

Жон-кыјом.

Празник. Луныс міча. Міша Пашө-
көд четчісны воң.

— „Мунам жон кыјны“, шүө Міша-
ыс Пашаыслы.

— „Мунам. Менам 2 ңут ем“,—шүө
Пашаыс.

Бостісны ңут да чер, лыңјасісны,
мөдөдчісны вөрө.

Вөрын чөв. Некод абу. Міша сүјіс
ңептас кыкнан ңутсө, кәјіс коз-вылө.
Бура вылө кәјіс. Паша віңөдө јортыс-
бөрсә.

Друг кыскө локтіс ыңыд-төв-ныр,
козтө һукылтіс. Міша шмоткысіс—үсі
пу-вылыс, бүрскысіс лым-піө. Түһі ты-
рыс пыріс лым. Паша повзіс. Міша күтіс
бөрдны.

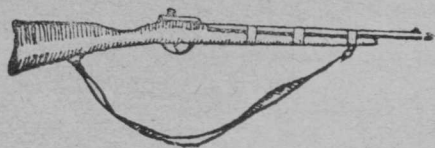
— „Мунам өdjө, гортө!“ шүө Паша-
ыс.

— „От вермы-da...“ шүө Мішаыс:—
„кокөј дојмө... Сесса некор жоңтө отө
кыјө“.

Челад, отсалөј лебачјаслы сө-
кыд-төв кољавны.

Леч.

Пішцалъ.

Вөралыс.

Пішцалъ боста, вөрө муна.

Керка вөча, овны кута.

Ола төлыс, ола кыкөс.

Вөча капкан, кыја рүчөс.

Лечкөн сүрө сөла, чукчі.

Јуыс позө кыјны чері.

Ветлан понкөд өті-лун,

лыјан бура-уна ур.

Сөмын ужав, сојан лоө.

Уна-бур-тор воас гортө.

Вөралыс.

Вөр-керка.

Вөрын, ју-дорын, вөр-керка.
Керка-дінас ічөтік амбар. Сіјө шүсө
щамјаөн.

Вөр керкаын із-пач да 2-өшің.
Пыщкөс-стенјасыс сөдөс, са-код.
Пач-воңас өшалөны пөрт да щажнік.
Тувјын өшалө пішщал.
Керка-воңас 2-пон.
Вөралысыс мунөма песла. Көсјө пуны
аслыс сојан.

Вөралысды колө пон да пішщал.
Пішщал сојө пула-порок.

Міјан ем пон. Понлөн німыс Кащыс.
Понлы увтчыны оз ков щөктөм.

Гумладорын каща-рака.

Каща шуө кіш, кіш!

Каща.

Щак.

Нөдкыв. Вущ-улын ніш-
-пөвсын гөрд-шапка.

Кодлөн помыс абу?

Комі-парма.

Сөд-вөр-шөрын

Пемыд-вөрын

Вөј-төв шувгө,

Парма увгө.

Корө овны

Комі-мортөс,

Көсјө сетны

Уна-бурјас.

Төдмалөј, мыј ужалөны төлын вөрын?

Кущөм пөткајас да җверјас төлын кыјөны?

Кущөм-сыланкывјас ті төданныд вөр-јы-
лые, җверјас-јылые-і?

Сылөј со-кущөм-сыланкыв:

Көч да челад.

— „Көн те, көчөј, вөлін?

Көн те, рудөј, вөлін?“

— „Градјөрын, челадјас,

Градјөрын, донајас“.

— „Мыј те, көчөј ужалін?

Мыј те, рудөј, ужалін?“

— „Ме капуста жірі,

Көчансө ме чегјалі“.

— „Ез-ө тенө өбөдітны?

Ез-ө тенө кучкавны?“

— „Кучкалісны, челадјас,

Кучкалісны, донајас“.

— „Кыз-нө тенө кучкалісны?

Кыз-нө тенө кучкалісны?

— „А Катеріна пач-лыскөн,

А Марпушка кулакөн“.

— „А нөшта кызі нөјтісны?

А нөшта кызі нөјтісны?

— „da дуңаша збојалыштіс,

Менө ускөд нещкыштіс“.

— „Бөрдін-ө те, көч-піөј?

Бөрдін-ө те, руд-піө?“

— „Бөрді, бөрді, челадјас,

Бөрді, бөрді, донајас“.

— „Кыз те бөрдін, көч-піөј?

Кыз те бөрдін, донаөј?“

— „Лапаөн чышкалі сінваөс,
Ег ме адзыв југыдсө“.

Мөдлапөлын петө щын.
Мөд-ла-пө-лын пе-тө щын.
Кымын-кыв тани?
Кымын-кывјитөд?

Шуа кыв, кылө шы.

Гортын олөм.

Јона-төла, үсө лым.
Ывлавылө оз поз петны.
Аттө-дівө тајө-олөм,
Он төд гортын мыј і керны!
Машө, четчы! Тырмас ұһныд!
Арыд колі, көзид локтіс.
Ковмас ној-гач, ковмас кепыс.
Лөсөд вурун, пырт мун кудель!

*Шуш Муж
Пониме увтчыны оз ков
шөктөли.*

Міҗан-төвса-уҗ.

Батө пес кыскалө. Вокө вөралө да
көч кыјө. Мамө печкө. Ме школаө ветла.

Төлын лунјас жеңыдөс. Он і төдлы
пемдас, рыт лоө.

Гіжөј, кущөм-арса-уҗјас ті төданныд.
Гіжөј, кущөм-уҗјас вөчөны төлын.

*Вунөдөј душөдрөм,
радејтөј уңсалөм.*

Завод.

Кар.

Міјанын, Комі-муын, ем Сыктывдін-
німа-кар. Сені ем ыжыд школа, болніча.
областувса-ісполком, ніга-лезан-ін, банк.
Комі-областын ем кык көрт да чугун-
вөчан-завод, сов-перјан-завод, вөр пі-
літан, мајтөг-вөчан, кірпіч-заводјас-да.
Заводјасас уна ужалыс.

Сікт.

Мі олам сіктын. Мі ужалам віз-му.
Көзые-гөрыс ужалө му. Сіјө чукөртө
һаһ да турун. Көзые-гөрыс візө скөт.
Мөс сетө јөв. Јөлыс артмө выј.

Мыјөн озыр му-ужалыс?
Мыјөн озыр вөралыс?
Мыјөн озыр карса-ужалыс?

Көзүс-гөрыс да заводын-ужа-
лыс—кык-вок.

Машина кокнөдө олөм.

Му-вылын ем уна-бур-тор. Бур-олөм
верман лөсөдны ужалөмөн. Ужавны ко-
лө вын. Уна-вын бырө ужалігөн. Ма-
шина јона кокнөдө мортлыс олөм.

Төдмалөј, кушөм-машинајас емөс тіјан-гор-
таныд? Кушөм-машинајас ем еіктын?

КЫЗІ МІ, ВЕЛӨДЧЫСҖАС, ДОРАМ ВЫЛ-ОЛӨМ.

Васаөс велөдім овны сөстөма.

Васа велөдчыны неважөн-на пыріс. Сіјө олө зев-һајта. дөрөм-гачыс пыр кор-мөма, кіссөма. Вылыс-паскөмыс һајтысла лөсталө. Чужөмыс черһилаөс.

Таҗік овны оз поҗ. Мі Васаөс мыссө-дім, сыналім. дөрөм-гачсө щөктім пес-лөдны да дөмлыны.

ВІЗ ҖОНҖІҖАЛУНТӨ.

Төрыт мі ветлім вөрө. Сені Семө-Са-шө јуіс уна-ва. Ваыс вөлі көҗыд дај гудыр. Сашөлөн кынөмыс віеміс. Сіјөс шогөдіс. Бөрыннас јурыс віеміс-і.

Сашө-мамлы щөктім корны пельшөрөс. Пельшөр јуктөдіс Сашөөс порошокіөн.

— Сөстөм-сојан-јуан колө јуны-сојны,— шуіс пельшөр.— Һајт-сојан-јуаныс верман кувны.

Віҗөј ассыһид җонҗіҗалун.

Түјдiм бур-ногөн бурдөдчыны.

Јона вісміс Габө-Өлөш. Ужјас сылөн ендісны. Сіјөс бурдөдісны төдыс-баба-јас. Быдсама-корјасөн да турунөн јук-талісны. Өлөш ез бурд, пыр өтарө омөлт-чіс. Мі гіжім пельшөрлы пісмө.

Пельшөр воіс, відлаліс Габө-Өлөшөс.

— „Пыр-жө колө нуны тајөс болні-чаө. Зев јона вісмөма“, шүіс сіјө.— „Бур-дөдтөгүд вермас кувны“.

Өлөшөс летчөдісны карө, болнічаө. Оліс сіјө сені 2-вежон. Воіс гортас қонвіқаөн. Ыжыд-аттө шүіс міјанлы, челады, бур-ногөн-бурдөдчыны-түјдө-мыс.

Оз ков вунөдны.

Сіктын ветлө уна корыс-челады. Абу налөн батныс ні мамныс.

Өтчыд міјан вөлі чукөртас. Мі, велөд-чысјас, шүім отсавны корыс-челады.

Мөд-луннас мі корыс-челадыс корім школаө. Вердім најөс, щөктім щөщ велөдчыны. Рад-пырыс челады колтчіс-ны велөдчыны. Бөрынажык најө гіж-сісны піонер-отрадө.

Міжан-школа.

Гажа-јагын

Міртуј-бокын

Ыжыд-керка.

Уна-өшің.

Стенас дөска.

Шүө быдөн:

„Міча-жө-һін

Тајө школа.

Сені міжан

Олө челаң.

Лунтыр кылан

Налыс гөлөс.

Kodi ворсө,

Kodi сылө,

Kodi гіжө,

Kodi лыд-дө.

Мажбыр, сурө

Ставлы уң;

Велөдасны,

Он-кө куж!

Коркө бырө

Цемыд-олөм.

Ен пов, сурө

Југыд-туј!

Оз вош гіжөм,

Ңига-лыд-дөм.

Важас барыш

Бура-көңөм

Комі—шыпасјас:

А а Б б В в Г г d d

Аа Бб Вв Гг d d
d d Ж ж Ж ж З з з з з з

d d Ж ж Ж ж З з з з з з

І і Ј ј К к Л л Љ љ М м

І і Ј ј К к Л л Љ љ М м

Н н Њ њ О о Ў ў П п Р р

Њ њ Ў ў О о Ў ў П п Р р

С с G g Т т т т У у Ч ч

С с G g Т т т т У у Ч ч

Ш ш Щ щ Е е Ы ы

Ш ш Щ щ Е е Ы ы

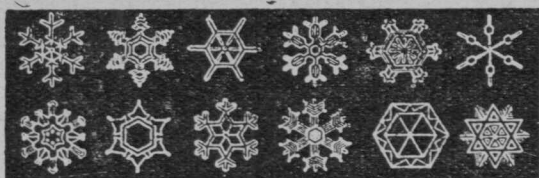
Л Ы d П А С Ј А С:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

ТӨВСА-ОЛӨМ-УЖАЛӨМ.

Лымчірјас.

Лебѣоны, лебѣоны лымчірјас—
Небыдөе, мічаөе.
Кор вескыда сапкөны..
Кор муас-вотөз
Со-пөв бергөдчөны.

Лым.

Ывлаыс јежыд.	Ывлаас праңнік,
Ывлаыс југыд:	Југдөма, кыпыд.
Уеөма небыдїк-лым.	Мувылыс ојбыртїс...
Небыдїк—гөн-код,	Унмовеїс... Шојтчө.
Кокнідїк—төв-код,—	Ешкыныс јежыд,
Төкөтө му-бердас їнмө.	Ешкыныс небыд.

Ешкын.

— „Мыјла-нө, мамө, төвнас лымјалө?“
— „Лымсыс ывлавылас шоныд-ешкын арт-мө“.
— „Ешкын, шуан, мамө? Мыјла-нө сїјө?“
— „Сытөг еекө муас зев-көзыд вөлі“.
— „Кодлы-нө сенї шоныдыс колө, мамө?“
— „Кодјас муас төвјөны еїеөгөј: көјдыс-јаслы, быдтас-вужјаслы-да“.

Төв.

Карта-сайын ічөт-гөра. Паскөм шев... Немтор
Гөра-бокыс јона крут. оз кыв.
Асывеаныс сетчө челад. Ислалөмыс вывтi му-
Чукөртчөны dadјасөн. са,—
Чужөм өзјө көзид- Шонид-керка вунлив-
-понда. лө.

Лөсөдөј днєвнїк ывлавыв-јылыг пасјавны.
Вісталөј, кущөм-поводда овлө арын, кущөм төлын.

Коңкіөн-іслалөм.

Ічөтiк-Ваңалы батыс-нөбөма коңкі. Ваңа
пастасіс, коңкіасіс. Петіс іславны. Ачыс полө:
уса-кө-пө да дојма?

Унаыс-жө і уеліс Ваңукыд. Ладнө, кыза
пастасөма вөлі-да, ез дојмав.

Іслаләм.

dad-dön жуҗыд-чојті Собала ме ветла
Ісковті бус-щын... Небыд-толаын.
Путкылтчіс-тај dad-döј Турдө менам кіөј,
Жуҗыд-топканын. Кок-тыр пыріс лым.
Патур.ікеі ылө Тазі жуҗыд-чојті
Тола-шіө ме. Іслала ме дыр,
dad-döј качліс ылө,— Кытчөз мам оз горөд:
Колі топканө. „Іван, гортө пыр!“

Те іславлан он? Мыјөн іслалан? Вөчлад онө катушка?
Рісүтөј іслаләмнытө. Уліас гіжөј, мыј рісүјтад.

Міјан-семја.

Міјан-семјаын батө, мамө, пөчө, віт-вок да
кујім чој. Міјан-семја ыҗыд. Олам ставным
бура. Неког огө піңаслө, огө увгылө. Möda-
-мөдлы отсалам уҗавны.

Кымын-мушціна тајө-семјаын? Кымын нывбаба?
Ставныс-кө өтпырјө пуксасны гојны, кымын-морт лоө пызансајын?

Төрыт батыс, кујім-вок да өті-чој ез вөвны гортас. Кымынөн,
інө, өбөдајтісны?

Ыҗыд-ө тіјан-семја?

Гіжөј гортсаыдлыс ставныслыс ым-овсө да вічсө, арөссө-і.
Со-кызі сіјөс вөчөј:

Овыс	Ңымыс	Вічыс	Kodi	Арлыд
Мусабеков	Степан	Павлөвіч	Бат	42

Гіжөј, кымын-уҗалыс тіјан-семјаын.

Уҗалысыс алы дае-һаһ-гојысыс (уҗавны-вермытөмыс) унҗык?
Кымынөн унҗык?

Kodi мыј вöчö.

Мамö пöжасö, мöс лыетö, мiжанöс вердö.
Батö турун-пес кыскалö, тунi гындö, дад
вöчö.

Пöчö вурсö да дöмсö, кепыс кыö-да.

Чојјас отсасöны мамöды, пöчöды-да. Вок-
јас отсалöны батлы.

Талун батö 8-пес пыртiс. Ме сылы отсалi:
3-пес щöщ пыртi. Кымын-пес мi батöкöд пыр-
тим?

Тi кызi бат-мамыдлы отсасад?

Вiсталö, мыј вöчöны крестана арын, мыј вöчöны тöлын.

Мыј-вöчны тi щöщ отсасад? Гiжöј сы-жылыс жеңыдiка.

Мыјөн Кöста ворсö.

Кöсталөн ем уна-пöлöс-чача: мач, дурпоп,
пу-вöв, шегјас, лекјас, iчöтiк-плет да пöлан.
Мачөн Кöста мачасö. дурпопöс жöжын бер-
гöдлö. Вöв-вылын вержöмөн ветлö. Плетөн
вöвсö вöтлö. Пöланөн чiпсасö. Шегјасөн чој-
-вокыскöд шегјасöны.

Мыјөн Анна ворсö.

Анналөн ем нол-
-акаң. Анна зев јона
дöжöрiтö акаңјассö.
Вердö-јукталö, пастö-
дö-вöчöдö најöс, вод-
тöдö да öвјöдлö: „öв-
вö-вö-вö, бају-бајуш-
кi-бају...”

Со-кызi Анна вор-
сö акаңјаснас.

Рiсујтöј чачајастö.

Аслаһыс кужö.

— „Піла, вайлы меным карандаштö!“ шуö
Олö.

— „Аслыд дөсөд, ме ег теныд һöб!“ шуис
Піла.

— „Піла, сус-кол оз ков?“

— „Вай!“

Җола-көҗайка.

Машук-ордö локтисны ворсны нывпосһі.
Машук најөс щай јуны пукөдіс. Щајсö кіе-
тавны пукөіс ачыс. Машук зев-на ічөт вөлі.
Сіјö боетіс щайһіксö вугјöдыс, а вугјыс вөлөма
пөс. Машук кіеыс щайһіксö лезіс. Щайһікыс
уөіс жоҗö, пәсүні жуғалис. Машукыс сотчіс,
мукөдөс щöщ сотіс-і.

Сашуклөн акаһыс.

Сашуклөн вөлі міча-акаһ. Сашуклы колö
вөлі төдны, мыј акаһ-пыщкас. Сашук ножічөн
реҗөдыштіс акаһыслыс боксö. Сашук чүјміс,
акаһ-пыщыс кутіс кіеыны пілһеј-пыҗ-da.
Акаһыс вөсһалис.

Сашук повҗіс, котөрөн мамыс-dінö. „Ој,
мамөј, мамөј“, шуалö бөрдіг-тырјі: „акаһөј-өд
пондіс кувһы!“

„Ен бөрд“, төкөдө сіјөс мамыс: „ме еекö
абу доктор-da, акаһтө-өд, гашкө, бурдöda“.

Мамыс пілһеј-пыҗсö чукөртіс da бөр акаһ-
пыщкө сујалис. Реҗөдөмінсö вүріс. Акаһыс
важ-код-ыс-жө кыз лоі, сөмын немыс-кежлө
пөла-бока колі-а.

Вөчөј аслыныд чачајас.

Ічѳтік-вурғыс.

Тоҥа ічѳт-на вѳлі. Сылы
зев окота вѳлі мыјкѳ вурны,
аслыс. Коріс чожіҥыслыс рузум-
тор, суніса-јем-da. dѳнҥытѳзыс
Тоҥа нокіс вурѳмнад, чунҥас-
сѳ јемнас быдсѳн быщјѳдліс,
а ічѳтік-кѳшѳл вуріс. Містѳм
ескѳ артміс кѳшѳлыс-da, Тоҥа-
лы ҥімкод: ачыс вуріс.

Вурѳј акаҥ-dѳрѳм, јубка. Акаҥ-чышјан быгѳртѳј. Вышывајтѳј
акаҥ-куҥчышјан.

Кызі ме велалі вурғыны.

(Ѳгрѳ-тѳткалѳн-віет).

Ме вѳлі ічѳт-на, сѳмын 6-арѳса. Понді корны
мамѳлыс вурѳан. Сіјѳ меным оз еет: кущѳм-
нѳ-пѳ те вурѳыс, кага-na-da; сѳмын чунҥпомтѳ
роҥѳдлан. Мег ег летчыс, пыр корі. Мамѳ dѳз-
міс ме-вылѳ, перјіс јашщікыс кумачтор. Јемѳ
пысаліс гѳрд-суніс, петкѳдліс меным, кызі вур-
еігѳн јемсѳ кутны. Ме заводіті вурѳыны. Не-
кызі оз артмы міча-вурыс. Кор зев-ыжыда
восковтчысас, кор зев-ічѳта. Мукѳd-дырјіыс
зік-кумачдорас вескалас дај кырас. Сесса
чунҥѳс сущкі. Ог ескѳ вѳлі кѳсјы бѳрдзына-da,
мамѳ нормѳдіс: „Мыј-нѳ-пѳ те, нылѳ, чунҥтѳ пыдѳ
сущкін?“. Ме ег вермы кутчіеныд,—бѳрдзысесіс.
Мамѳ щѳктіс еновтны вурѳанѳс, мун-пѳ да
лущѳ ворсышт.

Рытнас водөм-мыети вурсанөј пыр-на еін-возын вөлі. „дыр-ө-бара міса ог вела-в-а?“—мөв-пала. „Вурсыныд-тај міса зев еөкыд вөлөма“.

Сесеа ег і төдлы кызі велалі. Вурсыны-тај понді-а. Өні, со, ассым нылөс велөда вурсыны да шенза: јемсө кутны оз куј.

Вісталөј, кызі ті велалід вурсыны, печкыны, наберушка да пестер кыны.

Јешцө мыј кујад вөчны? Кызі велалід?

Вурөј дөрөмад кіз, дөмас. Нигатө новлөдлыны сумка вурө-і.

Вескыда-вісталөм.

Іцөтік-дегіналы еетісны чер. Сылы зев-нім-код-лоі. дегіна быдтор кералө, мыј кі-улас еурө. Өшінулас быдміс пу. Сіјөс дегінаыд щөщ кераліс. Батыс адзіс кералөм-пусө да јуалө: „Коді-нө менесым пусө кераліс? Јона і віда сіјөс!“—„Менө, батө, від, ме сіјөс кералі“, шуө піыс. Батыс-лы піыслөн-вескыда-вісталөмыс зев еөлөмвылас воіс. „Вескыда-вісталөмыд-понда, шуө, ог від, зев еекө жал пуыс-да“.

Мыјла батыс пусө жалітіс? Тіјан-өшінувјасын быдмөны-оз кушөмкө-пујас? Кушөміјас? Мыјла колө керка-гөгөр пујас сафитавны? Корја алы лыска-пу колө сафитавны? Мыјла сізі?

Кысук.

Менам ем рудінік-кан, Кысук-німа. Морөсыс Кысуклөн је-жыд, кокјасыс јежыдөс-жө. Кымө-сас јежыдінік-віз. Нырыс келыд-гөрд. Мі Кысукокөд зев лөсалам, пыр өтлаынөс. Сіјө ме-бөрса быдлаө вөтлысө.

Тенад ем-абу кысукуыс? Кушөмі сіјө?

Каң.

Гөбөчвылын скамја-улын
Шөвк-тупыл-код-шаң,
Лежыд-уска, кун-са-сінма
Куткырвізö каң.

Суркңалöма улас бөжсö.
Копыртöма жүр.
Зумыштчöма. Вомгорулас
Мыжкö мойдö: „Курррр...“

Picyjtöj гортса-каңнытö да улас гижöj сылыг нїмсö.

Öткoдa dojmö.

Педөр гоз-мöдые кучкїс понјöс. Понјыд
скöрмїс, куртчїс Педөрлыс коксö. Педөр бöрд-
зїс.

„Сїз теныд і колö“, шүö сылы дарја-чојыс:
„мыјла нöјтан прöстaыс понсö. Сылөн-öд јaјыс
dojmö-жö“.

Ем-абу тїјан гортаныд понјыс? Кызї сїјöс шуад? Кöнї вїзad?
Мыјөн верdad?

Паша Ваткылкöд.

Паша: „Нокö, Ваткыл,
Волы мелаң,
Пондам велöдчыны.
Сöд-ныр, сувт!..
Ен те увт,
Бокö ен пöрöдчы!..“

Ваткыл: „Пашко, мыј те,
Менö öбöдїтан?
Ме-öд ічöт-пон-на:
Котышт

Тупласыштны
Недыр лез менö, бур-зон!“

Рисујтöј вöв, мöс, пон, кан. Улиас гижöј налыс ымјассö.

Рыжко.

Ми быдтим гöрд-чан, Рыжко-нмаöс. Рыж-
коа-Васука зев лöсалисны. Ичöтiк-Рыжко кот-
ралö, четчалö-тривкјалö—ворсö. Мыјөн Рыж-
коöс гiд-наыс лезасны, пыр i котöртас Васук-
-дiнö. Васуклыс кiсö нырнас вöрöдö, шпынжалö.
Васук сылы наңтор сетыштавлö. Коркö ичö-
тiк-Рыжко быдмiс да јон-вöв лöi.

Кодлөн гортад ем чан? Мыј-нма? Сетыштавлад-онö сылы
наң-торјас?

Гижöј, кымын мöс тiјан, кымын вöв, ыж, порс.
Тöдмалöј, мыјөн гортад пемöсјассö вердөнз.

Бобö, бобö.

— „Бобö, бобö, кытчö
ветлiн?“

— „Чожö-гуö ветлi.“

— „Мыј-нö вајiн?“

— „Выја-наң вајi.“

— „Кытчöнö пуктiн?“

— „Шегјаспомö пуктi.“

— „Ме-тај видлi—абу.“

— „Сöд-пон еојöма.“

— „Көн-нö еöд-поныс?“

— „Пощöс-костö еiб-
дöма.“

— „Көн - нö пощö-
сыс?“

— „Бiөн сотчöма.“

— „Көн-нö бiыс?“

— „Ваөн кусöма.“

— „Көн-нö ваыс?“

— „Öшка-мöшка јуö-
ма.“

— „Көн-нө өшка-мөш-
каыс?“

— „Ыбө кајөма“.

— „Көн-нө ыбыс?“

— „Шыр пырөдөма“.

— „Көн-нө шырыс?“

— „Налкјө шедөма“.

— „Көн-нө налкјыс?“

— „Чер кералөма“.

— „Көн-нө черыс?“

— „Зуд налөма“.

— „Көн-нө зудјыс?“

— „Пещөр - пыщкө
усөма“.

— „Көн-нө пещө-
рыс?“

— „даскык-вөла - ча-
на

Турбыл-тарбыл

Буш-баш вөчөмаөе:]

Өтi-чiбө iзас-кока,
Möd-чiбө турун-ко-

ка,

Kojmöd-чiбө көрт-ко-
ка,

Нолöd-чiбө пу-кока,

Bitöd-чiбө сој-кока,

Kvajtöd-чiбө клані-
ча-кока,

Cizimöd - чiбө крус-
тал-кока,

Kökjамысöd-чiбө ыр-
гөн-кока,

Ökмысöd-чiбө тыв-
-көрт-кока,

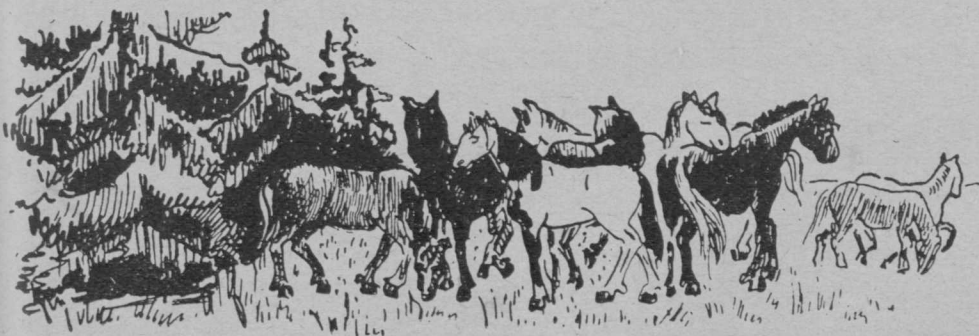
dasöd-чiбө езыс-ко-
ка,

dasötiköd-чiбө зар-
ні-кока,

dasкыкöd-чiбө жем-
чуг-кока,

dasкојmöd...

Сымда i вөлі“

Көчинеј.

Јежыд-көч пукалө Турун ставыс лым-улын,
Коз-пу-улын вөрын. Сојны көчлы ңемтор.
Лым уеө... Төв жургө... Мунны еіктө сојанла—
Омөк көчлы төлын. Понјые јона полө.

Сток да сток—четчалө көч
Піпуые піпу-дінө.
Јірас, јірас піпу-кач,—
Сымда сылөн сојан.

Онмовгытөз војдөр.

Төвеа-рыт. Машуклөн оз уҕсы. Төлые-ју-
гөрыс вылас уеө.

— „Кущөм төлыеыс келыд!“ — мөвпалө
Машук... — „Шондіыс - нө мыј-понда сеццө-
ма ломзө?.. Мыјла југјалөны козувјасыс?..
Ручыд-тај зев најан... Кущөм бара војнас вө-
рыс-а? Көнкө сөмын җверјас ветлөны... Кыз
бара гуас ошјасыс олөны?.. Јомаыд-кө сені
паныдаас? Сіјө еекө мојдкывјын-жө сөмын-
-да... Лунвылын-пө тај, со, зев-шоныдінјас емөе.
Вот еекө сені олыштныд!.. Во-гөгөр-пө гожөм...
лебачјас еылөны. Пуыд-пө во-гөгөр корја... А
татөні швачкакылан көзид. Мыј-вөсна бара
сіјө-а?..“

Kodі-nө сіјө?

Беддөн җурликаө,	Кытчө беднас кучкас,
Леҙө көзид-ру.	Сені лоө щел.
Быдөнкөд косасө,	Кыті тошсө кыскас,
Өктө шоныд-ру.	Сетчө оз кол жел.

Јуреі лозон лезома,	Көзид-русө лезас,—
Тошыс кыскаё пыр.	Каттас пужон кер,
Паскөм вывті жежыд,	Өшінјас серөстас —
Шонді-возын ворсө.	Сізі мөд оз вөч.

Локтас керка-дорө,	Сыыс быдөн полө:
Беднас швачкас —	Морт і паса-звер;
„шков!“	Быдөн сугеө шоныдінө,
Муөд ачыс кыскө	Зебө ассыс ныр.
Лым-код-јежыд-тош.	

Велөдчыслы.

Ужав бура.	Бырөд пемыд. „Колө школа,
Лыд-дые јона.	Радејт југыд. Колө нига“.
Кынөд олөм.	Ыжыд лоан,
Бурмөд еөлөм.	Секі шуан:

Владімір-Ілліч-Леңін.

Сөкыда овеіс рабочејјаслы да гөл-крестаналы сар-дырјі. Бура да кокніа олісны секі помещікјас, капіталістјас, кулакјас-да. Наяө немжаліттөг уждөісны ас-вылас рабочејјасөс да гөл-јөзөс. Вісісны најөс кывтөм-пемөстүјө, јона шыгјөдісны, кынтісны. Ез велөдны грамотаө.

Владімір-Ілліч сувтіс дорјыны рабочеј-крестанаөс. Сыыс сіјөс сар ыстыліс Сібырө. Сені Леңін оліс турмаын. Леңін ез повзы, ез летчыс аслас-ужыс. Воқө да воқө кыпөдіс ужалыејасөс кое-вылө озыр-јөзкөд. Сіјө велөдіс, быд-ловја-мортлы-пө колө ужавны. Колө-пө

олөмсө сізі лөсөдны, мед ез вөвны озырјас да гөлјас, мед став-јөзыслы овеіс өтмоза.

Газетјасө, ңігајасө пыр гіжіс, чукөртасјас-вылын віеталіс, мыј ужалыејаслы колө вермыны озырјасөс. Колө мырддыны налыс мусө, вөр, пабрікајас, заводјас-да. Колө лөсөдны, мед олөмнас вескөдласны ужалые-јөз асныс.

Леңін чуксаліс ужалыејасөс петны кое-вылө озырјаскөд. Коесө ачыс нүөдіс.

1917-д-воын ужалыејас вөтлісны власт-бердые сарөс да озыр-јөзөс. Властсө сетісны рабочеј да крестана-сөветјаслы.

Јур-пыддыс Сөветса-рабоче-крестанскеј-правітельство—Совет-Народнык-Коміссаров председателө—бөрјісны Владімір Ілмич-Леңінөс. Ужалыејаслөн олөм кокһамміс.

Кызі овны велөдіс Владімір-Ілмич.

Владімір-Ілмич чужіс Сімбірск-һіма-карын, 1870-д-воя-апрел - 10-д-лунө. Нем-чөжыс сіјө пессіс ужалые-јөз-понда.

1924-д-воя-јанвар-21-д-лунө кулі мјан ыжыд-велөдыным, пролетаріат-вожд—Владімір-Ілмич-Леңін.

Быд-во - јанвар-21-д-лунө став-ужалысыс пондасны кажывны ңемвунөдтөм-велөдысөс асыныс да зілны вөчны, мыј сіјө щөктіс.

А төдад-ө ті, челад, кызі овны велөдіс Владімір-Ілмич?

Сіјө велөдіс, мед став-јөзыс ужаласны. Коди-пө оз ужав, мед сіјө оз і сој. Щөктіс быд-ужын мөда-мөдлы отсасны.

Мед-пö ез вöвны озырјас, кодјас нажöвiтчöны
јöз-ужöн.

Став-јöзыслы колö лоны öткодöн.

Быд-государствоса-јöзлы колö овны öтсöг-
ласöн, мед некущöм-војнајас возö оз лоны.

Владiмiр-Ильич велöдiс радејтны, бура ви-
ны-döжöритны да велöдны челаdöс. Челаdлы,
быдмасны-da, лоö вежны батјассö да вокјассö.
Налы лоö нуöдны Ильич-сiöсворdöсјас-серти-
-олöм-лöсöдöм возö.

Адзылöма абу кодкö тiјан-сiктса В.-И.-Льенiнöс?

Онö-ö мыјкö вермö вiставны Льенiн-јылыс?

Кодкö тiјан-сiктса вöлöма абу Льенiнöс-зебiгöн Мöскуаын?
Гурас-кö сещöм-мортыс, корöј, мед вiсталас—кызi сiјö вöлöма.

Льенiн челаdкöд.

Владiмiр-Ильич челаdöс зев јона радејтiс.

Тövјасын сiјö ворсиc наköд лымјöн, лымјыс
крепöсeтјас вöчалiс.

Ме töda öти-dетiнаöс, кодлы сiјö кыреыс
пыжјас вöчалiс.

Töda möd-dетiнаöс, кодкöд Владiмiр-Ильич
бур-друг-моз оліс. Кызi вöлі најö оз ворсны!
На-diнö пыран-da—вежöсыс ректытöм-тыла-
код: ставыс путкылалöма.

„Владiмiр-Ильич“, шуан вöлі: „вывтi-öd јона
грымöдчаd да горзад, оз-ö поз нежjöнжык?“
А сiјö вочакыв вiзас: „Енö мешајтö мiјанлы.
Адзad—ужалам, ворсам“.

Владiмiр-Ильич ез сöмын ворсны радејт
челаdкöд, сiјö тöждысiс на-понда. Щыгјалан-

-воо, kodі-taj вөлі револүтсіја-бөрын, Владімір-Ілліч унжык-һаһсө щөктіс еетны челады: һајө-пө мед оз шыгавны-а.

Ілліч төждыгө гөһ-челады-велөдөм-понда.

Ілліч шуіс: „Наука—гөһ-јөз-челады, һа-јөс колө велөдны“.

Сы-дырјі челады-тө зоріјасөн һімтісны.

„Возын-олыгјасыс-пө, шуліс сіјө, өһіја-челады. Јонжыка һајөс радејтөј, буржыка велөдөј-да“.

Кык-вежон-војдөр кувтөзыс крестана-челады вөчіс сіјө јолка, щөщ гажөдчіс һакөд.

Уһа-буртор вөчіс сіјө челады, а һаһаһ қоріс сөмын өтіөс: велөдчөј-пө, бура велөдчөј, да лөөөдчөј вьһ-олөм лөөөдны.

Kodі?

Kodі мед-воззаыс мјан-вылө візөдліс?

Kodі мјанөс мед-јона радејтіс?

Kodлөн велөдөмыс гажа-шонді-југөр-код?

Kodі мездіс мјанөс быд-пөлөс-шогыс да лөкыс? Мувыһ-ужалыс-јөзлы горөдіс: „Сувт, четчы, јөрөм-дорөм-војтыр!“

Kodі-һө горөдіс тащөм-кывјассө?

— доһа-вождным мјан — Владімір-Ілліч.

Ілліч-ічөтдырға-олөмыс.

(Лөһһһ-јортлөн-віст).

Володаыд ічөтдырјіыс зев вілыш да візув-дегіһа вөлі. Мі сыкөд кыкһанһым јона радејтім купајтчыны да чері-кыјны. Төвјасын катушкајас вөлі вөчам да пыр іслаһам.

Волода лебачјасөс јона радејтис. Өтчыд өті-лебач-понда пінө воім. Мі вөлімөј сарајын. Ме Володаөс тојышті да сіјө үлөз лебіс. Ез ескө дојмы-да, мамө менө сыыс јона відіс. Регыд мі Володакөд бөр бурасім.

Волода јона радејтис велөдчөм да уж. Мыј вөлі боетас вөчны, помөз вөчас, оз шы-быт. Рытыбыд һігајас-сајын пукавліс.

Іллічкөд-паныдаглөм.

Мем вөлі 10-арөс. Мі олім Мөскуаын.

Менам батөј ужаліс Кремлын. Ме частө ветлі сыкөд Кремлса-челад-садө, кооператі-вас-да.

Өтчыд, 1919-д-воын, мунам Кремлөд: батө портфела, ме көрзінкаа.

— „Тонө, Пета“, шуө меным батө: „Владімір-Ілліч локтө“.

Ме, ог төд повзі-ө, һімкодла-ө, кыв-һі-жын-тај ег вермы шуны-а. Горшам бытөө мыјкө гөрззасіс. Сөлөмөј четчыштны і көсјө, сещөм терыба тіпкө.

Владімір-Ілліч батөкөд кіасісны. Сесеа меным кісө һужөдіс. Ме біа-өгыр-моз гөрдөді, а көрзінкаөј кіыс үсі.

Батө-һі-ме егө вевјалөј сіјөс лептыны, Владімір-Ілліч лептіс. Көрзінкасө-боетігөн кіөс топөдыштліс. Сесеа кісө пунктіс менам јур-вылө да јуаліс батөлыс:

— „Тајө алі-нө ыжыд-піыд болшевікыс?“

— „Тајө. Ыжыдыс жежыд. Тротскеј-челад-көд пыр косасө. дыша велөдчө-і“.

— „Немтор. Олыштас јешцө да болшеві-көн-жө лоө“.

Терыба сорһитө. Пыр бура һумјалө.

Міјан-дінө локтіс јешцө комиссар. Мі прөш-
щайтчим да мунім.

Сы-бөрын ме быдөнлы ошјыса, мыј Леңін-
көд кіаслі.

Нем ог вунөд сіјө-лунсө.

Мыј төдөны челаф Леңін-јылыс.

1. Öti-дегіна Леңін-јылыс со-мыј
гіжөма:

„Леңін ужалөма сар-дырјі-на јешцө. Сіјө
олөма зебасөмөн, турун-пыщјасын. Рабочеј-
јасөс чукөртлывлөма сорһитны пемыдінө, гө-
бөчкөдјасө. „Енө-пө һаһ корөј сарыдлыс, вө-
лөм велөдө Леңіныд, а косасы сыкөд оружјө-
јасөн петөј“.

Рабочејјас гөгөрвоөмаөс, мыј налы колө
өтувтчыны да вөтлыны буржујјасөс. Ок-
табрса-револютсіја-дырјі најө вөтлісны бур-
жујјасөс. Міјанын лоі Сөвет-власт.

2. Möd-дегіна гіжө, мыј батыс сылы
віставлөма:

„Менам батө-пө төдө Леңінөс 1893-д-восаһ.
Сіјө-пө пыр зев-прөст-морт вөлі: ез щаптчыв,
ез выдө асөс пуктив. Быдөн сы-дінө сібав-
лісны.

1921-д-воын Владімір-Ілліч корөма батөс
ас-ордас. Пукөім-пө щай јуны. Надежда Кон-
стаһтіновна щай кісталіс. Пызан-вылас самөвар
да сөд-һаһ да сыр-кынзі һемтор абу вөлөма.
Мавттөм-һаһ-пө сојөны.

Со-өд кызі олөма міјан вождным.

3. Ічөтік-ныв—Вера Свердловва—со-
мыј гіжө Ілліч-јылыс.

Өтчүд батө боетіс мїжанөс—чожа-вокаөс—санаторіаө. Сені бурдөдчө вөлі Леңін. Батө пондіс еорңитны Леңінкөд, а мї, воккөд, ворсім сыркіөн. Бөрыннас Леңін щөщ мїжанкөд пондіс ворсны. Ме сїјөс куті соскөдыс. Сїјө ңещыштчіс да гажаа-серадөмөн шүіс: те-пө ен менө кут. „Кыңи-нө мїса ег, куті-да?“—„Ен-пө, те-пө сөмын пїнжакөс кутін“, шүіс дај котөртіс.

Владімір-Іллічлөн секі кыс віеіс да пїнжаксө соскас-еујтөг новдіс. Кыс вөлі дојдөма. Бара мем лоі кутасны.

Пөрыс-ужалыелөн-віст.

Зев-ңін сїјө важөн вөлі. Ме вөлі 23-арөса. Ужалі Пітірын, пабрікаын. Чукөртчім мї өтчүд кар-сајын. Локтіс сетчө Леңін. Ме сїјөс сыөз ңекор-на ег адзыв. Пондім еорңитны, кың ескө бурмөдны пабрік-заводса-рабочејлыс олөм, кыңі корны көжајінјаслыс уждон-содтөд.

„Рабочејјаслөн-пө олөмыс бурмас сөмын секі, шүіс мїжанлы Леңіныд, кор мї сарскеј-власттө қікөз пүткылтам. А медем сїјөс вөчны, да помещік-капіталістјасөс вермыны, колө став-рабочејлы јона-топыда мөда-мөдыскөд еуртчыны“.

Ңекор сїјө ас-еорңинас ез лептыс, быдтор-јылыс пыр гөгөрвоана вісталіс. Сывөсна мї сїјөс јона радејтім.

„Іллічным мїжан“.

— „Васа, кајлам песла“, шүіс меным батө.

— „Ставсө-ңін кыскалім-да?“ чујмі ме.

„Кодлы бара мїса көсјө помечавны-а?“ мөв-пала.

Мунім. Карко регыдөн гөһитөдис Мөкей-жа-
гөз. Көзыдыс чеплалө чужөмөс, сотышталө
пелъывјасөс-да. Воім пескаинө. Сені дас-кымын-
морт мошкорітчöны: пујас пөрөдалöны, піліт-
чöны, пес поткөдлöны.

— „Буртор, другө, төдвыланым уеі“, еор-
һитöны мужікјас ас-костас. „А сіјө сен кынмө,
гіжныс оз вермы... Іллічным міјан... Леңіныд...“

Пес-кераліг-чөж Леңінөс казтылісны.

— „Леңін... Леңін...“—мөвпала ме. „Kodi-
нө сіјө? Мыјла мужікјас лөөдчöны сылы пес
нуны? Мыјла сіјө пессө ачыс оз һөб?“

— „Батө, kodі-нө сіјө... Леңіныс?“ јуала
батөлыс, кор мужікјас пукөісны кер-вылө шојт-
чыны.

— „Сіјө, бобук, міјанөс мездые. Мед-бур-
-друг рабочејлөн да крестаналөн. Јуав шко-
лаад велөдысылыс, сіјө Леңін-јывеыд
унжык вісталас. Мі аскі сылы тајө-пессө нуам.
Олө көзид-каменней-керкаын. Кынмө“.

— „Те, батө, сіјөс адзылан? Локтан Мөс-
куасыд да вістав, кызі сіјө олө“.

Рытнас мі Сашуккөд гіжім Леңінлы піемө:
Со кызі гіжім:

*Міјан-прездын быдөн менө
шүөны „Іллічным міјан“.*

Піемөсө ыстім пес-нуысјаскөд.

Аскінас велөдысылыс корі Леңін-јылыс һіга.
Рытыбыд сіјөс гортсајаслы лыд-ді.

Ыжыд-шог.

— „Мамө, мыјла-нө бөрдан? Мыј лоөма? Кытчө став-јөзыс еөд-дора-гөрд-плагјасөн му-нөны?..“

— „Мыјла ме бөрда, д-ітаөј? Леңін кулөма, Іллічным мјан. Сіјө мед-возза-морт шыөдчис рабочејјаслы, чуксаліс мјанөс коө-вылө мез-дыены лок-олөмыс. Мі мезмім. Шуд-вороп кіаным кутам. Быдөн термасөны медбөрјаыс віқөдлыны дона-, муса - морт-вылө, қоді мјан-понда ловсө ассыс пуктіс: мунөны прөщажт-чыны“.

д-етіна нөрміс, јуалө мамыслыс:

— „Мамө, мі сетчө ветлам-жө?.. Ме прөш-щажтча-жө Іллічыскөд“.

Леңін.

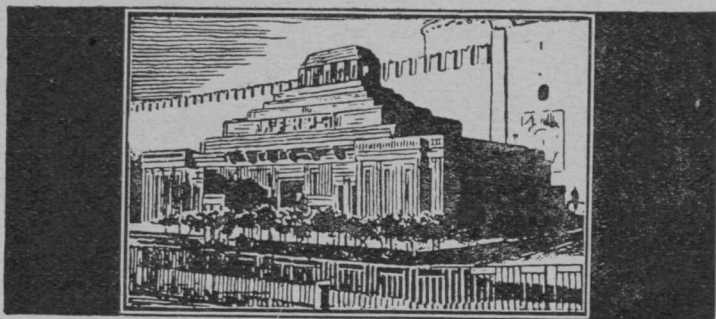
Ок, ез шонді летчы мјан
Ыжыд-вөр-сајө рытнас,—
Куліс Леңін, кусіс мјан
дона-морт, бур-еөлөмнас.

Сіјө пессіс, ловсө пуктіс,
доріс јөзлы бур-олөм.

Ужалылы тугсө востис,—
Пондам мунны югыдлаң.

Ми вочам, мыј щөктін вочны
Бур-туј-вылө-петкөдые.
Пондам овны, кығ велөдін
Міжан-дона-велөдые.

Велөдөј јешщө кымынкө-муртөса-лыддөг Леңін-јылые. Гі-
жөј тетраданыд, кущөм-лозунгјас емөе тіјан-школаын.

Мавзолеј.

Гафетые.

1924-d-BOGA-JANVAR-21-d-LUNÖ, 6-ЧАСЫН
РЫТЫН, ГОРКИ-ЫМА ГІКТЫН, КУЛІ ВЛАДИ-
МИР-ІЛЛЫЧ-ЛЕҢІН.

Тащөм-шог-јуөр лыддисе міјанлы велөдые-
ным. Ми лаңтімө. Сінвајас доршасөны.

Сесса пондім јуасны Леңін-јылые, мыј
егө-на кывлө:

- Кущөм сіјө вөлі ічөтдырјые?
- Көні велөдчис?

— Мыжөн віеіс?

— Kodі сіјөс старајтіс віеігас?

Велөдые віеталіс міјанлы, мыј төдіс, Ле-
һін-јылые.

Челад-днєвнїкыс.

1924-д-вога-јанвар-24-д-лунө.

Мі талун ветлім дом-Сојузовө. Сені Колон-
неј-залын (ыжыд-вежөс) кујлө В.-І.-Леһін. За-
лас зев-уна-челад. Горт-гөгөрыс В.-І.-јортја-
сыс сулалөны, почотнеј-стража-да.

Зев-һөжјөнїк нора ворсө музыка. Сөләмыд
мајышмунө. Унаөн бөрдісны.

Јанвар-9-д-лунө.

Тажө вөлі 23-во-сајын. Зев-уна-јөз—мужці-
најас-і, нывбабајас-і, челад-і, мөдөдчісны „сар-

-бат“-дінө. Најө көсјісны віетавны сарлы, бат-
лы-моз, кущөм-сөкыда төвө рабочејјаслы, ку-
щөм-сөкыда најөс уждөдөны.

Вөліны-һин секі рабочејјас-пөвсын вежөра-
-јөз. Најө јона өлөдісны сар-дінө-мунөмыс,
јурнытө-пө ассыныд нуад, да налы ез ескыны.
Унжык-рабочејыс сар-вылад јона-на надејт-
чісны. Најө ез төдны, мыј сарлы донажыкөс
озыр-пабрікантјас, коланөсжык најө гөһ-ра-
бочејјасыс.

Матыетчөны сар-двореч-дінө. Мөвпалөны:
пыр петас мјан-дінө сар, пондас јуасны, отсөг
мјанлы сетас...

Һемвідчыетөг лыјісны. Пуһаыс гырыс-зер-
-моз пондіс шувгыны.

Уна-сурс-рабочеј пуктісны јурсө сар-дво-
реч-воҙын.

Секі вөлісәті рабочејјас гөгөрвоісны, збы-
лыс-пө-тај сарсаһ буртө һемтор відчысны. Колө
ставнымлы өтүвтчыны да бур-олөмсө аслы-
ным лөөдны.

Гөгөрвоісны, мыј сарлыс оз ков бурөн кор-
ны, а колө сыкөд өрүжјөөн косасны.

Панеіс вен...

Тайө вөлі вөскресенһа-лунө. Сіјөс һімтісны
„Гырда-вөскресенһа“-өн.

Быд-во јанвар-22-лунө (выһ-ногөн) сіјө-
-лунсө мі казтылам.

Вөчөј посһидык-гумага-плагјас. Лөсөддөј плаг-беһјассө. Плаг-
јассө басітөј уна-пөлөс-рөмөн.

Һаһла... Сар-дінө.

(Лыддө велөдые)

I.

— „Гынөмөј сумалө... Вайө сојыштны...“

— „Һемтор абу...“

— „Ем залавкаын... ічөтік-кусөк“.

— „Сіјө аскі-кежө... гашкө... кык-лун-кежлө.
Мамө ез щөкты сојны“.

Ҳіна бөрдіс. Паңа-вокыс, өті-арөсөн сыыс
ыжыд, пондіс бурөдны.

— „Ен бөрді...Регыд ҺаҺаөс лоам. Аскі,
ҺаҺсө корны, сар-dinö mödöны“.

— „Ме щөщ ветла... менам кынөмөј су-
малө-жө...“

— „Ен горзы: мамөыд кылас да аскі иг-
налас мјанөс. Сіјө мјанөс оз көсјы лезны, а
мі, асныс мунасны-да, пышјам, сүөдам најөс.
Ен горзы, терпіт“.

II.

— „Ті гортын олө, Һекытчө енө мүнө. Мі
регыд локтам“, шүө челафлы батыс.

Бостіс сар-портрет, окаліс челафсө дај
петіс.

Мамыс пастасіс да мүніс-жө, базар-вылө.
ҺаҺ-вылө сарапансө вузавны нуіс. Керкапо-
мас весіг грөш-сөм ез вөв. Пабрікаын ужа-
лан-дон пыр чінтісны-а, сојан-јуан-вылө доныс
өтарө кајіс-дај.

— „Мунам, Ҳіна, пастас...“

Пастасісны. Ҳіна сапожкіасіс, мамыслыс
важ-стежитөм-жакетсө пасталіс, мам-ковтанас
чышјанасіс. Паңа сылы асеыс кепыесө еетіс.
Ачыс, ПаҺаыс, зев-омөлік ыжыд-туніасіс.

Лымјалөма.

Паңа кыскө Ҳінаөс кіөдыс.

— „Мыј-нө дрөжжітан, кынман-өмөј?..“

— „Кө-ө-зыд...“

— „Ен бөрді, мунам“.

Ҳина муртса тувтчалö: сапожкіа-кокыс ізö-
мітöма. Рожа-банас кынмöма кык-сінва-туе.

Суöдісны муныејасöс. Панјісны бөрјајассö.
Воғза-візас сувтісны.

Віғöдлісны мышкас—помыс оз тыдав; улі-
чатырыс јöz локтö.

— „Тонö, Ҳина, адған естые зев-ыжыд-
-керкасö? Сені і олö сарыд... Регыд-һын воам...”

— „Кö-ö-ғызд... Тонö салдатјас...”

— „дворечјас-дінад-пö пыр салдатјас олö-
һы“, батö шуö.

— „дырö-нö јешщö мунам?...”

— „Регыд-һын... лаһт”.

— „Салдатыс...” Ҳина ез вермы помавныс:
лыјісны. Гөгөр щын лоі.

Јöz горöдісны, сув-сав муһны. Öті-улічаые
верғöма-салдатјас петісны.

Лыјеöһны, саблајасөн öвтчöһны.

Јöзыд бергöдчісны пышјыһны. Вјјöмјас гы-
лалöһны. На-вылö ловјајасыс, пышјыејасыс...
Тағалöһны мöда-мöдсö... Горзöһны...Бөрдöһны...

Паға һещыштчіс, көсјіс öдјөнжык котöрт-
һны. Ҳина кынмөм-кіјаснас јонжыка кутчіеіс
сылы палтоас, оз лез.

— „Ҳина, лез... Öтнад котöрт, лөсыджык...”

Віғöдліс — Ҳина уеöма, чужöмыс гырöөе,
вомдорас гырö-сора-быг. Кіјассö кулакö топö-
дöма.

— „Ҳина, котöрт!...”

Паға мездіс палто-бөждорсö Ҳина-кабырыс,
котöртіс гортлаһыс.

IV.

Паға локтіс гортас еорөн-һын, біаөс-һын
вöліһны.

— „Көні Нинайд, көні?“ батыс мамыскөд тракјоны сјјөс пельпомöдыс.—„Кытчö колін?.. Көні вöлін? вiетав ödjөнжык“.

— „Сар-ордö... һаңла...“

— „Ы-ы-ы...“—мамыс пласкыҕис-уҕеі жождö.

— „Нинайд сетчö колі?“ јуалö батыс.

— „Лым-вылö уҕеі...“

дојмөм-јывеыс Паһа һемтор-һин ез шу.

— „Кај паччөрö, шонтыс... Вај мем ту-һитö...“—Ачыс паҕаҕис, муніс.

V.

Локтіс сјјö војнас-һин. Моздорас вајіс Нинаёс, водтöдіс крöватö.

Ниналыс јурсö жежыд-көртöдөн көрталö-маёс. Сјјö кујліс вөрчөдчывтөг. Сінмыс воеса, дузвізö, јöјлөн-код.

— „Нінушка, діҕаөј менам, сөлөмшөрөј...“ мамыс малаліс да окаліс Ниналыс кіјассö.— „Јона дојмө?..“

— „Мег ог тöд... Батөыд һаңсö вајіс?.. Вајышт меным...“—муртса шуаліс Нина.

Сесеа дугдіс сорһитны, вомыс дојмөма-да, вомсö воставныс сөкыд-да.

Мыј лоі Нинакөд?

Кущөм-олөм вöлі рабочејјаслөн револютсіјаөз? Мыј ҕетіс налы сар һаһ-пыдҕыыс?

Певраль-27-d-лун.

Воіс Ыжыд-Певраль. Öтi-морт-моз јöзыс сув-тісны, доран-чепсö раҕісны. Овмөдчісны выль-ногөн. Пöрі пощөс—сарскеј-власт.

**Тујыс воеса! Ужыс уна!
Мувыв-ембуртөмјас, возö!**

Певральса-револьутсіја.

Ленінградын өті-заводын рабочејјасыс бас-
тујтчісны. Петісны најө улыча-вылө, сорні-
тісны да мөдісны мукөд-пабрік-заводјасө, кор-
ны рабочејјассө петны коасаны сар-власткөд.
Немвідчыетөг өті-пелөс-сајсаң уекөдчісны на-
-вылө верзөма-пөлітсескејјас. Зверјас-код ло-
көе, сүвтса-сінмаөе. Оз жалітны јөзөс: отарө-
-мөдарө саблајаснас кералөны. Рабочејјас сүв-
-сав—пышјісны, коді кытчө всекаліс.

Заводыслы-паныда-керкаын олісны салдат-
јас. Најө рабочејјаскөд волиеісны мөда-мөд-
-ордас, бур-төдсајас вөліны. Салдатјас адзөны
рабочејјасөс нөјтөм, да мездыныс оз вермыны:
өграда-өзөссө начальствоыс щөктөма јона іг-
навны.

— „Вокјас, дорјөј!.. Мездөј тајө-палачјасые“,
горөдісны рабочејјас.

Салдатјас уекөдчісны казармаас, босталісны
ружјөјассө да бөр ывлаө.

Ставныс отвылыс кыз зыркытасны забор-
сө,—заборыс пөрө. Салдатјас уекөдчасны пө-
літса-вылө, вөтласны најөс.

Сесеа рабочејјас, отвылыс салдатјаскөд,
вөтласны і сарөс, став увнас і вужнас.

Асылын.

Асја-чөскыд-унөн узөны челад. Мамыс,
кылө, чуксалө најөс:

— „Четчө, челад, четчө! Југдө-һін!“

Челад садмисны да четчыныс дыш: ешкын-
-улын шоныд.

— „Четчө, дітајас, менам пөс-һаһ-һын пе-
тіс. Чөскыд-шыдөн верда, пувја-јумөн-да“,
бара, кылө, шуалө мамыс.—„Тонө, Настук
Грішакөд школаө-һын котөртөны“.

— „Забылые?!“ горөдісны челад да ыр-
көбтісны волпас-вылыс.—„Мі пыр-жө му-
нам!“

Ті асныд садманныд, алы кодкө чуксалө-жө? Садмөм-мыгыыд
пыр четчанныд, онө?

Көні уэлад?

Вісталөј, мыјјас вөтавлад.

* *
*

Садман-да, пырыг-пыр четчы,
вөг волпасын ен кујлы.
Четчан-да, волпастө ідрав,
мыггы мајтөгөн, косөз чышкыг,
щөкыд-сынанөн јургітө сынав
да өдјөнжык уж-бердө кутчіг.

СӨСТӨМА ДА ПЕЛКА-КӨ ОЛАН, ҶОНҶИҶА ЛОАН.
--

Те тақі олан, он?

Волпас.

Но-ко арталө, дырө ті суткіын волпасын
олад?—да сымда-жө, мыјда котралад-ворсад,
пукалад-да.

Сіз-кө, інө, нежыннымөс ми волпасын
колтам. Нежын огө долалө сөстөм-сынөдөн,
кыскам ас-пыщкө волпас-дук... Волпастө інө
колө віңны сөстөма. Уэлан-вежөсад мед сынө-
дыс сөстөм-жө вөлі. (Кызі сіјөс сөстөммөдны?)

Уэігад ми шөйтчам. Тіјанлы, челады сут-
кінас колө үңны 10-час.

Мыла паччөрын оз поз ұлыны? Мыла паскөмөн оз поз
шебрасны? Мыла јурывті оз поз шебрасны?

Мыјөн да кызі колө шебрасны?

Горө-воз ті воданныд да четчанныд? дыр-ө, інө, уэад?

Асылын, велөдчитөз.

Челады ставныс-һін чукөртчисны, а воз-на.
Петисны ворсны јөрө, мед-пө велөдчиг-кежлө
классын сынөдыс сөстөм лоө.

Воис велөдые.

— „Бур-асыв, Агһіја Ніколајевна!“ уекөд-
чисны сылы паныд челады. Термасөны щөщ
школаө пырны.

— „Ваһа, Міша!“ горзөны дежурнеј-сані-
тарјас.— „Кытчө коктө-чышкытөг пырад? Ві-
зөдлө кок-вылад—пудјөн-жынјөн һајтсө кура-
лөмныд. Мыјда-бус лоө классын, быдеама-виеө-
дыејасыс-да“.

Ваһа Мішакод бергөдчисны, мічаа чышкіс-
ны коқјассө.

Ставныс һумјалөны-сералөны, дон-гөрдөе.
Пырісны классө, пукеалөны пызан-сајјасө. Ві-
зөдөны мөда-мөд-бөреаыс—абу-ө кодрө һајт-
кіјаса, һајт-чужөма, һајт-голаа, һајт да кіе-
өм-дөрөм-гачјаса.

„Те, Ӧндрей, бара пелтӧ абу мыекӧмьд,
гырзатӧ абу щӧктӧмьд дӧмны-ӳи?“ кодкӧ,
кылӧ, шуӧ.—„дежурней, пасй“.

— „Јаков талун кущӧм-сӧстӧм, лубӧ i вi-
зӧдны!“ шыаеic мӧд.

— „Вojдӧрлун мамӧлы водныс ег лез“,
ошйеӧ Јаша: „песлав, мiса, дӧрӧм-гачӧс дај вод.
Н-ајт-кӧлужӧн сееа ог кут ветлӧдлыны: вiе-
ман, дај јортјас еералӧны. Мiјан-школаын,
шуа, сещӧм-шуӧм ем: „Быдӧн сӧстӧма олӧј, сӧс-
тӧм-кӧлужӧн ветлӧ-да“. Мамӧ дыр пыкеic: музi-
-пӧ, водны колӧ. Сееа скӧрмiс да песлалiс. А
талун, со, вьлмыекӧм-дӧрӧм-гача!“

— „Молодеч Јашка!“ горӧдiсны челад.

Мӧда-мӧдӧс-вiдлалӧм помаеic. Поӧ заво-
дiтны велӧдчыны.

Ем-абу тiјан-школаын дежурней вiзӧдны сӧстӧмаӧ тi олад?
Кызi пасјалад, кодi н-ајт-чужӧмӧн да кiјасӧн локтас школаад?

Ас-вежӧрӧн.

Кола Паӳакод школаын ортчӧн пукалӧны.
Кола зев збој деѳина, еуе. Паӳа лабутней.
Мыкӧ јуаласны-да, сiјӧ оз другӧн вiстав, а
војдӧр мӧвпалас. Кола мӧдарӧ, мӧвпавны оз
радејт. Велӧдысид јуалас-да, вочакывтӧ пыр
i вiсталас сылы. Велӧдыс шуас: „Кола, те ен
вiстав, мед тӧдан-кӧ. Мед Паӳа ачыс вiста-
лас“. Кола некызi оз вермы кутчиены. Кӧт
гусӧнiкӧн-а, вашӳитас-жӧ. Паӳа сыыс скӧрмӧ,
норасӧ велӧдыс-лы: Кола-пӧ, аслас-вiставлӧмӧн
торкӧ менӧ, оз лез меным мӧвпавны. дугӧд
сiјӧс. Меным аслым колӧ тӧдны.

Мыј думгыс Кола кӧсјӧ вӧчны? Мыј артмӧ сьлӧн?
Тiјан-классын, кор оз ков, вiставлысјасыс емӧс, абу?

Мыҗ-вöчны велалісны посны-челад.

Квајтöд-тöлые-нын велöдчöны челад шко-
лаын.

Велалісны најö лыддыены, гіжны. Кужöны-
нын классын пöрадок кутны. Переменајас-
дырҗи классые петöны. дежурней восталö
порточкајас. Чышкö ва-ветöкөн классней-дöска.
Пызанјас-вылые ва-ветöкөн-жö чышкалö буссö.

дежурней кужö-нын гіжавны kodі классö оз
волы. Гіжалö і поводда-јылые.

Классын етенас öшалö нѳмпас велöдчыејас-
вылö. Звонок-бöрын дежурней лыддö нѳмпас-
серті нѳм-овсö став-велöдчыелые. Kodі клас-
сын, сы-веетö чомҗö пунктö крест. Kodі абү,—
вѳ.

І-группанын-велöдчыејас-вылö нѳмпас.

№№	Н ѳ м - о в.	Вылкун	Вотор.	Герöда	Четверг	Пекҗіча	Субöта
1	Амысов Гріша	×	×	×	—	×	—
2	Бурова Раја	×	×	×	×	×	×
3	Вугеін Саша	—	—	×	—	—	×
4	Вугыров Проша	×	×	×	—	×	×
5	даров Кöета	×	×	×	×	×	×
6	Габова Ката	—	×	×	×	—	×

Повѳісны.

Велöдые петіс классые. Сек-кості кодкö
горöдіс: „Оҗ-җоҗ, Тоса чунсö вундöма!“ Велöд-
чыејас ставныс четчалісны места-вывеыс—
kodі велöдые-дінö котöртіс, kodі Тоса-чоҗ-дінö

möd-классö, а kodі і Тоса-дінас. Ојзöны, гор-
зöны, тојласöны ставныс, а отсöг некодеаң
абу. Тоса сулалö да бöрдö. Чуньыс вірыс
војталö тетрад-вылас.

Пыріс велöдыс. Челаф үскöдчісны сы-дінö,
рака-піжан-моз горзöны: „Тоса чуньсö вундіс!
Вірыс сізі і топкö војталö!“

Велöдыс візöдліс Тоса-чунь-вылö дај шүö:
„Пыр бурдас, ен бöрд“.

— „doj-вылас чераңвез колö пуктыны!“
kodкö, кылö, шыаеіс.

— „Нöтчыл дој-вылö чераңвез енö пуктö“,
шүіс велöдыс.— „Чераңвезыл буса, а дојлы
колö сöстöм“.

Велöдыс щöктіс дежурнејјаслы сузöдны
шкапыс көрöбка лекаרתвојасөн. дежурнејјас
вајісны јод, вата, сöстöм-көртöд-да. Јодсö вој-
тöдісны дој-вылас, сесеа көрталісны сöстöм-ру-
зумөн. Тоса дүгдіс бöрдны. дежурнејјас чыш-
кісны пызансö.

Мыј мі вöчам ыжыд-перемена-дырјі.

Ыжыд-перемена-дырјі војдөр мі еојам. Сес-
са, бур-кө повод-лаыс, петам ывлаö ворсны.
Сені мі іслалам, лымјыс морт вöчам, лымјөн
лыјсам.

Талун зев тöла. Сыпонда перемена-дырјі
міжанöс ывлаö ез лезны.

Öböдајтчіс-да, Маша Кочева шүö: „Челаф,
вајö шырөн-каңөн ворсамöј“.

— „Важö, важö!“ шыҕісны челаф.

— „Вајо перонарөасамө — кодлы шырөн,
кодлы канён лоны. Машө, перонарөав!“

— „Воззаны лоө кань, мөдыс шыр“.

Челад сувталісны кыщө. Машө лыд-діс:

„Өтiк шытiк
Кык мык
Кујiм һујiм
Нолъ молъ
Вiт һiз

Квајт һаз
Сiзiм вiзiм
Көкјамыс мыкталыс
Өкмыс прөмыс
дас пас“.

Пета лоі канён. Геһа—шырөн. Заводітісны
ворсны. Геһа—зев візув шыр, һекың оз шед:
пыр і тувкһитас кущөмкө костөд. Пета кута-
лігас кыкыс уеліс. Коркө дырөн Геһа шеді.

Звонок: перемена помасөма... Ызөбтім клас-
сө... Пондам лыд-дысны.

Артелён.

думыштісны челад школаын өтүв өбөдајт-
ны. Сорһітісны, лөсөдчісны. Быдөн вајісны
гортеыс—коді шыдөс, коді јај, коді картупель,
коді пың. Ставныс-вылө пуісны өтi-пөлөс-сојан.

Сөмын Сеңа өтһасөн һемтор ез вај. да
сылөн і гортас һемтор абу. Пукеісны челаґ
еojны зев-ыжыд-пызан-гөгөр. Серадөны, бура-
-еорһитөны ас-костас. Сеңа сулалө боғын, өт-
нас. Челаґ кағалісны сіјөс да лантісны. Оз
еojны-һі.

Секі өті-велөдчыс шуіс: „Мед Сеңа щөщ
міjanкөд еojас. Ставнымлы тырмас, һекөдөс оз
уҙөд“.

Сізі і пондісны вөчны челаґ: быд-лун ас-
-өбөднас Сеңаөс щөщ вердісны. Сеңа сөмын
пан да тасті гортасы вајіс.

Сізі-ө вөлі колө вөчны челаґлы?

Ошалөны-ө тіjan-школаын со-нущөм гіжөдјас:

**ГОJӨМ-ВОҒВЫЛЫН МЫҒҒЫ.
ГОJӨМ-БӨРЫН ВЕСАВ ПИҒТӨ.
ПУҒӨДЛЫТӨМ-ВА ЕН ЈУ.
ГОJГӨН КРӨШКИЈАС ЕН ШЫБЛАВ.**

Төдад онө, мыјла оз поз еojны өті-тастіыс?

Школаын-кө өбөдајтад, быдөн-ө торја-тастіыс еojад?

Гортад кызі еojад: торја-тастіыс, онө?

Отсағім.

(Челаґ-ужыс)

Міjan школа-стөрөжным віеміс. А лым,
бытө нароснө, быд-лун сапкө уеө. Ғікөз тырт-
ны пондіс школанымөс. Пачјас көғаліны.
Турдыны пондім.

Чукөртчүмө сорчүтны, мыј вөчны мјанлы.
Шүімө стөрөж-виег-кості быдтор аслыным
вөчны.

Гырыејас мед-војдөр лым весалісны пес-
-візан-інөр. А мј, поснјасыс, школаө-пыран-
-тујјас весалім. Велөдыејас өшіңув весалісны.
Јепрөм Öгрөкөд ва пыртлісны.

Сесеа—коді пес пілітім, коді поткөдлім,
коді пыртлім најөс школаө. Ломтім пачјас.

Бөрыннас лунөн-лунөн пондім ужавны: өті-
-лун—өті класс, мөд-лун—мөд-класс.

Төдмалөј, кушөм-струментјас колөны улөс-пызан-вөчалыгылы
да дортчыгылы.

Öтувја-чукөртас.

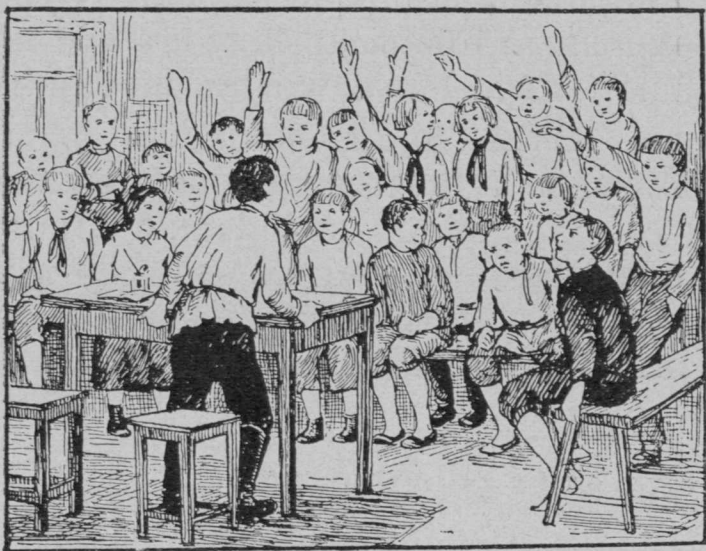
Председател. — Öтувја - чукөртас шуа
востөмөн. Јортјас, талун мј пондам сорчүтны
школа-пөрадок-јылыс. Переменајасө мјан зев
буса овлө. Лолавны немторјөн. Мыј вөчны

міянлы, мед бусыс ешажык лоө? Kodі мыј та-јылые віеталас? Сашө, те? Сашө көсјө віетавны.

Сашө. — Переменајас - дырјі ві залаын оз ков котравны, сіјө і буса. Колө мічаа пукавны, секі бусыс оз ло.

Председател. — Јешцө kodі віеталас? Васө көсјө.

Васа. — Школаө-пырігөн коқјаснымөс мічаа колө чышкыны.

Міта. — Віеталісны-жө: урөк-дырјі пукав, перемена-дырјі пукав. Нем-өд огө-жө пондө пукавны? Колө і ворсыштны, котралыштны.

Маша. — Васа збылые шуіс, коқјаснымөс колө чышкавны. Котравны?.. Кызі-өд котравны? Төлктөг котралөмые бурис абү-жө. Вайө корамө дежурнеј-велөдысөс, мед сіјө перемена-јасө велөдас міжанөс ворсны.

Председатель.—Быдөн, со, ас-ногыс шүө-ны. Вајо шысетөмөн төдмаламө, кыңи унжы-кыс мөвпалө.

Kodi переменајас-дырји шыңитөм көсјө пу-кавны, лептөј китө!—Өтi, кык... Кыкөн.

Kodi көсјө сөстөма овны, школаө-пырігөн кокјассө чышкавны, лептөј китө!—О-о, кымын!.. Ставныс!

Kodi көсјө корны мед велөдые перемена-јасө велөдас ворсны, лептөј китө!—Ставныс! Сің-кө, інө, школаө-пырігөн мічаа кокјас чыш-кавны, переменајас-дырји ворсны бур-ногөн, а не котравны. Көсјысөд-ө, јортјас, кокјастө чышкавны? Мыј, Ваңа, көсјан віставны?

Ваңа.—Вунө мјан кокјастө чышкавны. Колө бөрјыны кујим-дежурнејөс, мед најө өзөс-дорын сулаласны да кыјөдасны мјан-бөрсө.

Председатель.—Ме-ног-кө сіңи-жө: колө дежурнејјасөс бөрјыны. Kodi көсјө дежурнеј-өс бөрјыны, лептө кi! Ставныс. Kodөс бөрјам? Вісталө овјассө.

Шыјас.—Ваңаөс, Толаөс, Сашөөс...

Председатель.—Kодлы оз ков тајө-де-журнејјасыс?.. Ставныслы колө. Те мыј көсјан віставны, Тола?

Тола.—Ме ог понды дежуритны. Ме ічөт-да, гырысјас менсым оз пондыны кывзыны.

Унаөн.—Кың оз пондыны кывзыны! Став-ныс кывзасны: гырысјас-і, посыјас-і.

Тола.—Тонө, Макеім, кушөм-дылда. Öнi менө пыр вілшалө-а, секі дерт-нын оз кывзы. Нөјтас јешшө.

Председатель.—Нөјтны оз лыет. Зертөм-воө чужөмыд-да, мыј-нө керан. Ічөт көт ыжыд,

дежурнеј-кө сіјө—быт кывзы сылыс. Ен пов,
Тола, өбөдітны огө лезө. А мед төдасны көді
дежурнеј, лөөдамө пас.

Те мыј көсјан віставны, Агњуша?

Агњуша.—дежурнејлы морөсас гөрд-бант
колө сущкыны.

Председател.—Ті, мукөдыс, мыј сы-вылө
шуад? Некод воча оз шыас. Сің-кө, дежур-
нејлы гөрд-бант.

Ноко, секретар, сесеа лыдды мыј прото-
колад гіжін, мед ставныс төдасны.

Секретар лыддө протокол.

Председател.—Ставныд кывлід? Енө
вунөдө, мыј көсјысид вөчны. Но, сесеа чукөртас
шуам ештөмөн. Поэө разөдчыны.

Ті мыј вөчад мед классыд сөстөм да пельк вөлі, сөстөм сы-
нөда-да?

Мыј ескө вөчны, мед школад-пырысјас кокјассө чышкасны?

Кызі школа-жоқтө чышкад, мыј вөчад мед бусыс оз лыб
(пільнеј-пызөн гашкө којад)?

Сорнытыштөј ас-костад, оз-ө ков тіјанлы школаад етенас ку-
щөмкө-гіжөдјас өшлыны.

**ҖОНҖИҖАӨН-КӨ КӨСЈАН ЛОНЫ, ЩӨКЫДА ВЕЖ-
ЛАВ ВЕЖӨСГЫД СЫНӨДСӨ.**

**МЕЗДЫГ БУСЫГ. БУСЫН БЫДГАМА-ВИГӨДЫГ-
-ГАЈГАС. ВА dA МАЈТӨГ—ЈОНА-КОЛАНТОРЈАС.**

Кола-дежурнеј.

Воис черөд Колалы дежуритны. Нимкод,
і полө: оз-кө-нө-пө пондыны кывзыны менесым?
Но немтор, ставыс лүчкі-ладнө муніс. Быд-пере-
менаө порточка востыліс, класс-жоқсө чышкіс.

Класснеј дөскасө быд-переменаө-жө ва-
-ветөкөн чышкіс. Өшін-вывјасыс зорің кіска-
ліс. д-невнікө пасјіс коді школаө ез волы.

дежурітан-лунө Кола доктіс школаө мед-
-возын, муніс мед-бөрын. Зев сөлөмвылас воө-
ма дежурітөмыс: көт-пө быд-лун дежуріта.

Тіјан-дежурнејјас мыј вөчөны?

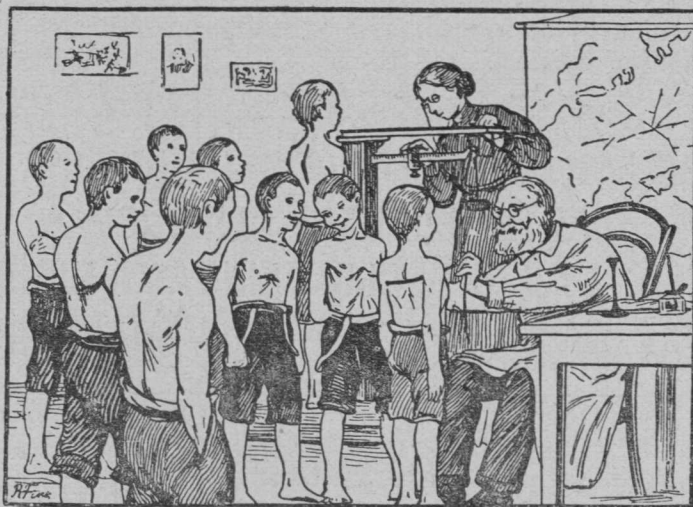
Коді најөс бөрјө?

Радејтад онө дежурітны?

Быд-дежурнејө бура-дежурітө?

доктор школаын.

Ме талун чујмі классө пырі-да: весіг
өті-морт абү. Агыја Ніколајевна шуө: пукты-
-пө ыгајастө-да, өдјө мун залаө, сені тіјанөс
доктор відлалас.

Пырі залаө. докторыс пукалө пызан-бер-
дын. Велөдчысјас, сөреөн-бөреөн-сувтөмаөс,
мунөны сы-дінө. доктор быдөнөс відлаліс.

Быдөнлые мурталіс кыза да жужда, кывзіс
еёләм, відлаліс еінјас, вом-пыщкөс. Јуасіс,
мыј мі еојам, дырө уџам, ывлаын ворсам
огө-да.

Бөрыннас доктор дыр мјанкөд сорнїтіс.
дөска-вылө гіжіс індөдјас, кызі мјанлы овны,
мед зонвізаөн лоны. Со сіјө-індөдјасыс:

1. Гулајтны быд-лун 2—3 ч.
2. Кујлыны велөдчөм-бөрын часжын, сесеа
гулајтны петны.
3. Четчыны асылын $7\frac{1}{2}$ ч.
4. Водны рытын $8\frac{1}{2}$ ч.
5. Быд-лун мысеыны коскөз.
6. Весавны вој-кежлө пінјас.

Тіјан-школаө пыравлөны-оз вужана-вісөмјас?

Кызі тіјак-школаын венсөны вужана-вісөмјасөн?

Дыр-ө ті гулајтад быд-лун ывлаын?

Оз-ө вунөдчывлыны тіјан-дежурнејјас переменајас-дырјі пор-
точкајас воставны?

ВЕЛӨДЧЫСЈАСЛЫ ІНДӨДЈАС:

1. Школаө-пырігөн кокјастө чышкы.
2. Жожын ен туплас: вылад уна-бүс көвтан.
3. Переменајас-дырјі порточка восты.
4. Класснеј-дөскатө лапыд-ветөкөн чышкы.
5. Урөк-дырјі ен еој.
6. Сој сөмын ыжыд-переменаын.
7. Сојөм-возвылад кіјастө мајтөгөн мыекеы.
8. Гортад щөкыджыка мыекеы голатө, пел-
јастө, весав пінјастө.
9. Щөкыда гыжтө шыр. Куџ-гыжјасөн ен ов.

Ҳігатө бура віз.

Талун Анна Павловна відлаліс міжанлые Ҳігајас. Уналөн-Ҳін Ҳігаыс косасалөма, пелөсјасыс еөдөе, куснаеөмаөе. Семөлөн жыныстбокыс абү—вошталөма. А сетігас быдөнлөн выль вөлі, зев-міча-Ҳігајас.

Анна Павловна Семөлыс-Ҳігасө-відлалігөн вісталіс міжанлы віет өті-детіна-јылыс. Сіјө пыр-жө вөлөм косавлө да ләкөсталө Ҳігајассө. Со сіјө-віетыс:

Idөртөм-Мішкалөн	Ҳіга-коркаыс лөтөрос-
вөліны Ҳігајас.	код.
Косасалөмаөе, чук-	Лістбокјасас рісујталө-
расөмаөе, Ҳәјтөе...	ма...
Воҫа-помыс абү, бөр-	Ҳігаыс бөрдө.
јаыс вошөма.	

Сы-бөрын мі дыр еорҥітім кызі Ҳігајас бура візны, мед міжан-бөрын мөдлы позас лыдыҥны.

Анна Павловна вәјіс артавны-велөдчан-Ҳігајас. Сіјө шуіс велөдчысјаслы: „Челәд, ті кыҫөһөе, а менам сөмын дас-Ҳіга. Кызі пондам најөс јукны?“

Кызі, думајтад, јукісны?

Гурөм-тор бергөд воштыҥыслы.

Груҥалы туј-вылыс еурөма Ҳіга. Корка-вылас гіжөма: „Сівковлөн“. Сің-кө, інө, Ҳігаыс Проша-Сівковлөн, котөртигас уекөдөма. Груҥа

мөвпалө: „Ог сет ңигасө, аслым боета. Мед ез вошты. Верміс-өд кодлыкө мөдлы сурны“.

Груңа сүјөма ңигасө сумкаас, локтіс школаө.

— „Кые теныд тајө-ңигаыс?“ јуалө Груңа-лые велөдые.

— „Түј-вылые сүрі“.

— „Мыјла Прошаыслы ен сет?“

— „Түј-вылые, міеа, сүрі“! гора горөдіс Груңа. Сіјө повзіс, мыј сіјөс гуеалөмөн шу-асны.

Секі велөдые став-челадые јуалис: „А мыј ті, челады, шуады, кодлөн ескө тајө-ңигаыс вөлі, ез-кө түј-вылын сіјө кујлы, а кілчөвы-лын?“

— „Сівковлөн“, шуісны челады.

— „А тајө-ңигасө-кө ме аслам-вежөсө нуа, секі кодлөн лоас: менам, алы Сівковлөн?“

— „Сівковлөн“.

— „Вөрын-кө тајө-ңигаыс лоө, секі кодлөн лоө?“

— „Сівковлөн-жө“.

— „На тајө-ңигасө, Груңа, боот кіады да віс-тавы: кодлөн тајө-ңигаыс?“

— „Сівковлөн“, шуіс Груңа.

— „Сің-кө, інө, колө сетны тајөс Сівковлы“.

Груңа зев терыба, четчышталөмөн, муніс Проша-дінө да сетіс сылы ңигасө. Проша ңім-кодысла быдөн гөрдөдіс, шуіс: „Атө!“

Тіјанлы коркө мыјкө сүрліс ез? Мыј ті вөчід сүрөм-торөн? Төдвылад вәјөдө мыјјас вөвліны (сүрөм-вошөм-лы, мыј-лы) тіјан-школаын.

Міјан клубнеј-лун.

Чеквергјасө міјан-школаын зев гажа: клубнеј-лун. Талун чекверг-жө. Ужалім класс-шөрын өті-пызан-гөгөрын. Кақтылім төрытја екскуреја. Сесеа, коді серпасјас відлаліс, коді сојыс ассыс грездсө вөчіс. Кытчө колө, сој-пујас сувтөдалісны.

Сојөм-бөрын залаын ворсім.

Тіјан-школаын клубнеј-луныс овлө-оз?

Ті мыј вөчад клубнеј-лунас?

Лөсөдөј метр.

Мурталөј сіјөн класс-жождө куза-ногыс дај пагта-ногыс. Гі-жөј, кымын-метр лөб.

Міјан ловја-пелөс.

Міјан ем асланым ловја-пелөс. Сені олөны куту-пі—Тупыль, кан—Машка, көч—Көчінеј да ур—Рудук.

Міјан ем тетрад. Мі сетчө гіжалам, қодјас олөны ловја-пелөсын.

Кызі мі дөзөрітам ловја-пелөсын-олыс-пемөсјасөс.

Ловја-пелөс да сені-олысјасө мі јона дөзөрітам. Пелөссө быд-лун весалам, мыскам. Олысјасө сөстөма візам, вердам быд-лун өті-кадын.

Мі кыјөдам асланым-олысјас-бөреа, ведө-дам налыс олөмсө.

Ворсѳмјас.

Мі щѳкыда школаын ворсам со-кыѳі:

Пуксам кыщѳн. Быд-ворсые аслыс бѳетѳ
уж: ѳѳі—сапожнѳчѳтны, мѳд—вурсыны, коѳ-
мѳд—пѳжасны, с. в.

ѳѳі-велѳдчыс сувтѳ кыщ-пѳѳ шѳрас да шыб-
лалѳ ворсыејаслы чышјан. Кодлы чышјаныс
вескалѳ, сылы колѳ горѳдны мыј вѳчѳ: сапож-
нѳклы—сапѳг вура, пѳжасыслы—шаңга пѳжала,
с. в. Коді другѳн оз шу, лѳбѳ торкеас (шуам,
сапожнѳк шуас: „Шаңга пѳжала“), сѳјѳс сув-
тѳдны чышјан шыблавны.

Со-і мѳд-ворсѳм: „Мыј мі вѳчам?“

Ворсыејас јукѳѳны кык-пелѳ. ѳѳіыс кѳ-кок-
нас да тушанас-вѳрѳмѳн петкѳдлѳны кушѳмкѳ-
уж. Мѳд-чукѳрыслы колѳ сѳјѳс тѳдмавны.

Шуам, петкѳдлѳны пѳлѳтчѳм, пескералѳм,
куртѳм, песласѳм да с. в. Мыјѳн тѳдасны, веж-
сѳны: тѳдмалыејасыс пондасны вѳчны, а воѳза-
вѳчыејасыс тѳдмавны.

Неважѳн сещѳм-уж петкѳдлѳсны, некыѳі
егѳ вермѳ тѳдны. Бѳрыннас асныс вѳсталѳсны,
черѳ-пѳ кыјам.

Кѳјмѳд-ворсѳм: „Гуса мѳвпав!“

Кардон-вылѳ гѳјалам 80-кымын, со-кымын
шыпас.

Шыпазјассѳ пуктам кудјѳ.

Ворсыејас локтѳны, бѳстѳны кудјыс, шуам,
морт-7-шыпасѳн.

Бѳстѳм-шыпасјасыс зев терыба, 40-ѳѳ-лыд-
ѳѳг-костѳ, колѳ вевјѳдчыны течны кушѳмкѳ-
кыв. Лѳшнеј-шыпасјассѳ поѳѳ шыбытны.

40-ѳѳ-лыд-ѳѳг-костѳ-кѳ он вевјав кыв лѳ-
сѳдны,—штрапујтасны.

Нолөд-ворсөм: **Будь готов!**

Жоҗ-шөрө сүвтөдөны ортчөн кык-скам-
ја либө улөсјас. Ворсыејас пукөоны воча-
мыш. Өтi ворсөмсө нуөдө: котралө пукалые-
јас-гөгөрыс. Котөртiг-мозыс кодөкө инмөдчас,
„**Будь готов!**“ шуас да воҙө котөртас. Кодө ин-
мөдчасны, сылы колө котөртны мөдарланас,
паныд ворсөм-нуөдыелы. Паныдагасны да мө-
да-мөд-гөгөрыс колө бергөдчыны, сесеа воҙө
котөртны,—үдiтны пукөыны куш-местаө. Гор-
мыгыс ворсөм-нуөдыеө колө.

Лөсөдө ворсанторјас тулыс-кежлө: мач, гар, городкi, пальчјас,
пiшщаль, һөвјас. Чукөртөј, кущөм-ворсөмјас емөс тiјан-оланiнын да
вiсталөј на-јылыс школааныд.

Пионер.

Өтлаын мi уҗалам,
Гөль-јөзлы мi отсалам.
Гөрны-көзны велөдчам,
Выл-олөм мi лөсөдам.

Мiјан-классын даскык-пио-
нер да өкмыс-октабронок.

Мiјан-школаын еiзiм-ком-
сомолеч, комын-кујiм-пионер
да өкмыс-октабронок.

Пионер оз курiтчы.

Пионер оз когаг.

Пионер зiлө велөдчыны да
уҗавны.

Пионер вiзө ассө сөстөма.

Пионер быд-уҗ-вылын мед-
-возын.

Пионер отсәгө комсомолечјаслы.

Пионер отсаё гортсајаслы да быд-ужа-
лыг-јөзлы.
Пионер быд-здук быд-уж-вылө пыр гөтов.

**УЖАЛЫГ-ЈӨЗ-ДОР-ВЕНГЫНЫ—БУД ГОТОВ!
ВЕЖЫГЈАСӨС ВЕЖЫГЈАС БЫДМӨНЫ!**

Лез велөдчыны.

Ог-кө ме лөсыда вөвјастө дод-дав,
Ог-кө ме лөсыда ужјастө вөч,
Теныд-кө дөзмөдча керкаын, батө,—
Школаө өдјөнжык лез!

Грамотнеј лоа ме. Сінјасөј воевас.
Нігаыс лыд-да ме быдсаматор:
Важөн мыј вөвлөма, воқө мыј лоас,
Муыс і шондіыс лоөма кор.

Төдны ме понда быд-турунлыс нїмсө.
Төдны ме понда мыј омөл, мыј бур.
Рытјасын тіјанлы нїгајас лыд-да.
Локногөн челадкөд некор ог дур.

Октабратагы законјас.

1. Октабрата отсаёоны пионерјаслы, ком-
сомолечјаслы, коммунистјаслы, рабочејлы, крес-
таналы-да.

2. Октабрата зїлөны лоны зөла-пионер-
јасөн.

Октабратагөн оланног.

1. Октабрата кыјөдөны ас-бөреаыс: јажыс
да дөрөм-гачыс мед сөстөмөс вөліны.

2. Октабрата радејтөны ужавны.

Кызі пионерјас катушка вөчисны.

Міјан - школаын ем пионер - отрад. Најө төдөны, мыј өтүвтчөмын—вын. Сыпонда пыр өтвылыс ужалөны, пыр мөда-мөд-дорыс олөны. Најө, кыз-мыј-вермөны, јонмөдчөны, зілөны лонны ҳонвизаөн: ворсөны, гимнастика вөчөны. Ыжыдыс-пыд-ди налөн—вожатеј. Сылыс ставныс кывзөны. 10-арөсыс-том-пионерјасөс шуөны октабратаөн.

Субөтаө школа-өзөсө пионерјас ласкөмаөс јуөртас:

Kodi kösjö islavny?

*Чукөртчөј аски 9-час-кеж-
лө школа-сadjö. Локтөј
зырјасөн, ведрајасөн, да-
јасөн.*

Пионер-чукөр.

Аскинас міјан-сіктса ставным чукөртчим. Пионер-вожатеј—Ваңө-Миш-Көета, шуіс мі-јанлы:

— „дөзмімө көн-сүрө іславны, вайө татчө катушкасө вөчамө. Машөкөд мі план лөсөдім кызі ужавны. Жужыд-гөлөна-туңияјас петө воқө. (10-кымын-морт петісны). Мі тіјанкөд мунамө воқын да лымсө талалам. Бөрјајас топөдасны сійөс. Ајда, челад!“

Жужыд - гөлөна - туңияјас кутчіеісны ві-төн-вітөн, мөдісны лым ланкөдны. А лым-ыс жужыд, туңи - гөлөнјасеыс - на жужыд.

Ујоны челад лым-піті, а лымјыс гөлөн-
-піас вескалө, сылө сені. Уеёны, четчёны, вө-
-јоны... бара четчёны, воҙө собёны. Серамыд!
Гажыд!

Мукөдыс на-бөрса мунёны, јөктёны, тапө-
-дёны лымсө. Кујимөн зырјаөс—шылөдышта-
-лөны талалөм-лымсө.

Чој-гор-увсаңыс Көста ставнысө мөд-тујөд
катөдіс, талалөм-лым-боктіыс. Кајисны мөда-
-мөд-бөрсаыс, бытөө ҙоҙөгјас.

— „Кык-пелө јукөө“, шуіс Көста.—„Пере-
менаөн пондам ва вајавны да кіскавны ка-
тушканымөс“.

Кык-час-мыеті катушканым вөлі гөтов.

Кыз ті мөвпалад, план-серті-ужалөмыс да чукөрөн-чукөрөн-
-јукөөмыс челадлы бур лоі ез?

Кызі, тіјан-ноғөн, ассыныс катушкасө најө пондасны дөҙө-
-рітны?

Мыј бурыс іслалөмыс?

Красноармејетс Антонов.

— „даша, мыла-нө төрыт
школаад ен воы?“ јуалө велө-
-дыс даша-Антоновалыс.

— „Мікулај Гөрд-арміјаыс
локтіс-да... ме сормі“, полөмөн-
-моз шуіс даша.

— „Сің-кө, інө, тіјан ужа-
-лыс соді“, шуө велөдыс.—„Ба-
-тыдлы кокніджык лоө“.

— „Регыд-кежлө-өд локтіс“,
збојмісжык даша.—„Кущөмкө
курс-вылө велөдчыны пырөма. Понда-пө төдны,
кызі буржыка овмөс нуөдны. Гөрд-арміјаас-

-служитигөн пыр велөдчөма, уна ыга лыд-дөма. Батёлы шуө, колө-пө быдөнлы велөдчыны да машинајас сузөдны. Машинајаснад-пө овмөстө бурмөдны кокниджык. Зев еуе да төлка лоөма. Рытнас мужікјасөс чукөртис да налы сізі-жө шуалө: машинајас-пө колө лөсөдны. Корөдас-кымын-мортөс теччыны да тулыснас көт-пө кык-машина сузөдамө: көзан да ыцкан. Машинајассө бөрјыны ачыс і көсјө, карас олигөн“.

Тіјан-сіктын красноармејетсјас емөс-абу?
Мыјкө выльтор олөмө најө пыртөны оз?

Міјан-школа.

Міјан-школа ыжыд, гырыс-өшінјаса. Сулалө вөлөст-шөрын. Школа-бердын сад дај градјөр.

Школаын куз-калідор. Сетчө мі паскөм пөртчам да переменајасын котралам. Велөдчан-вежөс кык. Мі ассыным-класснымөс мурталім. Куза-ногыс лоі квајт-метр, паста-ногыс—нол. Міјан-вежөсын 3-өшін. Кыкнан-вежөсас велөдчөны асывнас. Міјан-классын зев сөстөм, југыд, пелк. Міјан і гырысјаслөн емөс дежурнеј-санітарјас.

Пөрадок-бөреа-кыјөдны чукөртас-вылын бөрјім ісполком. Сетчө вескалісны өті-мортөн быд-группаыс.

Тіјан ем-абу гіжөд асланыд класс-јылыс, план лыбө?

Мыјла мукөд-школаас кык-пөрјө велөддөны, асылын дај рытын? Мыј-вөсна сізі велөдчыны абу лөсөд?

Вістав, мыјөн јансалө школаыд гортсыйд? Кымын вежөс школаад? Кымын гортад? Кымын өшін өтарас і мөдарас торјөн? өтлайн?

Нөдкывјас.

Өтчыл Ваҥа воіс школаые да ошјыё:

— „Ме сөкыл-задачајас-нын куҗа вөчны!“

— „Куҗан-кө і бур“, шуө батыс:— Вай өті-задача меным решіт. Кык-мам, кык-ныв да пөчө пөчөөншуыскөд. Кымынөн ставныс?“

— „Квајтөнө!“ збоја шуіс Ваҥа.

— „Со і ен куҗ артавын: кујимөнөе сөмын. Вай јешщө өтіөс вөч: сизім-воклөн морт-өті-чојөн. Кымын чоја-вока ставыс?“

— „Көкјамысөнө“.

Артміс-ез Ваҥалөн арталөмыс? Кызі артавын воҗа-задачасө?

Посні-челад, выль-пөрадокјас-да.

Велөдчөны челад школаын. Вых-пөрадокјас сени төдмалөны, зилөны пыртны најөс гортаныс.

Петә-Пасов венсө мамыскөд: „Мамө, мыла-нө кукантө керкаын виҗан? Сы-вөсна сынөдыс јона шыкө.

— „Өтө кущөм буржуј лоөма, бур-сынөд ковмөма. Нем-тај сизі олім да егө кувлө, воҗө-на сынөд-пондаыл огө кулө-ни“, ропкө мамыс.

Петә батыс-динө: „Батө, вай өшінө порточка вөчам. Пондам щөкыда востывны сјјөс, ывлаые сөстөм-сынөд керкаө лезны“.

Петалөн батыс велөдчөм-морт. Щөкыда сјјө ачыс ыгајас лыд-дө. Петалыс кывјассө пыд-ді пуктө. Сјјө шуө Петалы: „Бост вунды порточкатујсө. Сөмын-өд мамыд сыые јона-жө видас мјјанөс: шоныдсө-пө вес ортсө лезад“.

Тіжанлы школад вісталісны ез-на мыјла быд-вежбё портчка колё вёчны?

Назавлід енё, кущом ёёкыд лолавны гёгёр-пёдса-керкаын уна-
-јёз-дырјі.

Пелька-олыг-Машё.

I.

Төвса-вој куз-куз.

Машё вокыскөд да чојјасыскөд узёны паччёр-вылын. Вывтіныс төрөканјас, лудікјас, пыщјас лужалёны, куртчалёны најёс, а налы вескод, немтор оз кывны. Чорыда узёны.

Југдыны пондіс.

Машё садміс. Пач ломтыё. Мамыс гыр-
ніч-кашнікөн клонакылё. Машё четчіс, летчіс
жожё. Јуреіыс лоз. дөрөмыс ескө коркө жежыд
вёлёма-да, бус-піын тупласёмыс рудмёма. Кө-
зыд-ваён мајтөгтөг чужёмсё да кіјассё пул-
-пол вёчыштіс. Кыті көтаеліс-да, кыті ез-да.
Бура-мыссыны некызі: мыссандозјыс лёкан-
-вестын да пыр пов—корја тулгысан најт-
-ваас. Лёкан пыр тыр, быдсама пежнас.

Машё мөдіс сынасны. Сынаныс пінтём,
јуреісё нещкё. Муртса шылёдыштіс јуреісё,
сесса вёччіс: сарапанаеіс, нагрунікаеіс. Сара-
паныс да нагрунікыс најтысла кормёмаёе, пот-
ласёмаёе. Сещём-жё најт да чукырёе-чышја-
нён чышјанаеіс.

II.

— „Машё, чышкышт керкатё да самёвар
сувтөд“, шуё Машёлы мамыс.

Машё порогдор-пелёсые боетіс кос-корёе,
мөдіс мөвкјыны сіјён. Буссё лептіс—лолышт-
ны оз поз.

Рузумјас, чышјанјас, кепыејас, туніјас,— ставсө, мыј сылы еүрі кі-улас, течіс өтчу-көрө өті-пелөсө.

— „Мамө, менам ештіс. Ставсө пелкөді“, ошјыеө Машө мамыслы: „сесеа самөвартө сувтөда. Ödjөнжык колө вөчны, мед ескө шко-лаө ог еормы. Талун јешцө мјанөс відлавны пондасны, сөстөмаө олам“.

— „Мічаө мыссы, мед ескө оз-жө відны“, шуө мамыс.

— „Ок, ме талун зев јона мысеі да сынасі“, јурнас-пыркөитөмөн шуіс Машө.— „Нура-доміна меме најтөн ветлө. Платтөыс кісөма, вывтөыс лудікјас жузјалөны, пыщјас четча-лөны-da“.

Кыз ті мөвпалад, велөдчыөјасөс-відлалігөн Машаөс сөстөма-олыгөн шуасны, оз?

Бура-ө Маша пелкөдчіс гортас? Сізі-ө колө пелкөдчыны?

Мыјла оз поз паччөр-вылын узыны?

Мыјла колө мыссыны мајтөгөн?

Кызі ті мыссад?

Трөшө-дадлөн-керкаыс.

Мі ветлім Трөш-дад-ордө. Сылөн керкаыс выл, пундамент-вылын. Керкасө вевтөма көрт-лыстөн. Керкаас југыд-југыд, гажа. Зім-зурк чышкөма-мыскөма гөгөр, пелкөдөма. Лабічја-сыс да жожыс сөстөмөс, весіг бус-чір абу. дозмукјас да чашкајас шкапынөс

Керка - жынсө заборітөма. Сені уэлөны. Став паскөмыс өшалө өті-етенын. Мед оз буссыны, најөс тупкөмаөс ыжыд-занавесөн.

Керка-стенас өшлөмәө: часі, серпасјас,
календар, портретјас-da. Владімір-Ілмичлөн-
портретыс еöd-рамка-пыщкын. Рамкасö Трөш-
-дадыс ачыс вöчöма.

долыда овеö Трөш-семјалы гажа-керкаын.

Мыјла колö керка-улö пундамент?

Кущöм керка-вевтјас овлöны?

Мыј ем Трөш-керкаын? Мыј ем тіјан-керкаын?

Спірö-дад-ордын.

Ваңа паччөр-вылын бус-пйын тупласö да
төрөканјасөс повзöдлө. Пöлыс сылөн—Спірö-
-дад—гез кыö. Кокулас пелöсас гөрд-кукан
күјлө. Пач-дорын Ваңалөн мамыс чугунјасөн
клуна-клөна-кылö, укватөн да коколукаөн gry-
мөдчö. Гөбөч-өзөс-дор-пелöсын поре күјлө,
пјансö һөңөдö. даc поснідік, жежыд, міча-
-порепјан жөзöны сы-гөгөр, руксöны.

Опонаеја дөра кыö, терыба швачөдö кіе-
јаснас. Марпа пыш-куделъ печкө, буснас ты-
рöма. Сы-гөгöрын поснi-челәдыс ворсöны, һы-
лалöны буссö. Сенi-жö матын кага-зыбка өшалö.
Кагаыс үзö. Жоҗ-шөрас dod, гөгöрыс јог,—
Ваңалөн батыс вөчасö. Порогдор-пелöсас
іңас-шыран, көтөдчан-дозыс-da. Сумдөлаби-
час да жоҗас јөв-кринчәјас, рые-ведраыс-i.
На-дінын матын поныс да каныс күјлöны.

Өтлаастітö Трөш-дадыс да Спірö-дадыс керкајассö, олан-
ногнысö-da.

Вөчөј керка-moda, пывған-moda (модели).

Лыддысан-керка.

даржа-Власовалөн батыс велөдчөм-морт Радејтө сјё ыгајас да газетјас лыддыны. Сөмын-тај лок, лыддысан-керкаоң насаң ылын, 4-кілометр лоо. даржалөн батыс ветлө сетчө быд-празник.

Быд-муніг даржалөн пөлыс видө батсө: „Лоо-ма-жө лыддысан-керка, му-пырыс ескө мед мунас. Сы-вөсна вічкотө еновтісны, јентө ву-нөдісны. Тпу! пернатөм-јөз...“

А батыс пөлы воча шуас: „Пөлө, вічко-сыд-өд зік немтор, некущөм-бур-вылө сјё мјанөс оз велөд. А лыддысан-керкаад уна-бур кывлан. Ыгајасыд да газетјасыд уна буртор-вөчны велөдасны. Ме, со, кык-во-на вөдіта бобөһаһтө-а, мыјда-һін бурсө бості. А kodі менө велөдіс сјёс вөдітны? Ыгајас-өд, агроном-да. Лыддысан-керкаад агроном быд-празник волө, пыр велөдө мјанөс бур-жыка-віз-му-ужавны“.

Рытјасын батө віставлө мјанлы мыј кыв-лас лыддысан-керкаын, лібө мыј лыддас ыгајасыс. даржа зев радејтіс кывзыны батыслыс вісталөмсө.

Тіјан-грездын ем-абу лыддысан-керкаыс?
Гортсајасыд тіјан ыга-газетјас лыддыны-оз?
Төдәд-онө, kodөс агрономөн шуоны?

Коммуна.

Сергеј щөкыда кывліс коммуна-јылыс, а мыј сјё лоо, оз төд. Јуаліс јортјасыслыс, да најө Сергејкодәыс-жө вөлөм төдөны.

Өтчүд асылын батыс шуө Сергејлы: „Вет-
лам коммунаө“. Мөдісны. Воісны зев-гажа-
-керкаө, көні важөн зев-озыр-вузасыс оліс.
Серожа віқөдө гөгөр, корөө еіңјаснас коммуна.

Пырісны гажа-керкаө. дасвіт-мужік да кы-
мынкө челад өті-пызан-гөгөрын сојоны. Пук-
сөдісны щөщ сојны Сергејөс батыскөд. Сор-
нітны мөдісны. Мужікјас Сергеј-батылы шуоны:
„Ставным өтлаын ужалам, өтлаын і сојам.
Скөт огө јукө. Нан өті-јөртөдын віңам. Көд-
көдкө-кө мыјкө лоас, мөда-мөдлы ставным
отсалам“.

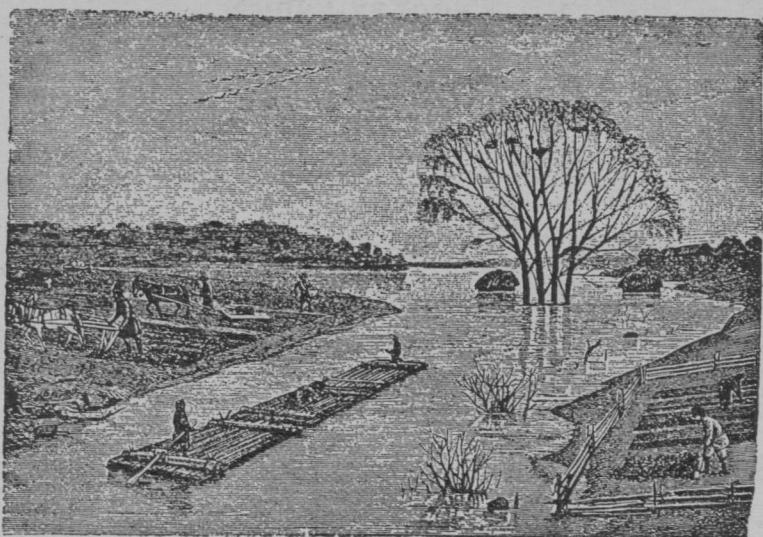
Батө кывзіс налыс дај шуө:

— „Бөстөј щөщ менө коммунаад. Отнамлы
зев сокыд овныс. Ме щөщ өтүв понда ужавны“.

Міјанөс бөстісны. Ме зев омөлік кіссөм-
-дөрөм-гача да лок-сапөга вөлі. Меным еетіс-
ны выл-түңі-гоз да вылмыскөм зөң-дөрөм-
-гач. Мамө менам ез вөв, кулі. дөрөм-гач
зөңтавны да пеславны некодлы вөлі.

Кор мі бөр мөдөдчім гортлан, ме і јуалі
батөлыс, көн-нө, міса, коммунаыд?

— „да тајө і ем коммунаыс“, шуө меным
батө.— „Кор јөз өті-семја-котыр-моз олөны-
-ужалөны, отсасөны мөда-мөдлы, сіјө і лоө
коммунаыс“.

ТУЛЫС, ТУВСОВ-УЖАС-д А.

Тувсов-тöлыҭјас.

Мартын чіпанлы-јумөн-ва гөпјасын.

Апрелын му сылө.

Мајын—і шоныд, і көзүд.

Кызі колө відчыҭны гөстјасөс.

Регүд гөстјас воасны. Колө лөсөдны налы патера. Патераыс најө зев бура мынтыҭасны. Быд-сквореч-гоз гожөмбыдөн бырөдөны 30—40-курс лок-вөчыс-гагөс. Лебачјас-кө оз локны, град-вылын ыи му-вылын ҥемтор мјан оз быдмы. Ставсө најөс гагјас сојасны.

Вермад-онө төдмавны лебачјасөс шы-сертҭыс?

Кыс кылө жавороноклөн сылөм?

Көні скворецјас сылөны?

Кыс кылө көклөн көкөм?

Сквореч-керка.

Отчид пöлö öшінүлын пöвтöрјасөн нокөö. Локтисны сы-дінö челаф да јуалöны, мыј сіјö вöчö.

— „Стөрöжјаслы керка вöча“, шуіс пöлö:— „регыд локтасны најö“.

— „Кущöм-стөрöжјаслы, пöлö? Та-ыжда-керкаад-нö коді төрас?“

— „Зев-бур стөрöжјаслы, бобукјас“, бара шуіс пöлö:— „скворечјаслы“.

— „Кущöм-нö најö стөрöжјас? Наые лоö вiдчыены-да? Суыд-кө лiбö зöрјыд кісес, кымын лебач чукöртчасны“.

— „Мед, шöвк-тугјас, дас-кымын-туетö-кө кокыштасны, мед. Наые ті онö гöлмöј. Колö најöс вердны. Ој-јој ыжыд-бур-öд најö мiјанлы вöчöны. Не скворечјасыд-кө-öд мiјанлы шыгла лоö кувны: Һантö, градвыв-пуктасјастö да

вотöстö ставсö гагјас еојасны. Скворечјасыд локтасны дај бырöдасны гагјассö, оз лезны налы мјанлые еојантор жыбöдны. Зев-бур-стөрöжјас скворечјасыд. Колö, мед најö унаöн олісны мјанын“.

Пöлö вöчis ічөтiк-керка, роғö-діс сіјös. Сесса зев зельда көр-таліс пу-бердö.

— „Со ікерка гөстјаслы!“ шуіс пöлö.— „Мед локтасны даоласны“.

Лөсöдöј скворечјiтса.

Пасјöј днєвнјкад, кор скворечјас локтасны.

Јi-мунöм.

Лыд-сім мi нiгаыe јi-мунöм-јылыe. Окота лоi вiзöдлыны јi-мунöм-вылö, да нєкыe: јуöз мјансєн зев ылын. Корiм велöдыeс вiстєвны сы-јылыe, да сіјö абу-жö адзывлöма. Сіјö шуö, вайö-пö грездса-крестєналыe јуаламö, на-пыщкыe кодкö ез-ö адзыв. Кодкö ветлыe-муныe гашкö вiстєлас мјанлы. Велöд ыe гiжic:

Чукöстчöм.

Мед-вогза-во-велöдчєсјас-лы “окота тöдны јi-мун-нöм-јылыe. Кодi крестє-на-пöвсыe адзылiс јi-мун-нöм, корєм сіјös вöскрєсєн-нєö шкєлаö, кык-час-кєж-лö, вiстєвны јi-мунöм-јы-лыe.

Велöдыe.

Чукöстчöм öшöдiм лыд-дысан-керкаö.

Вöскресеннаö школаö зев-уна-јöз чукöрт-
чiсны—kodі сорнiтны, kodі кывзыны.

Рытöз сорнiтiсны. Петiм школыы да быт-
тöкөнö Ыжыд-шорным мiјан паскалöма, пöлт-
чöма. Јиыс трiчкакылö потласö. Јi-пластјасыс
зырöны мöда-мöдсö, вевеöдчöны. А ставыс
Арсен-понда: сiјö ыжыд-ју-куза јi-мунöм-јы-
лыс вiсталис-да. Ö-ö-ö!.. кущöм полана!..

Тiјанлы-кö мыјкö колö тöдны, а тöдны онö
вермö, заводiтлö тази-жö јуасыны крестаналыс.

Пасјöј, кор лым заводiтас сывны, кор јi вөрзас.

Јуалöј гортсаыдлыс, таво алы колан-во јиыс воз вөрзiс.

Пышкајас.

Пышкај-гоз лунтыр мыјкö öтарö-мöдарö ле-
балöны. Воласны, пыраласны керка-вевт-улö,
лебчыласны кытчöкö, сесса бара локтасны.

— „Томiк, вај вiдлам, мыј налөн сенi вевт-
-улас ем“.

Вајiм пос, кајiм. Вiзöдам—позјыс налөн
сенi. Позјас зев-поснiдiк чутöс-колкјас.

— „Павлiк, ен вөрöшiт колкјассö. Вiзöд-
лам, мыј наыс артмасы“, шуö Томiкыс.

Сы-бöрын регыд војын лептысiс зев-ыжыд-
-тöv. Мiјан-керка-вылыс нещыштöма кујiм-тöс.
Челадлы асывнас муыс сурi лебач-поз. Пыщ-
кас поснiдiк пiјанјас. Гөнтöмөс-на. Вомјассö
паскöдöмаөс да нора тiпсöны. Öтарö-мöдарö
поз-вывтыс лебалöны кык-пышкај. Мыј керны?

Челад бостiсны позсö да зев-вiдчысöмөн
бөр важ-iнас лөсöдiсны. Сесса мунiсны бокö
да пондiсны вiзöдны, мыј лоас. Војдөр öтi-
-пышкајыс лебiс позјас, сесса мöдыс. Мыј-

көдыра бергалісны-нокеісны поз-гөгөрас, сееа
гырыс-пышкајјас кытчөкө лебѣісны. Өтідук-
-мыеті бөр локтісны, вајісны челадыслы сојан.

Сы-бөрын челаѣ быд-лун віжөдісны пыш-
кај-гозја-олөм-вылө, кыжі најө асыныс челаѣсө
дөжөрітісны - вердісны. Челадыс гөнгалісны
да лебѣісны поэсыныс.

Тіјанын пышкајјас олөны оз? Кытчө најө поэтысөны?

Мыј сојөны пышкајјас? Мыјөн вердөны најө асыныс челаѣсө?

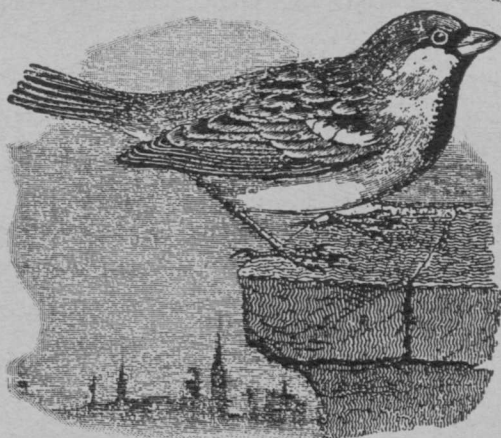
*Тадөйтөј да дөжөрітөј
лебајјасөс.*

*Лебајјас — міјанлы тур-
-бөчмөјас.*

Енө кокавлө лебај-позјас.

Пышкај.

Пышкај міјан-керка-лөскө
Вөчө піјаныслы поз:

Коркө кокас іңас кыскө,
Коркө вајө вомас гөн.

Пышкај зілө, керка вөчө.
Муз оз төдлы, пыр ужалө.
Лунтыр нокөөмые оз дугдыв,
Нокөг-мозыс ылө пыр.
Сорөн, шонди-летчөм-бөрын
Коркө вөліе лантлывлө.
Луннас конөр јона музас,
Лөна олө тувсов-вој.
Мөд-лун бара, мыјөн шонди
Муртса петас асыввоз,
Пышкај гажа ывыны пондас,
Чілкөө-јөктө „чілік-чок“.
долыд еөлөмвылас ылөн:
Ас-уж-помыс кынөм пөт.
Сіјөн гажаа і ылө,
Көт і еөкыд ылөн уж.

Кыјөдөм.

1. Кыјөдөј тувсов-вежеөмјас-бөреа му-вы-лын да ва-вылын.
2. Візөдөј, кызі кайјас шоныдінсаң лок-төны; рісујтөј сіјөс.
3. Кыјөдөј, кор пышкајјас гөн да турун-ізас пондасны новлыны.
4. Кор көк мед-воzzaыс көкас.
5. Кор курөгјасөс пөжеыны пукөөдасны.
6. Кущөм-вежеөмјас лооны гортса-кывтөм-пемөсјаскөд.
7. Кущөм-мујас-вылө кујөд петкөдасны. Кущөм-му гөрасны. Кущөмөс піновтасны.
8. Кор көзасны ід, зөр, шобди, шабди. Кор пуктысасны. Став-јывеыс пасјөј днєвнїканыд.
9. Кызі тіјанын көјдыс весалөны?

Школьник, велөдчыны мун.

Шонди кајөма-нын ыло,
Лоі міча,—гажа-лун.
Сылыс-сёлдөн гөлөс кылө.
Школьник, велөдчыны мун.

Тырмас уңны. Зіла четчы.
Оз ков кыпөдчыны дыр:
Оджө пөлат-вывеыд летчы,
Пастас, көмас пырыс-пыр.

Гожыс өшін-јасөд пырө:
Шонди ломзө, кызі бі;
Лысва турун-вылыс бырө.
Котөрт школаө, бур-пі.

Виқөд, јөзыс гөгөр гыө...
Батыд кералө-нын пес,
Мамыд важөн дөра кыө.
Карта-сајын јіреө мөс.

Мөдлапөлын зөзөг горзө...
Ызгө, лебзө маһамуш...
Јуын ічөт-чері ворсө...
Школьник, велөдчыны мун.

Пукес зіла пызан-сајө,
Кывзы лөсыда, ен дур.
Теныд велөдчөмыд вajas
Ыжыд-мывкыд, ыжыд-бур.

Тулыс.

Гажа-тулыс воіс!
Гөгөр жургө шор.
Шонді лымсө еојіс.
Ловзіс пулөн кор.

Тулыс мортлы шуіс:
„Гажөдчы, бур-вок!“
Ылө-ылө нуіс
Сіјө јөзлыс шог.

Ју-куза јі кывтө,—
Тувсов-ва оз уџ.
Југыд-јенеж-вывті
Лебзө қозөг, јуе.

Локтөны-нын, кылө,
Утка, қозөг, јуе.
Сылыс-пөтка ыылө,
Оз-тај сіјө уџ.

Гожом абу ылын.
Ежа лоі веж.
Челаф вадор-вылын
Ворсөны лун-чөж.

Мортыс мујас гөрө,
Көзө аслыс наң.
Терыба зев вөрө,
Кујөд лезө аң.

Кодлы көзны колө—
Лөөдөны гөр.
Лымјыс оз-нын по-
вны,
Видчысөны зер.

долыд-олөм воіс,
Гажөдчөј, том-јөз!
Шоныд тувсов-вој-
ыс.
Јенеж војбыд лөз.

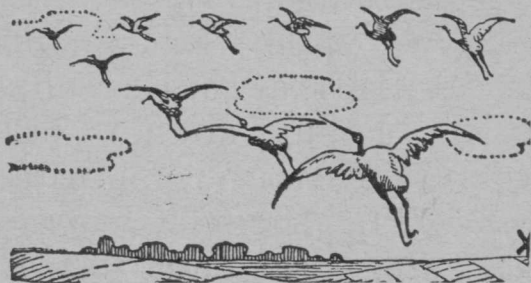
Пөрыелы мыј керны?
Сірөн мавтны пыж.
Шонді-улын вөрны
Сылы абу дыш.

Лебачјас локтісны.

Шонді-возын јона-нын шоныд. Жөлөбјасые
ва топкө. Лым чіні. Тујјас еөдаісны. Көн-
-сурө куш-інјас-нын емөе.

— „Тулыс, тулыс!“ чалалөны челаф.—
„Бабкіасны мунамөј“.

— „Тонө, лебачјас-нын локтөмаөс. Ұикөз сесеа шондөдас. Өтө, радлөны кущөма, четчалөны Һајт-туј-вылын: еојан корөоны. Корөөј, корөөј, тіјанлы-пөтмөн тусјас су-расны. Тонө, позты-өоны-нын. Адзад, кымынөн есіјө-кыз-вылас пукөмаөс. Ыжыд-зык на-костын: мырд-дыөоны важ-позјас-вылас. Нәјө, төдөмыс, јонжыкјаслы шедасны. Омөлжыкјаслы выль-позјас лоө вөчны“.

Челад радлөны тулыслы, гортө оз пыравны.

Кыјөдөј, кытчө позтыөоны каша-рака.

Пуктөј дозјө ва-піө верба-Һөр да візөдөј кымынкө-лун—мыј сыкөд лоас.

Тулысын.

Лым зев-нын еща. Пујас гарсалөны. Мі школаын кујім-лун-сајын бутылка-пыщкө ва-піө сујім лөм-Һөр. Талун гарјасыс потісны, віж-корјас мытчыөісны. Велөдыс міјанлы щөктіс кыјөдны—ывлаын алі керкаын гарјас регыджык потасны.

Ті школаад кызі пасјід тулыс-пукөмсө? Кызі класснытө басітід? Кущөм серпасјас рісујтід? Пуктід енө классө кущөмкө-Һөрјас лібө зоріјас?

Кытчө ветлід зон-классөн гулајтны? Мыј візөдід? Гіжід енө мыј адзылід?

Мыј кызі вежөіс тулысын: вөрын, му-вылын, ва-вылын, школаын, гортын, паскөмын?

Лөсөдөј зоріз-көјдысјас да кашыкјас лібө јашщікјас.

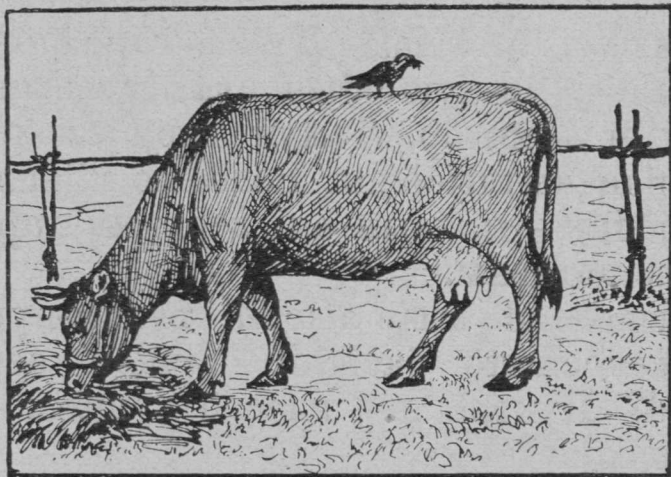
Клејітөј зоріз-көјдысјас-візны гумага-көшөлјас.

Тулыс.

Тулыс локтіс—шонді жүгдіс.
Јі-лым сылі—ва-му воесіс.
Турун петіс—вөрыс вежміс.
Пөтка локтіс—сојан вежеіс.
Гөрны ковміс—батө муніс.
Лунтыр гөріс—һансө көзіс.
Тулыс воіс—челад петіс.
Тулыс воіс—быдтор ловзіс.

Сурук, рака-da.

Өшіңулын сулалө сурук. Сорлалөм-турун
сојө. Суруклы мыш-вылас пукесіс рака da пон-
діс кокавны сіјөс. Ме повзі, міса јона і дој-
далас Сурукөс. Візөda-da, сурук оз вөрғы

весіг, бытө оз кыв кокалөмсө. А ракаыс—
когыштас da бара, когыштас da бара.

Мыјла-нө ракаыс Сурукөс кокалөма?

Тулысын мөсјаслөн гөныс вежеө: важыс
усө, на-местаө-выл быдмө. А ракајас тулы-

сын позтыёны. Bojdör najö позсö вöчöны
нёрјасые да ізасые. Сесеа, мед колкјасыслы
кујлыны лоö шоныджык, пыщкөссö ежöны не-
быд-торјөн: рузумјасөн, лібö гөнөн. Сывöсна і
ракаыс нещкöма Суруклые гөнсö. Ракаыслы
бур, дај мөскыслы лөсыд: гөн-вежеігас мөс-
кыслөн кучікыс лудö. Секі сіјö пыр нёртчö
керка-пелөсјасö, сурјасö: гыжјасö. Зілö, мед
ескö важ-гöныс регыджык уеас.

Рака лебзис. Вомтырыс сылөн гөн. Нуас
најöс пöзјас. Шоныд лоö колкјаслы. Шоныд
да небыд лоö рака-піјанлы бур-позјын.

Јешцö кущöм-гортса-кывтöм-пемöсјаслөн тулысын гöныс
вежсö?

Урлөн да көчлөн гöныс вежсö-жö. Сы-јылыс ті мыј кывлід?

Тіјан тулысын паскöмыд вежсис, ез?

Жыж.

— „Жыж, жыж, кытчö
ветлін?“

— „Сус-кол еojны вет-
лі,—

— Вінді.

Ва јуі,—

— Полді.

Паччөр-вылö кајі,—

— Мышкүoj сотчис.

Гöбöч-вылö четчышті,—

— Кокöј желласис.

Улö четчышті,—

— Кокöј чегі.

Пу-кок вöчі,—

— Сіеміс.

Лы-кок вöчі,—

— Пон еojіс.

Із-кок вöчі,—

— Ворсігөн поті.

Кöрт-кок вöчі,—

— Пощöс-вылö чет-
чышті:

„Жыж, жыж“ шуі.

Шонди-йүгөр.

Мытчыгис асыввылын шонди. Савкјö ассы зары-йүгөрсө, сад-мөдö мүсö.

Öтi-йүгөр үеi-пöткa вылö. Пöткa чепöсјiс, жбырöбтiс вылö. Күтiс сывны: „Tiv, тiв-вiт, тiв-вiт“.

Möd-йүгөр үеi күрöг-позјö. Петук шеныштiс бордјаснас да горöдiс: „Кiкiрулму-у!“ Күрöгјас шыгiсны, күтiсны котыны: „Kuda-кот, кот-кот, kuda-кот, кот-кот“.

Kojmöd-йүгөр үеi маъазi-позјö. Маъазi сад-мiс. Петiс позјыс, шеныштiс бордјаснас: „Ҷиз-Ҷизз...“—лебгiс чöскыд-ма чукöртны мiча-зо-ригјас-вылыс.

Нолöд-йүгөр пырис морт-керкаö. Морт сад-мiс, востiс еiнсö. Четгiс, көмасiс-пастасiс, бостiс чер да мунiс гажа-вөрö керасны.

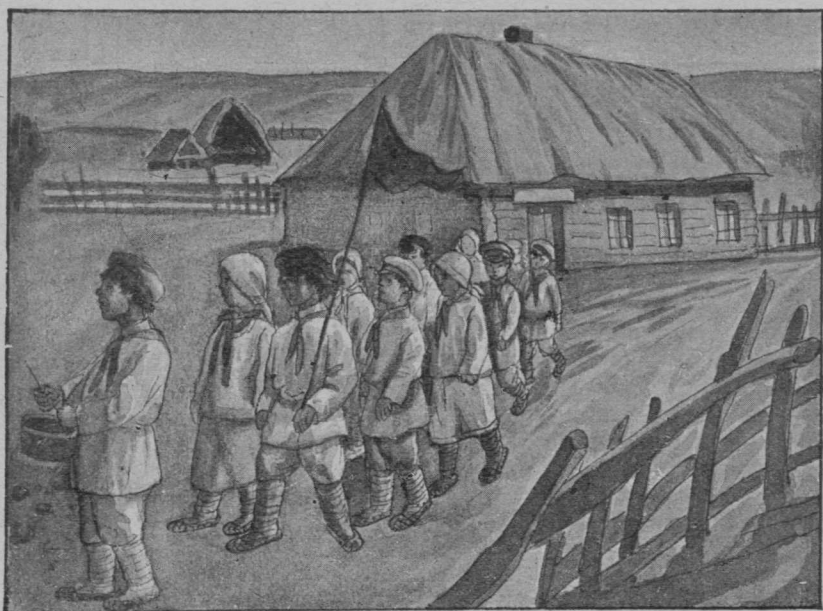
Витöд йүгөр үеi Нiнук-јур-вылö. Нiнук востiс еiнјассö, четгiс. Көмасiс-пастасiс,—котöртiс школаö.

Май-тöлыгга-мед-вогга-лун.

Талун празник ужалыс-јöзлөн, тувсов-празник. Тајö празниксö ужалысјас асныс лөсöдö-маёс: öтүвтчан-лун налөн. Талунја-лунö му-пастаын рабочејјас еновтöны пабрiк-заводјассö, петöны улiча-вылö петкöдлыны асыныс вын. Ветлöдлöны улiчајас-куза гөрд-плагјасөн, револүтсионнеј-сыланкыв-сылöмөн. Но мукöд-государствојасын рабочејјаслы бурөн-празнујтны оз сетны: пöлитсiја вöтлö најöс,

разөдө. Унаөс дојдалөны, вiалөны. Сөмын өнi мiјанын вөлаыө празнујтөны. Кызi-жө мi, чe-лад, пондам празнујтны?“—јуалө велөдчыөјас-лыө велөдыөыө.

„Школанымөс басiтам, ортсiөаныө i пыщ-көссө. Велөдамө ыланкывјас празнiклы да

ветламө плагјасөн мөд-өiктса-школаө. Мiкул-өiктса-школаын пиөнерјаслөн лөө парад, вi-зөдламө сiјөс. Ворсыштамө сенi өтлаын“.

Сiзi i вөчiм. Зев гажаа колым празнiксө.

Лөөддөј экскурөiјас-вылө: лөөддөј турун-кор чукөртны папка-јас, сумкајас, гутјас-номјас-куталан-сачокјас.

Ыжыд-асыв.

Четчы, Иван, четчы еошaјт!
Ывлавылын паскыд-југыд,
Өшiн-јасын куcи би...
Четчы, Иван, дона-пи!

Талун празнік, југыд-празнік,
Ужалыелөн гажа-празнік,
Талун гөллөн ыжыд-лун..
Четчы, празнік-вылө мун!

Четчы!.. Јөзыс уна-уна
Міча-плагөн ылө мунө.
Плагыс југыд, бытө бі.
Четчы, Іван, дона-пі!

Комі-празнік.

(Мај-гөлысса-5-д-лун).

Талун Комі-празнік. Батөос нулім комі-рыт-
-вылө. Некез вөлі оз мун, ог-пө ешты: колө-
-пө гөрны-көзны лөсөдчыны. Кыскөмөн кыскім.
Шуам: „Комі-празнік-вылад-өд ветлан-жө“...
Өдва кылөсетчис.

— „Ветла інө“, шуө: „празнујта комі-праз-
ніктө“.

Школатыр јөз. Лыд-дісны комі-гіжөдјас,
коміөн ылісны, комі-муртөса-лыд-дөгјас віе-
талісны. Віеталісны, мыјла талунја-лунсө быд-
-комі-мортлы колө төдны, мыјла коміјас торја-
-областө торјөдчөмаөе, мыјла колөны комі-ні-
гајас, комі-гіжөдјас, мыјла школаын коміөн
велөдөны, мыјла учреждєнєјасын коміөн
колө ужавны.

Батөлы зев еөлөмвылас воөма комі-рытыд.
Воіс гортө да рытбыд ошјыєіс да шєнчис:

— „Аттө-пө, ме өнөз ег төдлы мыјла Комі-
-празнікыс, Комі-областыс, комі-нігајас, комі-
өн-велөдөм-да. Вөлөмакө, ставыс сіјө бур-вылө:
Комі-областнад да комі-кывнад регыджык вер-
мам овмөснымөс кыпөдны, еуслун перјыны-да.

Көјдыс.

Локтіс школаө велөдые да шуө мјанлы:
„Челад, мјанлы көјдыс ыстөмаөе. Колө пук-
тысны. Мјан ем јөр. Пуктысад онө?“

— „Пуктысам, пуктысам, Анна Микајловна.
Петкөдлы вај көјдысјастө“, шуам мј.

Велөдые разаліс поснідік мешөкјас. Школа
шығис. Öтi шуө: „Етіјө, буракө, капуста-көј-
дыс?!“ Мөд — „Тайөс он төд? Морков-да“. —
„Есіјө-нө кушөм-көјдыс, свеклө? Мыјгыреа!
Кодкө, кылө, шуө: „Аттө, кымын-сікас! Тайө-
-нө мөдые кодi кутас еojны?“ — „Кодi пуктас,
сіјө i еojас“, шуіс велөдые.

— „Ак“, кодкө шуө: „чөскыд-жө еоркнiыд!“

— „Морковыд-на мед-чөскыд!“ шыасіс мөд.

Іван ыжыда-долыштіс да шуө: „Кор-нiн
бара арыс воас-а?“

Мі вел-дыр еорнiтiм көјдыс да пуктысөм-
-јылыс.

Төдмалөј, чужанаөс-абу тіјан лөсөдөм-көјдысјасыд.

Тулысын классын.

Талун мј классын зев јона ужалім. Бөча-
лім јашщікјас, тыртiм најөс еөд-муөн, пуктiм
көјдысјас. Öтi јашщік кушөс вөчiм. Сетчө
шуiм пуктыны градыв-пуктасјас, вiғјасөн.
Ҷорiғјаслы поснідік јашщікјас лөсөдiм.

Классным мјан мағазі-поз-код вөлі: став-
ныс ызгөны — кодi вiеталө мыјкө, кодi јуалө.
Кодi му небөдө, кодi пасјас гіжалө, кодi
пас-коқјас вөлалө.

Пуктім быд-пөлөс-көйдыссө. Сацкалім пас-
јас, кытчө мыј пуктөма. Кіекалім пызјөмөн.
Гіжім днєвнїкө: „Талун, мај 8-д-лунө, пукты-
сім. Пуктім аңкыщ, бобі, морков, галанка, ка-
пуста, евеклө да уна-пөлөс-зоріјас“.

Віт-лун-мысї пуктасјас да код-сурө-зоріј-
јас чужісны.

Гіжөј көјдыс-быдмөм-јылыс.

Пуктөј галанка да кушман көјдыс-вылө.

Тулыс-кежлө-лөсөдчөм.

Онтон-Педөр бур-көзәјін. Мыјөн пондіс
шондөдыштны, леб-улыс кыскіс телега, гө-
гылјассө перјаліс. Плугыс амыејас перјаліс.
Гөгылјас да амыејас нуіс кузнечаө зелөдавны
да лөсөдавны.

Телегаыс пуа-торјас, сїјөс-көмүтіна-да,—
ставсө мавтіс, пуктіс костыны шонді-возө. Мыј
позө—өшөдаліс.

Гөра-көза.

Му шоналіс, коеміс. Колө лөсөдчыны көз-
ны, мед ескө он-жө сормы. Сормөдчан-кө,
һаңтөгверман колны. Кадын-кө он көз, вежонөз
дај дыржык көзаыд вермас нужавны: повод-
даыс-ө торкас, лібө јешцө мыјкө лөө.

Көзны колө міча-лунө, рытлаңыс. Піновтны
асывнас, лысва-вылө. Көзігад мед абу жар
һі абу ул-пуа, абу төла-һі.

Көјдыстө колө лөсөдны возвыв. Көјдысыд
мед вөлі бур: гырыс, чужана, јогтөм. Щыгја-

лышт көт ічөтїка-а, мутö щук бур-көјдысөн
көз. Бур-көјдыслөн вужыс пыдын лоо: быд-
тас оз понды повны көздые да космөмые.

Пасјөј ђневѣиканыд, кор көза заводѣтчас, кор помагас.

Төдмалөј, тавога-гөра көза колан-вога-герте сормис-ез.

Јуалөј гортсаыдые, кушөм-көјдыс көзөны најө весалөмөн, мыјла
весалөны-да.

Кызі ме піновті.

(Ғеғиналөн вїет).

Талун батө лунтыр гөріс Тылајөр-му.
Рытлаңыс көзіс да ачыс муніс гортө. Менө
Сашөкөд колөдіс піновтны. Кык-вөлөн пінов-
тім. Міјан-дінө локтіс щөщ пөлө.

Піновті-піновті да Каркоөј менам дышміс.
Нөрјөн ескө швуч-швач керышта-да,—оз кывзы:
восков-мөд вөчас дај сувтас. Ме дөзмі, четчі
вөв-вылые. Вөжжіөн мөді вескөдлыны. Кар-
коөј сувтас да му корјөгөн понді сіјөс лыј-
лыны.

Воім му-помө. Пөлө і шуө меным:

— „Те-нө, Максім, мыјла вөвсө изнас лыј-
лан?“

— „Ог ізјөн-да, корјөгөн-тај“.

Пөлө мырәдіс менам-кые вөжжіөс да нөр-
јөс да вөтліс менө му-вылые.

— „Мун-пө гортад, тетөг піновтам“.

Меным заведнө лоі уј-вылые вөтлөны-
да,—бөрдзі.

„Важ, міса, пөлө, ме піновта. Нєкор сєсса
вөвтө ог понды нөјтны“.

Сы-бöрын сесса, пекор-на ег нöйтлы кыв-
тöм-пемöсјасöс.

Кымын-арöссаы заводітöны ужавны му-віз-вылын челады
тіјан-семјаын?

Кущöм-уж мед-сöкыд?

Кущöм-уж мед-кокыи?

Кущöм-уж-вылын мед-гажа, ворсöмөн-моз вöчан сіјöс?

Кущöм уж нöжјö содö, гажтöм сіјöс вöчны?

Öтувја-уж.

I.

Аттö, школа-јöрын талун челадыс! Быттö
рака-піјан кравзöны. Козувкотјас-моз öтарö-
-мöдарö гыöны. Тонö, Öсип Мікітакöд вöлөн
кујöд вајалöны градјас-вылö. Уна-чукöр-нн
путкылаалöмаöс. дасөн-кымын пазöдчöны. Пес-

візан-бокын Анна Мікајловна гырыежык-велöд-
чысјаскöд віріч вöчöны. Муас, дозјасын, рö-
сада. Нывпосні відчысöны сіјöс вірічö пук-
тыны. Арсең-лөн батыс гөрö. Кыкөн зіла ку-
јöд лезöны. Быдөн мöда-мöд-вежмөн ужалöны.
Ужыс уна-жö-дај, ставныслы тырмымөн.

Өтi-сдукөн лептiснy граджастö. Куранөн мiчаа шылöдiснy најöс. Вайiснy пуктанторјас. Көнi чунтујö мыјкö пуктöнy, көнi картупель сујалöнy. Картупельсö кымынкö-велöдчыс вед-рајасөн вайалöнy.

— „Челад, ödjö локтö сојны, шынныд көзалö!“ кылö горзём школа-öшiнсаң. Сijö—Марпа Ануккöд горзöнy. Најö асывбыд-на нокeйснy: сојан лöсöдiснy. Аскi сесса мукöд пусаснy.

Челадлөн кынöмјас јона-нын сумалöма. Мы-јөн казтыштiснy сојöмтö, пырыетöм-пыр зыр-јас да вiлајас шыблалiснy,—котöртiснy шко-лаö.

II.

Пызан-вылын руалö пöс-шыл. Ызгiг-тырјi зев суса челад пукeйснy пызан-сајö. Мырд-дысöнy тастi-паң-вылын, сiлгöнy—öтi-кыв он велау. Аслыныс зев гажа. Стөрöж, Öпрöс-тöтка, ропкö: „Лантлö көт сојiганыд, дiвö-чукөр. Мортöтi-вомаöс-öd!“

Велöдыејас щöщ челадкöд сојöнy. Налы челад-пövсын гажа-жö: шмонiтöнy. Анна Мi-кајловна јуалö челадлыс: „Јона, көнкö, че-лад, талун музid? Кущöм-регыдөн кымын-град ештiс. Кымын-пöлöс пуктас пуктiм да көзiм. Öткөн-кö ескö ужавны, мыј лöi мыр-сыны!“

— „Мыјла-нö гырыејасыс оз öтyв ужавны?“ мövпалöмөн-моз јуалiс Томiк.—„Мiјанлы-моз-жö ескö налы кокнi да гажа вöлi“.

— „Најö быдмiснy мöд-ногөн“, бара шуiс сетчö Васiлеј Öлöксандрöвич.—„Ti быдмад да

онö-һин öткөн кутöј мыреыны. Ічöтысаһ тї-
јан-олöмьд да ужалöмьд öтүвја лоö. Сещöм-
-олöмсö шуöны коммунаöһ“.

— „Со-дівö-тај!“ еералö Марпа: „Сїз-кө,
мі коммунистјас лоам!“

— „Со-мыј вöлöма коммунаыд!“ шензö
Öһук.

Кіскасöм.

Челадлөн јөр оз вунлы. Наяö ас-кост-
сыныс бөрјöмаөс вїт-мортöс уҗ-вылö чукөр-
тавны. Быд-рыт најö торкөдчöны јортјас-ор-
дас, ыстöны пуктас кіскавны. Быд-лун шон-
ді-летчандор морт-дас чукөртчылöны. Кылас
бара налөн шыыд! Тонö, кыкөн ва лепталöны
јукмöсыс. Нолөн котрөдлöны најöс ведрајасөн.
Кымынөнкö вїдчысöны најöс град-помын көш-
јасөн да дарјасөн.

Став-пөлöс-пуктассö кіскалісны. Аскї-рыт,
оз-кө зер, мукөд кіскасасны.

Картупель-весалöм.

Ödjö-жö-һин лун-војыд колö. Öһи-на вöлі
челад пуктысöны-а, картупелјас быдмöмаөс-
-һин. Челад чукөртчöмаөс градјас весавны.
Быд-картупель-град-костын вөрöны. Чорыд-
жык-градјассö позтыр-гөгöрыс коканөн кокöны,
һебзöдöны мусö. Һебыд-мусö сесса лептöны
позтыр-гөгöрыс, муртса-тыдаланаөн корјассö
колöны. Һебыд-градјас куш-кінас мүдјöны.
Велöдыс шуö, һебзöдны да мүдјыны-пö колö
картупель-градјастö, меі картупельыс котыра-
жык да гырысҗыка быдмас.

Рїсујтöј градывив-пуктасјас. Уліас гїжöј һїмјассö.

Бобöһаһ-көзөм.

Гажа-тувсов-лун. Шоныд. Школаö талун зев уһаөн ез локны. Пһовталöны, мөс-вһзöны, гортсајаслы отсасöны. Велөдчысјас, кодјас чукөртчһсны школаö, велөдыскөд мунһсны мујас-вылө.

Воһсны Мһтө-Мһкул-му-вылө. Сенһ көзöны бобöһаһ. Кольыс пһовтө.

— „Велөдчө, челад, бобöһаһ көзһны. Уһа-турун лоас. Мөсјас содталам. Ыжјас пондам вһзһны“.

— „Збылыс бобöһаһ-бöрын буржык-һаһ-воö?“ јуалһс Грһша. — „Төнзһ-тај лыддысан-керкаын агроном сһзһ вһсталис-а“.

— „Збылыс. Бобöһаһыд һаһтө зев-уһа содтө“, шуһс Мһкул-дад. Сһјө вһсталис челады, кущөм ыжыд-бур бобöһаһ-вөдһтөмыс. Челады бура-кывзһсны сһјөс.

— „Быдма да став-пөлөс-турунсө һ һаһсө вһдла, кодһ мһјанын кущөма быдмө“, шуһс Оһтон.

— „Молодеч, сһз-кө пондан овһны! Бур-көҗајһнөн лоан, ачыд-кө быдтор пондан вһдла-лавы“, шуһс Мһкул-дад.

Тһјан-сһктын бобöһаһ-вөдһтысјас емөс абу?

Кущөм бур бобöһаһ-вөдһтөмыс?

Лөсөдөј тетрад пасјавһны тувсов-гортса-ужјас. Быдлун сетчө гһжөј, кодһ мыј пондас вөчһны.

Зер-војт.

Һөжјөн зерыс кһсөө
Муыс мед оз ојд.
Војтјасылы шуө
Зерлөн југыд-војт:

„Мһјан-улын, чојјас,
Керка—һчөт-горт.
Ічөт-гортын олө
Һаһтөм коньөр-морт.“

Торкөдчам ми сетчө, Бура овны пондам,
Шуам: „Воас Һаһ. Ставыс лоо шаһ“.

Бобул.

Челад ужалисны школа-жөрын. Пета ку-
төма бобулөс да горзө: „Волөж, волөж, челад,
кущөм-мича-бобул меным шеді!“ Локтис щөщ
челад-динө Марја Петровна. Сіјө шуис:

— „Збылыс зев-мича бобулыс, сөмын таыс
міјанлы зев-ыжыд-лок лоө. Віқөдлө етіјө-лөм-
кор-вылас—мыјда бобул-колк тани. Бобулыс
ачыс регыд кулас, а тајө-колкјасыс петасны

гагјас. Нәјөс гусенітсаөн шуөны. Гусенітсајас
зев-горшөс: став-корсө пу-вылыс вермасны
жыбөдны. Сыпонда пуыс космас, Һекущөм
лөм оз ло. Вежон-кујим-мысегі гагјыс куколкаө
пөрө, а куколкасыс выль-бобул артмө“.

— „Марја Петровна“, горзөны челад: „кы-
зі-нө колккыс гагјасыс лоөны?

— „Ті корсөј сещөм-корсө, көні уна бо-
бул-колккыс да відлалөј сіјөс быд-лун. Секі

асныд адзад, кызи гагжасыс лооны. Наяс ти
чукортөй изтөг либө папирос-көрөбө да кыждөй,
кызи куколкаяс лооны, кызи бобул артмө. Кө-
рөбкаас гагжастө вердөй коржөн, мед оз кувны.

Ти төдад вөли онө, кызи бобулыс артмө да
мыйда-лок сижө вөчө?

Төдад онө капуста-бобул? Сылөн гагжасыс
көчан-кор-костжасас пырөны да сојоны корсө.

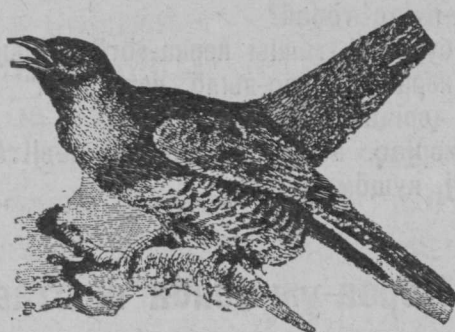
Kodi отсалө виңны пуктас-быдтасјас лок-
-вөчыс-гагжасыс?

Picyjtөj пуктас-быдманторјаслы бур-вөчысјассө да лок-вөчыс-
јассө. Улиас гижалөй кимјассө.

Позтөм-көк.

Рытладор рас-вылыс
Көк-горзөм
Нора кылө:

Јуалө сылө:
„Көкө-ө-өј-чојөј,
Көкөј-чојөј,

„Кук-ку-у, кук-ку-у!“
Ічөтік-мөс-коресыс-
-Ныв сылыс

Мыјла сіз
Нораа сылан?“
Көк сылыс вөча

Сылөмөн-жө шуө:
„Позјос тулыс
Аслым ег вөч.
Јөз-поз адзі,
Колкјос пукті.
Чавкан пөжіс
Колкјос менсым.
Челад менам
Јөз-мам вердіс.
Челад петіс,

Ог төд көнөс.
Позтөм-пөтка
Өтнам ола.
Тази конөр
Кук-ку колі.
Аслам сылөм
Менө һерө.
Јөз-поз пукей—
Кук-ку колі...
„Кук-ку-у, кук-ку-у!“

Пујаслы празньік-жө.

Тулыс. Садмісны гутјас, номјас. Лебачјас
сылөны, позтысөны. Челад радлөны тулыслы.
Ыжјас, мөсјас баксөны,—гуҗайтны вөзјысөны.
Но, а пујас?

Пујаслы празньік-жө. Најө вөччөны міча-
-віж-паскөмөн. Војдөр корјас-пыдҗыс һөрјас-
-вылын бытҗө ісергајас өшаласны, сесса і кор-
јасыс лоөны. Ісергакодјасыс—сіјө пујаслөн
зоріјасыс.

Кущөм корја-пујас ті төдәд?

Кущөм лыска-пујас төдәд?

Кущөм-пујас бур садҗитавны керка-гөгөр? Мыјла бур?

Кущөм-пујас кералөны пес-вылө, кер-вылө?

Кыјөдөј льөм-зорізалөм-бөрҗа.

Чукөртөј пу-корјас, көстөј најөс да кҗејіталөј гумага-лыст-
-вылө. Уліас гіжөј, кущөм-пу-кор.

Во-гөгөрҗа-уж-понда выставка.

Выставка-вылө лөсөдчөм.

Чукөртас-вылын мі шуім лөсөдны во-гө-
гөрҗа-уж-понда выставка, чукөртны сетчө
быдтор, мыј во-гөгөрөн вөчим.

Уж школаын јурвывтыр, гортö огö i слöж-
мылö ветлыны. Kodі пiна-гөр вöчö, kodі ку-
ран, чарла, коса. Kod-еурö еojөн ласöдчöны,
вöчалöны чачајас, зон грездјас. Мукöдыс нör-
јыс керкајас стрöиталöны, рынышјас да мукöд-
-пöлöс стрöјбајас.

Kod-еурö рiсујтчалöны, гумагаыс мыјкö
вундалöны-да. Мукöдыс дае-вöчöмјасö öш-
лöны етенјасö.

Класснымöс лыскөн басітiм. Öшiнвывја-
сас зорің-кашнiкјас сүвтöдалiм.

Торја-пызан-вылö лöеöдiм крестанiн-овмöс:
керка, торја-карта, көбрөг, амбар; лебулас:
додјас, гөр, пiна да мукöд ужалан-көлүјас.

Аслыным зев нiмкод, ставыс ас-кiпомыс
артмiс-да. Серпасјаслы рамкајас вöчалiм. Med-
-војдөр Леңiн-нiма пельöс лöеöдiм. Öшöдiм
Леңiныслыс портретсö, гiжiм eiсвордöсјасö,
дозунгјас-да. Öшлiм Леңiн-јылыс серпасјас.

Палкајасö пукталiм öтүвја-чукöртас-вылын-
-лöеöдöм-шүөмјас, дiневнiкјас-да.

II. Выставка-воетöм.

Выставка-воетан-чукöртас-вылö став ве-
лöдчыыс да велöдыыс воiсны, кымынкö ве-
лöдчыелөн бат-мамыс-i.

Ме вöлi шленын класскомын да зев јона
полi, кыз бара мiса понда вiставлыны вы-
ставка-вылас-а. Немтор, зев-лöсыда вiставлi,
быд-јуалöм-вылö вочакыв вермi вiңны. Вес
полöм вöлöма. Мыј кужан, сiјö i вiсталан.

Тiјан выставкаыс вöлi-ез? Кызi класснытö басiтlд?

Ем-абу тiјан ловја-пельöс?

Вежурнејас да класском выставка-вiзöдысјаслы вежöралiс-
ны-ез мыјјас сенi лöсöдалöма?

Уж-понда-шуём.

Kodi pađejtö ужавны, позё сылы і шојт-чыштны, гулајтны, ворсыштны-da. Позё і ыга лыддыны. Кушом-нө сіјө олөм лоө, лыддыны да гіжны-кө он куж! Ме і ыга лыдда, колантор артавны самма.

Пондамө өтвылыс ужавны, möda-mödlы отсаены-da! Унатор колө төдны, медым ічөтөктор вөчны. Јөз-вөчөм-вылө візөдла, ас мывкыдөн мөвпышта,—мыј от гөгөрво, быдтор ыгаыс адза.

Өтувја-чукөртас-вылын тіјан-школаын-велөдчысјас лыддыс-лөны оз школа-уж-понда?

Збојжыка возө!

Өтө-велөдчыс.—Вокјас, велөдчыны, велөдчыны!

1-чукөр—Пышјамө-ө мі ужыс?

2-чукөр—Пыксамө-ө велөдчөмыс?

3-өд-чукөр—Шојтчөг міјаныс оз мун.

Ставныс өтлаын—Вокјас, збојжыка возө!

*Вылын јуртө кут,
шогыны ен велөдчы.*

Збоја візөд возө.

*Ло бур-ужамысөн ужа-
мысјас-республиканы.*

Інтернатсіонал.

Сувт, четчы јорөм-,дорөм-војтыр!
Сувт, шыглы-кулые-,бөрдые-јөз!
Пөс-виртө пузөд, палөд ојбыр,
Мед сөлөм өзјө біын-моз.

Став-мувыв-пежсө зікөз гөрам,
Лок-вужсө бертам, мед оз пет;
Ми долыд-олөм вылые дорам:
Код вөлі щыг, мед лоас пөт.

Тажө-кыпөдчөм мијан
Мувыв-мед-бөрја-кое.
Сувт, ужалые-јөз-пијан,
Став-ембур аслыд бост!

Оз сетны сарјас лічыд олөм,
Оз кіесы јенсаң нінөмтор.
Ас-вынөн бостны быдөн колө,
Став-тілгыс-пессые мијан-дор.

Мед мынлас горшые чорыд-гөрөд,
Мед му-пыр мунас мустөмтор,
Бост, мувыв-пежсө путкылт, пөрөд,
Јон дае-пөс-вывсыд шудтө дор!

Тажө-кыпөдчөм мијан
Мувыв-мед-бөрја-кое.
Сувт, ужалые-јөз-пијан,
Став-ембур аслыд бост.

Мыҗ муыс лептө, ставыс мiҗан.
Быд-ужсө вермө вына-соҗ.
Став-дыша-горшсө пöдтам бiөн,
Kодi оз уҗав, мед оз соҗ.

Оз зев-дыр курксы кырныш-чукөр,
Mi регыд iндам олан-iн.
Бур-асыв савкjö кыа-җугөр,
Göрд-мiча-шондi сетас вын.

Таjö кыпöдчөм мiҗан
Мувыв-мед-бөрҗа-коө.
Сувт, уҗалыс-jöz-пiҗан,
Став-ембур аслыд боет!

С О Д Т Ö Д.

ГІЖАН-УЖАС.

1. Аскотыр.

Ај (бат), мам, вок, чој пöль, пöч, ыжыдај,
ыжыдмам, чож, чожиң*).

Kodі тенад ем ас-котырыг?

Менам ем бат, мам,... с. в.

2. Стрöбä.

Керка, школа, мельіча, амбар, пывсан,
рыныш, гідна, гід.

Керкаын олöны... Школаын... Мельічаын...
Пывсанын...

3. Мебель.

Пызан, улöс (жек), лабіч, шкап.

Міјан гортын ем со-кущöм мебель: пызан,
жек,... с. в.

4. дозмук.

Тасті, пöрт, стöкан, чашка, кріңча, гырніч,
ведра, пельса, лагун, лöкан, мыссандоз, чугун.

*) Содтöј, јешцö кодјасöс тöдäд? Воқö-гіжöмын содталöј-і
мыј пондäд тöдны.

Тасті вöчöма пуые, пöрт — кöртые, стö-
кан—кланічаые, чашка..., кріґча..., гырґыч...,
ведра..., пельса..., лагун..., лöкан..., мысеандоз...,
чугун...

5. Гојан-јуан.

Шыд, рок, ырöш, лаз, ва, сур, ґан, јöv,
шаґга, щај, чужва, кісель, јум.

Гојантор: шыд, лаз,... с. в.

Јуантор ырöш, ва,... с. в.

6. Новлантор.

Пасе, сапöг, туні, дöрöм, гач, ґінкöм, чыш-
јан, шапка, колоші, дукöс, вождöра, кöті, са-
рапан, куртiк, пiґжак.

Паскöм: пасе, дöрöм,... с. в.

Кöмкот: сапöг, туні,... с. в.

7. Велöдчан-кöлуј.

ґіга, тетрад, карандаш, гумага, перö,
ручка, ленејка.

Менам ем: ґіга, тетрад,... с. в.

8. Ужалан-кöлуј.

Ас-гөр, кöлöсаа-гөр (плуг), пiґа (агас),
пурт, шыран, јем.

Гортын мiјан со-кущом-ужалан-көлүј ем:...
Гөрjөн гөрöны. Пуртөн вундасöны. Пiңа-
өн... Шыранөн, ...с. в.

Му-ужалан-көлүј: гөр, пiңа, ...с. в.

9. Быдманторјас.

Лук, кушман, еу, шомкор, jөн, еітурун,
сетөрпу, пожом.

Вотöса-пујас: сетөрпу, лөмпу, ...с. в.

Кöзан-һаһ: id, еу, ...с. в.

Җоріјас, турунјас-да: лапкор, дука-турун...

10. Пемöсјас.

Гортын-вiзан-пемöсјас: вöv, мös, ...с. в.

Гортын-вiзан-пöткајас: курög, петук, ...с. в.

Вöрса-пемöсјас: көјiн, көч, руч, ...с. в.

Вöрса-пöткајас: варыш, еуҗ, ...с. в.

Јос-гыжја-пемöсјас: каһ, пон, көјiн, ...с. в.

Щöщыд-гыжја-пемöсјас: вöv, мös, ...с. в.

Kodі мыjөн воҗсасö?—Вöv воҗсасö кокнас,
пон—пiңнас, ...с. в.

Сылыс-пöткајас: колып, сырчик, ...с. в.

Пемöслөн шытöлыс (гöлöсыс): пон увтö,
каһ һавзö, ...с. в.

Черіјас: јокыш, јodі, ...с. в.

Гагјас: гут, ном, шомгаг, ...с. в.

Kodi кызі ветлөdlö?—Girpi тувјалö. Рака-
лебалö. Чирк... Нїзув... С. в.

Пемöсјаслөн сојанторјыс.—Möc сојö турун.
Каң сојö јöv... С. в.

Möслөн—кукаң. Ыжлөн—... Вöвлөн—... Каң-
лөн—... с. в.

11. Mорт.

Mортыд еімөн віçödö. Пелөн... Нырөн...
Піңөн... Кіөн...

дореыe дореö. Вурсыe вуреö. Велöдыe...
Кыјeыe... Гөрыe... Ыщкыe... Кыыe... Печкыe...
Плөтнык... Керасыe...

12. Kad.

Шонді петö асылын, летчö... Мі ужалам
лунын, уçam...

Мі школаö мунам...dod-dөн ветлөны... Су
көзөны...

Вартөны... Пес кералөны... Кујöd петкө-
дөны... Ыщкөны... с. в.

Пөткајас локтөны лунвывсаң... Мунөны
лунвылө...

13. Торјаслөн төдчаныс*), рөмыс.

Сакар јеждыд. Са... Сов... Быдман-турун...
Ізас... Вір... Зарны... Шом...

*) Төдчан—признак.

Сакар јумов, гормөг... Јір жуҗыд, најт-
гуран... Гез кыз, суніс... Лунын југыд, војын...
Гожөмын шоныд, төлын... дегіна том, пөл...
Чөтлач јумов, кампет јумовҗык.
Ју жуҗыд, сарің (море) жуҗыд...

14. Kodös мыҗыг вөчөны.

Керҗые лептөны керка. Пыҗые... Соҗые...
Көртые... дөраые... Кучікые... Ноҗые... Кірпі-
чые... Шыдөсые... Көнтусые... С. в.

Міҗан-семја.

Гіж вочакывјас со-кущөм јуасанјас-вылө:
Кызі тенө шүөны?
Мыј тенад нıмыд?
Кымынөд-воын те чужін?
Кымын челад тіҗан гортын?
Кымын грамотнеј-морт гортад?
Гортсајасыд кодкө газет да нıгајас лыд-
дөны оз?
Kodі мыј вөчө тіҗан-семја-котырын?

Міҗан-грезд.

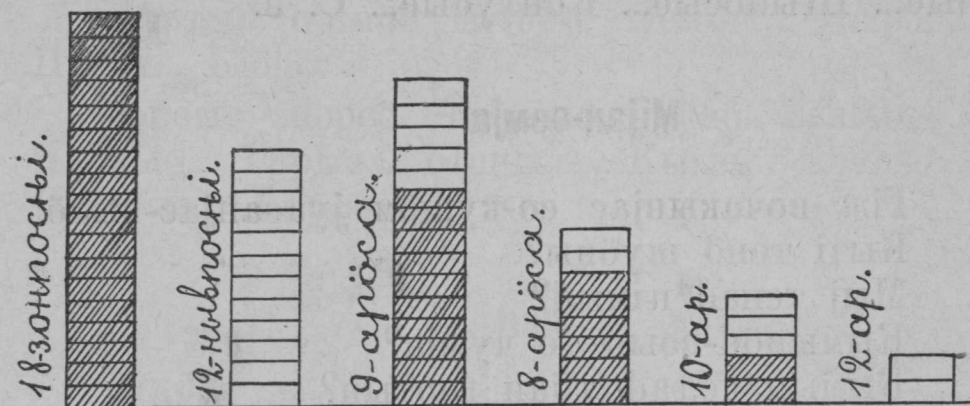
Мыј-нıма тіҗан-грездыд лıбө еіктыд?
Кущөм областын, јөрөсулын-да тіҗан ола-
ніныд?
Кымын-керка тіҗан-оланінын?
Kodі тіҗан-оланінын олөмнас вескөдлө:
Селсовет алі Волісполком? Ем-абу тіҗан-ола-
нінын лыд-дысан-керка?

Емөе абү тїянын коммунистјас, комсомо-
лечјас?

Ем абү кодлөнкө тїян-оланинын му-вїз-
-ужалан-машїнајас: ыщкан, куртан, вундан, кө-
зан да с. в.

Мыј тїян-оланинсајас карө вузалөны?

Ем абү тїян-оланинын кооперативнеј-лавка,
пошта, телеграф, електричество, радио?

Асланыд-класса-велөдчыејас-јылые, етїјө-
-диаграмма-моз-жө, диаграмма вөчөј, рісујтөј
сіјөс кык-пөлөс - рөмөн. Классын вөлөма
18 зонпосны да 12 нывпосны. На-пыщкын
15-морт 9-арөса, 8 — 8-арөса, 5 — 10-арөса,
2—12-арөса.

Гумага-лїст-вылө рісујтөј да гіжалөј мыј ем тїян-классын:
кымын-парта, пызан, улөс, серпасјас, дөска да с. в. Выліас гіжөј:

Мыј ем лїян-классын.

29306

Коми-3

4-83

доньис 1-ш.

Цена 1 руб.

НА ЗЫРЯНСКОМ НАРЕЧИИ ЯЗ. КОМИ

Д. БОРИСОВ и А. ЧЕУСОВА

Букварь „Солнечный луч“

По заказу КОМИ ИЗДАТЕЛЬСТВА
издано

ЦЕНТРАЛЬНЫМ ИЗДАТЕЛЬСТВОМ НАРОДОВ СССР
МОСКВА, ЦЕНТР, НИКОЛЬСКАЯ, 10